Toutzsteen Tot een seecker proeue welcx in der waerheydt die Apostolische/Catholijcke/Euangelische/Gereformeerde reyne kercke sy. Allen leergierigen Menschen/ten besten voor ooghen ghestelt/ende in handen ghegheuen/

door

Caspar Coelhaes van Menschen inden Heere ghebannen.

Johannes.4.a/1.

Alderliefste, ghelooft niet eenen yeghelijcken Gheest: Maer beproeft die Gheesten of sy wt Godt syn: Want daer syn veel valsche Propheten wtgegaen in die Wereldt.

Apo.2.a/2.

Ick weet uwe wercken, ende uwe moeyte, ende uwe lijdtsaemheydt, en dat ghy die quaden niet en cont draghen, ende dat ghy hen beproeft hebt, die seggen dat sy Apostolen zijn, ende sy en zijnt niet, ende hebtse loogbenachtich beuonden.

2.Thi.2.b/19.

Het vaste fondament Godes staet/ ende heeft desen zeghel: de Heere kendt die ghene/ die syn zijn. Ende een yegelijck die den Naem Christi noemdt/wijcke af van ongherechtichept.

Aenden Edelen ende Eeren vesten vroommen Joncker Adriaẽ. Heere van Swieten etc. Gouuerneur. Ende Eersame/ wijse/ ende voorsienighe seer Discrete Heeren: Schoutet/ Burgermeesters ende Schepenen der Stadt Goude in Hollandt/ mynen gunstigen Heeren.

ALs wy/ seer Edele/ voorsienighe/ Discrete Heeren/ Die Heylighe Godtlijcke Schriftuer wel insien/ ende vlijtich doorlesen/ so sullẽ wy mit waerheyt bevinden/ dat die meeste hoop vanden menschen tallen tijden / gheheel Godtloos gheweest is / ende booslijck geleeft heeft: Ofte alleen met eenen wtwendigen schijn/ gelaet ende naem van vroomicheyt/ ende vant volck ofte kercke Godes te syn / hen heeft laten ghenoeghen : Ende dat daer om altoos weynich ghevonden syn worden / die van herten vroom gheweest syn/ ende inder waerheyt hen der Godtsalicheyt benaersticht hebben. Hier van hebben wy een Merckelijck ende gemeyn (voorby gaende andere particuliere ende bysondere) exempel aẽ den Jodẽ ende Heyden. Die Heyden in haer verstant verduystert/ ende vant leven Godes vervreemdt synde (gelijck Paulus betuycht. Eph. 4. b 18) hebbẽ gewandelt in die ydelheyt haers hertẽ: Syn Godtloos geweest / en hebbẽ hen selfs tot onerlickheyt begeven/ ende alle onerlicheydt gierichlijck bedreven : Hebben die eerlicheyt des onverderffelicken Godes/ Rom. 1. c 23. veranderet/ tot verghelijckinge eens beelden des verderffelicken menschen ende der voghelen ende der viervoetighen ende cruypenden ghedierten &c. Die Joden zijnde Israeliten: Hebbende die aenneminge tot kinderen ende die herlicheyt/ ende die verbonden/ ende die ghevinge des wets/ ende die Godes diensten / ende die beloften/ ende die vaders. Rom. 9. a/4. Hebben meestendeel al/ hen aenden namen/ dat sy Godts volck ende kerck waren:

ren:

ren: ende aen den wtwendigē Gods-dienst/besnijdinge/offer-
handen / eñ wat der gelijcken meer tot den wtwendigen Go-
des-dienst behoorende was/laten genoegen: meynende/dat sy
die hebbende ende wterlijck onderhoudende/beter eñ vromer
voor Godt waren/ dan die Heydē: niet tegenstaende/dat hare
herten vol onreynicheyt/ongerechticheyt eñ boosheyt waren.
Jae sy selfs/die vleyschelijcke Joden/in twee deelen principa-
lijcken gedeelt synde/hebben sommige van hun een openbaer
rueckeloos eñ Godtloos leuen gheleyt/maer sommige eenen
goedē wtwendigen schyn ende gelaet/naem ende faem byden
menschen verthonende/hebben hen daer op verlaten: eñ niet
alleen beneffens den heyden eñ onbesnedenen/sodanige open-
bare sondaren [hare medebroeders/mede Israeliten / eñ vant
saet Abrahe synde] maer ooc allē anderē/sulck gelaet eñ schijn
voor dē menschen niet hebbende gelijc sy selfs hadden/veracht
eñ versmaet. Ende dat meer is/so hebben sy oock verdoemt/eñ
als sondaers eñ mede genotē van den sondarē eñ sondaressen
Ja als vraten/ wijnsuppers/ den Duyvel hebbende &c. gebla-
meert eñ gescholden/ die gene/die van hertē vroom/ eñ kinde-
ren Godes waren/eñ dat alleē daerom/dat sy haer medegeno-
ten in hiipocrisy eñ geveynstheyt niet syn en wildē/maer veel
meer die selue/als wercken der duysternis synde/ bestraften:
gelijck wy daer van bysondere exempelen hebbē. Mt. 9./11. eñ
.11,18. Luc. 7.39. eñ. 18,11. Joa. 8.48, eñ. 9. c/26. eñ aē anderē der-
gelijckē meer plaetsen. Maer dit is nu seer Edele eñ wyse Hee-
rē niet alleē tē tijde des Israeltitischen volcx bydē Jodē: maer
ooc van begin des werelts/eñ so voortaē/ vandē tijden der A-
postolen tot noch toe/altoos also geweest/eñ is noch also: wie
dan sulcx warachtich te zijn/vā verstandigē eñ der sakē recht na
denckē/niet ontkēt ofte gelochēt can werdē. Want in aēmerc-
kinge des geheelē menschelijcken geslachts rechtevoort op der
aerden leuēde (daer met wy/om cort te syn/voorby gaē die ge-
ne/so vā der Apostolē tydē tot nu toe geleeft hebben) so ist im-
mers opēbaer/dat die selue naer wterlijck aensiē / principalijc
in twee deelē afgedeelt wordē/te weten in gedooptē ofte Chri-
sten (wie wy alle genoemt wordē/eñ genoemt syn willē) eñ on-
gedooptē ofte Turckē / Jodē eñ haers gelijcken. Nu die Turc-
kē/Jodē &c. en hebbē geē rechte letterlijcke kēnisse/van dē alleē
warachti-

warachtigē God:van Christo Jesu:vandē Euangelio/eñ wat dergelijckē meer/ons in die heylige Prophetische eñ Apostolische leere geopēbaert is/waer om ooc recht eñ warachtich van huerluydē geseyt mach worden/dat Paulus vandē Heydē eñ ongelouigē int gemeen seyt. Eph.4.18. te weten:dat haerluydē verstant verduystert is/eñ sy vant leuē Gods verureēt synde/ in die ydelheyt haers hertē wandelē &c. Maer wy/die wy ons Christē te syn roemē/eñ in Christi naē gedoopt syn/hebbē wel die Letterlijcke kennisse/van Godt:van Christo:wy hebbē die wet:wy hebben het Euangelium:wy hebbē die Sacramentē. Maer gelijc die meesten hoop vandē Jodē/hen opt wterlijcke verlieten/meenēde dat het daer met genoech was/ also sy sulcx haddē/wterlijck gebruycten eñ onderhielden:also gatet rechte voort eylaci met den meestēdeel van ons ooc toe/eñ gelijc gene vleyschelijcke Joden eñ volc Gods/in twee deelē gedeelt synde:sommige van hen (als geseyt is)eē openbaer rueckeloos eñ Godloos leuē leydē:die ander/eē goedē schijn voor dē menschē hebbende/soedanigen eñ oock allen anderen/ niet eens in allen puncten met hen gesint synde/verachtē/smadē eñ verdoemen: also sien wy ooc huyden-daechs voor onsen oogen claerlijc eñ openbaerlijck/dat sulcx effen also gheschiet:Maer der waren Godtsaligē/die vā hertē vroom syn/eñ Godt dienē/in warachtiger eñ ongeveynsder afkeringe eñ haet van sondē/in bekeeringe eñ warachtiger ongeveynsder liefdē tot God eñ harē nasten/der seluen werden eylaci weynich geuonden:Jadie also syn/ofte te syn van hertē begeerē/ eñ daer om vanden bosen af wijcken/die moeten(gelijck oock die Propheet Esaias tot synē tijden sulcx beuont/en daer ouer van hertē claecht Esa.59.b/15) allemās roef syn &c. Nu is seer Edele wyse Heerē opēbaer/dat die Prophetē/Christus/eñ die Apostolen/niet alleē die opēbare/eñ in aller menschen ogen schijnēde/eñ bekende sondē/maer oock(ende wel principalijck)die geveynstheyt eñ boosheyt des hertē/ heftich aēgetast eñ gestraft hebbē/gelijc wy sien dat die Propheten doen. Wat sal my(seyt Esaias)die veelheyt uwer offerhande(spreect die heere) Jc bē sat vā brātoffer &c. wasschet reyniget v / doet uwe boose wesen van mynē ogē. Laet af vant bose:Leert wat goets doen/poget na rechtē &c. Esa.1.b/11. Eñ daerō/dat dit volc/hē tot my naket met synē mōde/eñ met synē

lippen my eeret / doch haer herte verre van my is &c. daerom Esaie. 29. b/13. Ende soude dat een vasten syn/dat ick verkiesen soude/dat een mensch synen lijue des daechs quaet doet/ofte synen cop hanghe ghelijck als een biese / ofte op eenen sacke ende inder asschen legge? wilt ghy dat eenen vasten heeten/ eenen dach den Heere aengenaem? Dat is dan eē vastē? &c. Esa. 58. a/5. Ende soo spreeckt die Heere /den Hemel is mynen stoel/ ende die aerde myn voetbanck/wat isset dan voor een huys/dat ghy my bouwen wilt? of welck is die stede/ daer ick rusten sal? &c. Ick sie daer en tegen aenden elenden/ende die eens ghebrooken geest is/ende die hem vreeset voor mynen woorde: Want wie eenen ossen slachtet / die is eeuen/als die eenen man verslaet. Esai. 66. a/1. Betert uwe leuen eñ wesen (seyt Jeremias. 7. a/3.) so wil ick by v wonen aen deser plaetsen: verlaet v niet op de loeghen/wanneer sy segghen: Hier is des Heeren Tempel. Hier is des Heeren Tempel: Hier is des Heeren Tempel: betert v leuē ende wesen &c. Bekeert v tot my van gantser herten met vasten/met weenen/ met leetdragen : Verscheurt uwe herten/ende niet uwe clederen / ende bekeerdt v tot den Heere uwen Godt &c. Johel. 2. b / 12. Waer mede sal ic den Heere versoenen (vragen sy by den Propheten? Mich 6. a 6.) met buygē voor den hooghen Godt? sal ick hem mit brantoffer/ende Jonghen calueren versoenen? (Die Propheet antwoort) meenstu/ die Heere heb een welgeuallen/aen veel duysenden Rammen/ ofte aen olie/ wanneer dier oock alschoon ontallicke stroomen vol waren? (Sy vraghen wederom) of sal ick mynen eersten Soon voor myne ouertredinge gheuen? ofte myns lijues vrucht/voor die sonde myner siele? (die Propheet antwoordt) het is dy ghesept mensche/wat goet is/ende wat die Heere van dy eyscht/namelicken: Godts woordt houden / ende liefde oeffenen/ende ootmoedich syn voor dynē Godt &c. Ende wie soude / seer gunstighe Heeren/ alle die plaetsen der Schriftueren gaen verhalen/met welcken Godt selfs door Moisen / Dauidt/ Salomonem / Esaiam/ Jeremiam/ Hesekiel/ eñ in somma alle Propheten/ niet alleen die openbare / ende in aller menschen oghen schijnende sonden/maer oock/ende wel principalijcken/ die gheueynstheyt/boosheyt/onreynicheyt eñ ongerechticheyt des Herten [wt welcken als wt een feninige fonteyn / al wterlijck

lijck quaet spruytet ende vloeyet. Mat. 15. b/19.) is bestraffende. Soo weeten wy oock/ hoe heftich die selue soo wel door Christum / als Johannem den Dooper bestraft is gheworden/ Want doe Johannes veel Phariseen (die voor allen anderen Joden/ eenen seer heylighen schyn hadden) ende Saduceen/ tot synen Doop comen sach/ seyde hy tot hen / Ghy adderen ghebruetsel / wie heeft v ghewaerschouwet / dat ghy sult vlieden voor den toecomenden toorn: Draecht dan vrucht/ die der bekeringe waerdich syn: ende en denckt niet by v seluen te segghen/ wy hebben Abraham tot eenen Vader. Want ick segge v dat Godt machtich is/ oock wt dese steenen Abrahams kinderen te verwecken/ ende nu is oock die byle aen den wortel der bomen ghelegt: Daer om alle boom/ die gheen goede vrucht en draecht/ sal afghehouwen/ ende int vier geworpen werden. Mat. 3. a 7. Ende Christus ghebenedijt. Wee v Schrift gheleerden eñ Phariseen/ ghy gheveynsde: Want ghy verthoont munte/ annijs ende Comijn / ende hebt achterghelaten / het swaerste in der wet/ namelijck: Oordeel/ barmhertichept eñ gheloove/ dit mostmen doen ende dat niet achter laten: Ghy blinde leydts luyden/ die daer een Mugge wtveghet/ ende verslint een Cameel. Wee v Schrift gheleerden ende Phariseen gheveynsde / die daer het buytenste des Drinckbeeckers ende des schotels reynicht ende binnen synde vol rooffs ende onmaticheyts. Du blinde Phariseer/ reynicht eerst het binnenste des drinckvaets ende des schotels/ op dat oock het buytenste reyn worde/ wee v schriftgeleerden ende Phariseen/ geveynsde / want ghy zijt ghelijck die gewitte grauen/ die van buyten schoon schijnen/ ende van binnen syn sy vol dooder benen/ eñ alle onreynicheyt: Alsoo schijnt ghy oock van buyten den menschen rechtuaerdich / ende van binnen/ zijt ghy vol gheveynstheyt ende ongherechticheydt &c. Mat. 23. c 23. Ende voorby gaende hoe Paulus. 2. Cor. 11, b/13. Gal. 6. b/12. Phil. 1, 15. ende Pet. 2. Pet. 2. b/12. Judas in synen brief. 8. Die valsche Leeraers ende haers ghelijcken (een goet gelaet ende schyn voor den menschen verthonende) beschrijuen ende bestraffen/ so sien wy hoe dat Christus die ghemeente van Sardis (voor den menschen schoon schijnēde maer inder waerheyt vuyl ende onreyn voor Godt synde) aentast ende bestraft/ Ick weet dyne wercken (seyt hy) naemlijck/ dat du den naem

hebst dat du leuest / ende du bist doot. Weest wacker &c. Ghe-
denckt hoe du ontfanghen hebst / ende gehoort hebst / ende hout
het / eñ bekeert dy / Apoc. 3. a / 1. Ende tot die gheheele ghemeente
van Laodicea / Jck weet dyne werckẽ / dat du noch cout / noch
heet bist. Och of du kondt warest / of heet / soo dan / om dat du
laeu bist / ende noch kout noch heet / sal ick dy wt mynen mont
spuwen / want du segst: Jck ben rijck / ende rijck geworden / en-
de hebbe geen ghebreck: Ende weets niet / dat du elendich bist /
ende Jammerlijck / ende arm / ende blint / ende naeckt / Apoc. 3.
b / 15. Dewyl dan die onreynicheyt / ghevevnstheyt / ende boos-
heyt des herten / haer selfs mit eenen schonen glants voor der
menschen oogen bedeckende / altoos vander werelt aen / eeuen
soo wel / by seer veel menschen reghiert heeft / als die [in aller
menschen oghen schynende / ende voor alle man] openbaer son-
den ende boosheyt / ende daer om alle beyde seer ernstachtich
van Godt / door den mondt syner Propheten ende Apostolen
bestraft syn worden / so volcht onwedersprekelijck / dat die sel-
ne nu oock noch byden meestendeel vanden menschen die heer-
schappie hebbende / bestraft moeten werden. Maer dat nu dese
beyde lasteren / die ouerhandt hebben by ons / die wy ons des
Christelijcken naems / Jae oock voor anderen Christenen / des
Heylighen Euangheliums / ende reformatie beroemen / is by
allen den ghenen / die ooghen om te sien / ooren om te hooren /
eñ een hert hebben om te verstaen / onwedersprekelijck: Altoos
en connen oock die ghene / die alleen natuerlijcke menschen
synde / natuerlijck verstandt ghebruycken / niet ontkennen / of
die gheene / die haer Christen / Euanghelischen / ghereformeer-
den / Ja kinder Godts / Jtem die Catolijcke Euanghelische ge-
refoumeerde reyne kerck Godes te syn beroemen / behooren als
Christen / Euangelischen / Godtsvruchtigen ende kinder Godts
betaempt / te leuen: dat is / niet alleen eenen wtwendighen goe-
den wandel ende schijn voor den menschẽ / ende indẽ menschen
oghen hebben / maer oock van herten vroom syn / ouermits dat
haerluyder Professie sulcx eyschende is. Want wie hem voor
een Ambachts-man / het sy een schoemaecker / cleermaecker /
kistemaecker / timmerman / schilder / Jtem voor een medecijn /
Chierurgijn &c. wtgheeft / ende daer voor gheacht en ghehou-
den syn wil / die moetter oock inder waerheyt syn / ende moet
connen

connen/het gene/daer voor hy hem wtgeeft/eñ by yderman ge-
houdẽ syn wil: So wie hem dan voor eenen Christen: Catholijc-
ken: Euangelischen: ghereformeerden &c. wt geeft/eñ daer voor
bekent ende gheacht syn wil/behoort ooc immers inder waer-
heyt te syn het gheene/dat hy profiteert. Want wat soudemen
doch houden ofte seggẽ van een/die hem voor een expeert schoe-
maecker wt gaue/ende niet eenen draet maecken/ick verswy-
ghe/dat hy eenen schoe soude connen snyden ofte naeyen? Die
voor eenen costelijcken cleermaecker van alle man gheacht syn
wilde/en niet en wiste/hoe hy die schaere in die handt nemen
soude/om een cleet te snijden? Die by alleman den naemen van
eenen costelijcken schilder te syn hebben wilde/niet eens wetẽ-
de hoe hy die pinceel in die handt nemẽ/noch welck verru wit/
swart/geel ofte groen waer? Soude men oock ghehouden syn/
soedanich onnutte/ydel clappers/ende roemachtige menschen
te houden voor soedanigen/daer voor sy hen wtgheuen/ende
van yderman gaern gehouden syn willen? ofte soudemen niet
veel meer soedanigen als onnutte/hoouaerdige/opgheblasene/
onwetende menschen/belachen ende bespotten. Ouermits dan
sulcx warachtich is/eñ ooc een natuerlijck mensch van Godts
geest noch niet verlicht synde/met syn natuerlick verstant/dat
begrijpen eñ oordeelẽ can/hoe soudemen dan voor eenẽ Chri-
sten eñ rechtẽ Catholijckẽ: Ja Euangelischen eñ gereformeer-
den houden/die hen niet inder waerheyt/dat is/int hert eñ ge-
moet/so wel als met het geheel wtwendich leuen/eenen Chri-
stẽ/Euangelischẽ/eñ gereformeerdẽ te syn bethoont? Hoe sou-
demẽ die kercke/voor die oude/ware/Catholijcke/Apostolische
kercke houdẽ mogẽ/in die welcke geheel niet Christelicx/noch
Apostolisch te siẽ/noch te vindẽ is? Eñ hoe soude men die voor
Euanghelisch/eñ nae die Apostolische kercke recht eñ wel ge-
reformeert te syn/houden/die in allen stucken ende poincten (so
veel mogelijc) na die Apostolische kercke niet gereformeert en
is? Soude den naem alleen helpen? Soude die naem die kerck
maken/eñ ons voor Godt rechtuaerdigen? Of souden wy om
des naems willen alleen Godt behagen/ende tot Godt in syn
eewich Coninckrijck comen mogen? Wy hebben gheseydt dat
die Christelijcke Professie niet alleen eenen goeden schyn voor
den menschen/maer oock een Christelijck vroom ende oprecht

 hart

hart voor Godt/eyscht. Ende ghelijck ons die spijse voor Godt niet en vordert/1.Cori.8.a/8.also en vordert ons oock die naem niet:ghelijck Christus claerlijck betuycht seggende aldus. Niet een yghelijck die tot my seyt: Heere Heere sal int Coninckrijck der Hemelen comen/maer die daer doet den wille myns Vaders die in de Hemelen is. Matt.7.c/21. Ende wat is die wille des Vaders/dan dat wy aen synen soon Christum ghelooven? Johannes.5.e/40. welck wy niet recht doen en moghen/sonder warachtighe/hertgrontlijcke/ende ongheveynsde afkeringhe van sonden/ende bekeringhe tot Godt. Want door den gheloouen werden wy Godts kinderen in Christo Jesu. Gala.3.c/25. ende dit gheloof(soe verre het anders een gheloof/ende niet veel meer een schaduwe vant ghelooue is) moet door die liefde crachtich syn: Gala.5.a/6. ende door die wercken/wt der hertē comende/Jacob.2.c/22.hem bewysen: Daer om seydt ooc Paulus. Dit is die wille Godes/naemlijck uwe heylichmaeckinge &c.2.Thessalo 4.a/3. Ende Petrus/alsoe is die wille Godes/dat ghy met weldoen stopt die onwetenheyt der dwasen menschen.1.Petr.2.b/15. Maer synde een fonteyn sonder water.2.Pet.2.b/17.ende wolcken sonder reghen. Jude.12. een boom sonder goede vruchtē. Mat.7. b/13. ende den naem hebben sonder daet. Mat.3.a/9. Johan.8.39.f/55.soo en heeftmen oock anders niet te verwachten/dan het helsche vier. Mat.3. b/10.ende.7.b/13. Jude.13. Want als sommighe hen tegens Christum beromden/dat sijt saet Abrahe waeren/antwoorde hy ende seyde/voorwaer/voorwaer/segghe ick v/soo wie sonde doet/die is der sonden dienstknecht.&c.ende corts daer nae/waert ghy Abrahams kinderen/ghy soudet Abrahams wercken doen: Ghy zijt wt den vader den Duyvel &c. Ende daer nae op die woorden daer sy seyden/wy hebben eenen Vader naemlijck Godt/antwoordt hy en seydt/Myn vader is die my vereeret/die ghy segt dat hy v Godt is/ende ghy en kent hem niet, Johan.8.d/33 &c. Dit is oock dat Paulus seyt: Sy en syn niet alle Israel/die wt den vader Israhel syn:noch oock alle Abrahams kinder/om dat sy Abrahams saet syn:maer in Isaac sal dy dat saet ghenoempt werden/dat is/niet die nae dē vleysch kinder zijn/syn Godts kinder(Merckt dat)maer die kinder der beloften/werden int saet gereeckent. Rom.9.a/6. Ende welcke is dese belofte

te/dan die gheene die Paulus met dese woorden claerlijck wt-spreeckt/naemlijck: in Isaac sal dy het saet ghenoempt wordē? Ende wat is dat anders ghesepdt/dan dat salt rechte saet syn/ welcx het beloofde Lant/ dat is het eewige leuen/ende salichept beeruen ende besitten sal /het welcke/ ghelijck Isaac / niet nae den vleysche/dat is / natuerlijcker wyse/maer nae die belofte/ dat is /ouernatuerlijcker wyse/nae ofte wt den gheest / dat is/ wt Godt gheboren worden. Johan.1.b/13. Gala.3.c/22. Alle het gheene dan/dat Abraham beloofe werdt van Godt / dat besittē syne kinderen nae den vleysche wel inden schaduwē ende aertschen dingen: Maer die kinder nae den gheest ende beloften/ alleen inden warachtighen ende hemelschen goederen/Soo en is dan ter salichept niet ghenoech/een kindt Abrahams na den vleysche syn/veel min een sodanich te syn hem beroemē/ maer men moet inder waerhept na den gheest een kindt Abrahe syn/ dat is /niet alleen den naem van een Christen/ Catholijcken/ Euangelischen/gereformeerdē:ofte Christelijcke/ Catholijcke/ Euangelische/ ghereformeerde kercke draghen/ ende daer voor vanden menschen aenghesien ende ghehouden worden / maer oock inder waerhept ende daet/ dat is/inwēdich int herte ende gemoet syn / daermen hem voor wtgheeft/ende ghehouden syn wil van anderen menschen. Maer diewyl wy nu int gemeyn/ ia oock by naest alle die gheene die hen die kercke Godes / ende niet slecht Godes kerck / maer om hoogher tytel te hebben/ hen die oude Catholijcke / Apostolische / die Euanghelische/ die ghereformeerde / die reyne kerck ende cleyn hoopken te syn beroemen/ aen deser siecten(by manier van spreken)te bedde liggen/ende met dese quade verderffelijcke coortse geplaecht syn/dat sy ende wy ons duncken laeten wat te syn/soo wy doch niet en syn:ende rijck synde/ wel ghecleet ende leuendich/ soo wy doch arm/blindt/naeckt/ende doodt syn / alsoo dat wy met den gemeenten tot Sardis ende Laodicea/niet onbillick vergelijckt mochten werden. Apoc. 3. ende sommighe vanden onsen oock niet qualijck verghelijckt mochten worden byden genen/ die seyden dat sy Apostolen Christi waeren ende waerens niet/ Apoc.2.a/2. Ende sommighe dat sy Joden waren/ dat is bekēner Godes(want Joede is soo veel ghesepdt / als een bekenner Godes)ende waerens niet/maer waeren veel meer die verga-

 deringhe

deringe der duyuelen. Apo. 2.a/9. So moeten wy immers oock
mede bestraft worden/maer wie sal dit doẽ/ouermits wy al-
tesamen strafbaer syn/anders dan die geest Godes diet altoos
gedaen heeft? Joa. 16.a/8. door wiẽ? door dẽ mont syner Pro=
pheten eñ Apostolen/want door der seluen naghelaten schrif=
ten/leert hy/straft/verbetert/eñ onderwyst hy ons noch dage=
licx/so verre wy anders hem hoorẽ/ eñ ons van hem (niet syn=
de vant volck daer van geschreuen staet. Ge. 6.a/3) willẽ straf=
fen latẽ: want alle schrift/is van Godt ingegeuẽ (seyt Paulus)
eñ oorboorlick tot leeringe/tot straffinge/tot verbeteringe/tot
onderwysinge die in die rechtuaerdicheyt is/op dat die mẽsche
Godes geheel sy/tot allẽ goeden wercken volmaectelijc onder
wesen. 2. Th. 3.b/16. So doet dã die heylige geest wel dagelicx
syn ampt/ons leerende/vermanẽde/bestraffende eñ vertroo=
stende in onser eygen eñ eens ygelijckẽ menschẽ herte/gemoe=
de eñ conscientie/door die Prophetische eñ Apostolische schrif=
ten: gelijck die sonne dagelicx haer ampt doet ons schijnẽde eñ
het aertrijck om vrucht voort te brengẽ/bequaem maeckende:
Alleen gebreect het aẽ ons/dat wy die leer eñ bestraffinge des
Heyligen Geestes niet ter herten en nemen/eñ synen woorden
niet en geloouẽ. Heere wie gelooft ons Predicken? (seyt Esa=
ias) Esai. 53. Want een ygelijck laet hem duncken dat het gene/
wat in die heylige Godlijcke schriftuer geseyt eñ bestraft wort/
hem niet geseyt en sy/en dat hy daer met niet gemeẽt noch be=
straft wort/maer dat het anderẽ geseyt sy/ende ander menschẽ
daermede gemeent eñ bestraft worden/dat het die Joden ende
Jodische kerck/dat het die heydensche volckẽ/die den tyden le=
uende/dat het die Phariseen ende schriftgeleerden/dat het die
valsche Prophetẽ eñ Apostolẽ/te dien tyden synde: die afgode=
rie eñ valsche Godes dienstẽ/ die hypocrytẽ eñ geveynstheyt te
dier tijt int gebruyc wesende / eñ wat der gelijckẽ meer is/alleẽ
aẽgaet / niet gedenckẽde aẽ die woordẽ Christi/daer hy tot synẽ
discipulẽ seyt. Wat ick tot v segge/dat segge ick tot allẽ / waect.
Mr. 13.37. Eñ Paulus seyt. Al wat geschreuẽ is/dat is tot onse
(merct dat/tot onse) leeringe geschreuen Ro. 15.a/4. syn wy dã
rechte Christẽ? syn wy kinderẽ Godes? syn wy ware geloouigẽ
syn wy die warachtighe kercke Godes? so wert alle het ghene/
wat in die Heylige Godtlijcke schriftuer sodanigẽ geseyt ende
belooft

belsoft wort/ons geseyt ende belooft / syn wy ongeloouigen/
syn wy geveynsden/ hypocrijten / ende alleen een wtwendich
schijnende/maer sonder geloue/cracht ende daet synde/kerck/
syn wy openbaer ongerechten/ende quade vruchtẽ voortbren-
gende boomen / wat dan in die Godtlijcke schriftuer sodanigen
geseyt ende gedreycht wort/dat wort ons geseyt eñ gedreycht/
so en is dan nu anders niet van noeden/dan dat wy altesamen
ons voor die hooge Maiesteyt Godes verootmoedigen / hem
om synen Heyligen Geest biddẽ/die heylige Godtlijcke schrif-
tuer met een vlytich opmercken/ende Christelijck naedencken
lesen/ende aenhooren wat onses lieue Godes wille is/ ende
syn stemme hoerende/onse herten niet en verharden. Ps. 95. a/
8. maer veel meer van herten gehoorsaem syn. Dit doende sul-
len wy vernemen connen/hoe na wy by gecomen/ofte hoe ver-
re wy noch daer van syn: so sullen wy (seg ick) aenhoeren ende
mercken connen/of wy rechte Christenen/ende die kerck Go-
des synde/des troosts/eñ der beloftẽ genietẽ eñ mede deelach-
tich syn mogẽ/daer mede alle ware geloouigẽ/in der Godtlic-
ker schrifturẽ vertroost wordẽ: ofte noch hypocrytẽ/geveysden
eñ die vermeente kercke Godes synde/met dẽ Phariseẽ/vley-
schelijckẽ Jodẽ/eñ haers gelijckẽ bestraft/eñ tot vruchten der
boetvaerdichz waerdich synde/vermaẽt wordẽ. Willẽ wy ons
die Catholijcke/dat is/ die algemene/ H. Apostolische/Euãge-
lische/gereformeerde reyne kercke te syn beromẽ/daer voor aẽ-
gesiẽ eñ vã alle mã bekẽt eñ gehoudẽ syn/so moetẽ wy ooc aen-
hoorẽ/wat vã die ware catholijcke/euãgelische/gereformeerde
reyne kerc inder godtlicker schrifturẽ geeyscht wort/hoe die sel-
ve haer gedragen heeft/eñ met wat duechden sy ten tijden van-
den Apostolen verciert sy geweest/om ons also te dragen/eñ
in allẽ stuckẽ eñ poinctẽ na haer exempel (so veel mogelijc) niet
waẽlijc/maer warachtich gereformeert te syn bewysen / want
wy moetẽ immers altesamen bekennen/ dat noyt die kercke
Godes beter ghestaen/ende ghereformeert geweest is/als ten
tijdẽ der Apostolẽ/eñ dat selue door Christum eñ die Apostolẽ
vol des Heyligẽ Geestes synde: daerom so mẽ huyden daechs
eẽ rechte welgestelde/gereformeerde/ Apostolische kercke we-
zẽ wil so mostmẽ eẽ sodanige wysen/die in allẽ stuckẽ eñ poinc-
ten (so veel mogelijck wie gheseyt) nae die Apostolische kerck

 ghere-

gereformeert waer: ofte can men die niet wysen/soo mach im-
mers ooc geene/haer mit waerheyt die selue te syn beroemen/
Maer heeft veel meer eē yder kerck mit ernst daer nae te trach-
ten/dat syt werden moghen/ welcx principaelijcken naest der
Ouerheyt inden predicanten ende Leeraers gelegen is. Want
der predicantē ampt is / die Leer Christi/der Prophetē ende A-
postolen/ons Schriftelijck in den Bybel naeghelaeten/sonder
af ofte toe te doen/in haeren rechten verstant predicken/ eñ wel
vlytich opt gheene/dat van Christo / vanden Propheten ende
Apostolen tallen tyden inder kercken Godes / ende bysonder
doch inder Apostolischer kercken/gheobserueert ende ghehou-
den is worden te letten/om alsoo /ende niet anders/die kercke
Godes te regieren/dan sy vanden Apostolen geregiert is wor-
den: daerom vermaent ons Paulus / dat wy syne nauolgers
syn sullen/gelijc hy Christi nauolger was/ 1.Co.11.1.maer der
Ouerheyt compt thoe/dat sy hare onderdanen/met sodanigen
vroomen ende Godtsalighen Predicanten versorgen: ende soo
die gheene/ dese limiten moetwillens ouertreden / van haeren
dienst af stellen ende verlaeten: Dit doende sal die kercke Go-
des recht ende wel ghereformeert moghen werden. Doch aen-
gaende die toehoorders ende priuate persoonen int particu-
lier/diewijl(ghelijck een swalue[soomen int ghemeen spreeck-
woort seyt] genen soomer en maeckt/alsoo oock)sy-luyden/en-
de eē yder voor syn persoon die kercke van eene geheele Stadt
oft lant/niet nae die Apostolische mach reformeeren/so hebben
sy met aller naersticheydt te arbeyden/dat sy haer selfs / ende
die hen beuolen syn/te weeten/die ouders haere kinderen /die
Meester ende Meestersche/ Heeren ende vrouwen/ haer ghe-
sinde/recht reformeeren/ ende also inder waerheyt voor Godt/
recht ende wel ghereformeert te syn /moeghen beuonden wor-
den: Dat doende/hebben sy die kercke recht ghereformeert/en-
de sullen voor Godt onschuldich syn: want die veelheydt van
persoonen en maeckt die kercke Godes niet / maer in Christi
naem vergadert / dat is/Christo door den gheloove inghelijft/
ende door waere liefde aen malcanderen verknoopt ende ver-
bonden/mit eendrachtigher herten ende ghemoet / den Vader
door Christum aenroepen/hem van herten gehoorsaem syn en-
de dienen: dat maect die kercke Godes. Waer nu also die men-
schen

schen vergadert syn / al waert dat haerer niet meer dan twee ofte drie waren/ die syn die kercke Godes. Dan waer twee ofte drie vergadert syn in mynen naeme(seyt Christus) daer ben ic midden onder hen. Mat. 18. c/ 20. Ende behoeft daerom een Godtsalich mẽsch niet verre loopẽ om die rechte kercke te soecken/ want het Coninckrijcke Godes is binnen in u/ seydt Christus. Luce. 17. c/ 25. En dese kercken altesamẽ/ al waer haer duysent/ Jae hondert duysent (by manier van spreecken) ghehooren al in dese kercke/ ende syn oock dese eenighe kerck/ daer van wy inden articulen ons gheloofs bekennen/ segghen/ Jck ghelooue een heylighe alghemeene Christelijcke kercke &c. Om dã ons selfs niet te bedrieghen int gheene/ dat wy ons rechte Christenen/ eñ die oude/ Catholijcke/ Apostolische/ Jtem die Euangelische/ ofte gereformeerde/ ende reyne kercke te syn vermeenden/ ende anderen beneffens ons verachten mochten / soo wy doch niet min/ dan die selue en waeren/ noch oock van den geenen bedroghen te worden/ die hen voor soedanighen wtgeuen/ ghehouden/ ende aengheslen syn willen: Noch ons voor haren vermeeten woordẽ/ ende vreuelmoedigen oordeel / verdoemẽ/ excommuniceeren ofte bannen/ te verschricken: Ende om ons selfs/ ende ons eyghen huys : ofte syn wy Predicanten / onse kercke/ ende ons beuoelen toehoorders: ofte syn wy het Ampt des Ouerheyts bedienende/ onse onderdanen / recht ende wel te reformeeren/ ende alsoo niet alleen den blooten/ ydelen/ ende nergens toe nut synde/ naem van een Catholijck/ Euangelisch/ ghereformeert Christen mensch/ ofte kercke te draghen. Maer oock inder daet ende waerheyt te syn / het gheene/ dat wy zijn/ ende daer voor wy bekendt ende ghehouden syn willen : soo en sal ons (na myn beduncken) gheen dinck soe seer van noeden syn/ dan dat wy aenmercken / hoe die Apostolen selfs die kercke Christi gheregiert / ende hoe sy die selue bedient ende aengherecht hebben/ om alsoo met dat selue/ als met eenen sekeren beweerden toetsteen/ ons selfs [ende oock alle die gheene die hen huyden daechs die oude Catholijcke/ Apostolische/ Euanghelische ghereformeerde ofte der ghelijcken kercke te syn haer beroemen] te toetzsen/ of sy-luyden ende wy oock/ inder waerheyt syn het gheene/ daer voor sy-luyden ende wy gehouden ende bekent syn willen: welcx doende sal te besorgen ende

grootelijcx te beduchten syn/dat het niet al gout en is / datter blinckt / ende daer voor wtgheghenen ende vercocht wordt/ maer dattet veel meer cooper/ofte misschien ooc slimmer ende slechter te syn beuonden soude worden: dat is / dat wy niet altesamen rechte Christenen / noch die oude Catholijcke / ofte Euangelische/gereformeerde ende reyne kercke Godes/maer alleē een wterlijcke/ende in sommiger menschē ogē schynende/ ende eenen ydelē naem hebbende/ kerck sullē beuondē wordē. Ende om sulcx met der waerheyt te doen blycken / so heb ick seer Edele/wyse Heeren/so wel tot myn eygē/als oock myns naesten vermaninge/Leer/ende vertroostinge sommige seeckere poincten wt die Heylige Godtlijcke schriftuer genoteert of aengemerckt/die welcke noch byt leuen vanden Apostolen in der kerckē Godes gheobserueert/ende wel naerstich onderhouden syn geworden: eñ met den welcken die Apostolen selfs/ die kercke Christi aēgerecht ende geregiert hebben: waer en teghen ick duytlijck ende claerlijck aenwyse/hoe der seluen stucken gheen/niet alleen in die Roomsche/maer oock inden meesten hoopen van den Euanghelischen/ghereformeerden/ende herdoperschen kercken ofte ghemeenten (wie sy ghenoempt worden)ghehouden/of met waerheyt dadelijck achteruolcht worden/waer om sy dan oock met recht van soedanigen grooter Titel/als sy hen selfs gheuende ofte toeschrijuende syn/ niet en moegen beroemen. Maer sulcx doende / en wil ick hen nochtans den tijtel vande sichtbaerlijcke kerck / Christen/ofte volck Godes te syn/niet benemen/noch seggen/ dat niemandt van hen allen syn soude/ die hen naet exempel van die warachtighe Apostolische kercke in allen stucken ende poincten(soo veel mogelijck) ghereformeert soude hebben/maer ick spreecke vanden meesten hoop/ende vant geene dat yderman/niet geheel blindt synde/dagelijcx voor oogen sien ende mercken can. Den tijtel van die sichtbaerlijcke kerck/Christē/ofte volc Godes te syn / en canmen nae myn cleyn verstant den gheenen/ die in Christi naem gedoopt syn/soo weynich nemen/ als men het Jodische volck na Godes wet besneden synde/den tijtel van die kerck/volck ende kinderen Godes te syn/ benemē conde: maer daer is onderscheyt tusschen die sichtbaerlijcke / en warachtige onsichtbaerlijcke kerck/van welcken wy in die Articulen

ticulen ons Christelijcken gheloofs bekennende segghen/ Ick
gheloove een Christelijcke kercke/die ghemeenschap der Hey-
ligen: also is oock een merclijck onderschevt tusschen die sicht-
baerlijcke ende die Euangelische/ghereformeerde/reyne kerc-
ke Godes. Die Jodtsche was wel een sichtbaerlijcke kerck/
maer daer om niet tallen tijden Euanghelisch/ghereformeert/
ende reyn. Want hoe reyn ende ghereformeert conde sy doch
ten tijden van sommighen Propheten syn / overmits Esaias
claecht/dat niet ghesondts aen haer en waer / vanden voetse
len aen/tot op het hooft/ dan wonden / stramen ende etter-
beulen / die niet vermaect/noch verbonden / noch met oly ver-
soet en warē, Esa. 1. a/6. Ooc Godt die Heere selfs by Jeremia.
Mijn volck doet een dubbelde sonde (seyt hy) my den Levendi-
ghen born verlaeten sy / ende maecken hen hier ende daer wt-
ghehouwen bornen/die doch vol holen syn/ ende gheven geen
water. Jerem. 2. Ende om cort te syn/vinden wy derghelijcken
clachten by allē Prophetē/ende Moysi selfs: Maer sy en hout
daer om niet op die kerck/ volck eñ kinderē Godts genoempt
te worden: overmits sy voor anderen volcken/die wet Godes/
den Tempel / die Sacramenten/ende andere Ceremonien van
Godt selfs inghestelt/ Item die vaders ende Propheten haddē:
ende Godt die Heere/inder waerheyt oock syn volck ende kin-
deren onder hen-luyden hadde: alsoo achte ick oock datmen
niemandt vanden gheenen soo in Christi naem ghedoopt syn/
ende haer tot den warachtighen Godt ende synen soon Chri-
sto bekennen/oock die Heylighe Godtlijcke schriftuer / voor
warachtich/ende van Godt ghecomen synde (daerom men
haer te gheloonen ende ghehoorsaem te syn schuldich sy) hou-
den/den tijtel van die sichtbaerlijcke kercke Godes (overmits
oock Godt die Heer syn volck en kinderen onder haer-luyden
heeft) niet en mach benemen: Maer hooger tijtelen/als Cato-
lijck/Apostolisch/Euanghelisch/gereformeert/reyn (ten waer
dat sy haer sulcx te syn dagelijcx bewesen) worden / mach hun
voorwaer niet toeghelaten werden. Maer of nu dese mijne
slechte ende wt ghoeder herten/tot niemandts verdriet/maer
tot ydermans stichtinghe (kent Godt) ghedaen / ende andach
ghegheven arbeyt/yderman behagen sal/ dat en weet ick niet/
Altoos ben ick verseeckert/dat sy niet te vergheefs syn en sal/

bysonder doch by allen den gheenen / die inden vernoemden
kercken(wandt ick immers van herten bekenne / dat Godt in
allen den seluen / als oock onder allen anderen volckeren en-
de natien die syne heeft. Actorum.10.d/38. wt eenich onver-
stant dwalen: maer aenghaende die anderen / ende wel den
meesten hoopen/ sullent(weet ick)seer qualick nemen/ dat ick
hen op haer seer taste / ende haer momaensicht voor den een-
voudighen ontdecke. Daer om wat ick vanden seluen te ver-
wachten hebbe / dat leeren my die exempelen der Propheten/
Apostolen / Jae die Heere Jesus Christus selfs/ en veler Duy-
sent Martelaers / die welcke veel Jammers/ elents / verach-
tinghe / versmadinghe/vervolghinghe gheleden. Jae ten laet-
sten/haer bloet vergoten/ende haer leuen hebben laeten moe-
ten/dat sy der werelt / ende bysonder den ghevevnsden / ende
vermeynden kercken Godes/die waerheydt ghesevdt hebben.
Want de werelt is hier wel met recht/ eenen raesenden [ende
syner sinnen berooft synde] menschen te verghelijcken : Den
welcken/ als men van goeder herten/ wt mede duechsaemheyt
of melijden/ wat goets doen wil/ slaet/ bijt/ ende tredet hy van
hem/ende coest hy den gheenen/ die hem wat goets doet/ ver-
moorden/ende in veel stucken scheuren/ hy en sout niet laeten:
Jae oock indien val/syn eygen vaeder/moeder/broeder/suster/
wijf ende kinder niet verschonen : daer om het oock seer Pe-
riculoos is nae den vleysche sulcx beginnen/ want die wereldt/
ende bysonder doch die gheueynsden / en haer selfs vroom en
heylich dunckende menschen/willen niet ghestraft syn / noch
die waerheyt hooren/ Jae sy haeten die waerheyt/ende en mo-
ghense niet hooren/ aenghemerckt sy wt der waerheydt niet
en zijn. Want so wie quaet doet / die haet het licht(seydt Chri-
stus)ende en compt tot den lichte niet/op dat syn wercken niet
ghestraft worden: Maer wie die waerheyt doet / die coempt
tot den lichte/op dat syne wercken openbaer worden / wandt
sy syn in Godt gedaen. Johannes.3.c/20. Daer heen tgemeen
spreeckwoordt gecomen is. Wie die waerheydt sept/die werdt
onwaert: Ende die Heyden hebben ghesevdt / Veritas odium
parit, dat is/ die Waerheyt ghebart ofte maeckt haet. Soo heb-
be ick oock selfs door die experientie(die een Meestersche van
den dwasen is /soo men seydt)eruaeren/ wat dancks men by
der

der wereldt/ Ja byden gheenen/die quansuys niet die wereldt/ maer die ghereformeerde kercke Godes / Jae hoofden ende regierders van die syn willen/behaeldt/ so men hen een weynich op haer seer tast/en alleen haere onnutte/ ende selfs ghedichte Ceremonien bestraft/ Ick verswijghe/soo men haer geheele kerck aentasten /ende wt Godes woordt aenwijsen wierde/ hoe verre sy noch van die rechte reformatie syn / daer van sy hen nochtans soo hoochlijck beroemen / Ende hoe wel dit nu warachtich alsoo is / soo moet nochtans die waerheydt ghesepdt/ende aengheweesen zijn /van den ghenen / dien sy gheopenbaert is/ende en mach niet verswegen worden/by so verre/men anders hem der seluen niet onwaerdich maecken/ende der eewigher verdoemenisse deelachtich wil werden : Wandt wy weeten immers/hoe het den knecht ghegaen is/ die welcke een pondt van syn Heere ontfanghen hebbende / om op woecker wt te doen/dat selue[wt vreese]in die aerde hadde begrauen. Mattheus.25.c/25. Ende/ de wyl ons Godt so eernstelijck beuoelen heeft/dat wy oock onses vyandts Esel dwalen siende/tot hem / of opten rechten wech brenghen moeten. Exodi.23.a/4. Hoe veel meer is ons dan beuoelen/ ende eyscht ooc die wet der natueren/ dat wy onsen naesten vanden wech der salicheyt dwalende(so veel ons moegheliijck)onderwijsen/ ende weder om tot synen ende onser aller Heeren / te weeten/ tot Godt/brenghen sullen. In aenmerckinghe dan van dit / so werde ick ghedwonghen / om niet alleen my selfs /maer oock mijnen naesten/ mit den Ponde ende gauen/ my van Godt wt ghenaeden verleent /ende desen mijnen slechten ende kleynen arbeydt/te dienen : Ende hoe wel ick nu seer Edele/wijse Heeren/dit voor my/ende eenen ygelijcken[van herten syn salicheydt soeckende/ende een leuendich Lidt aen die warachtighe kercke Godes te syn begheerende]ghesteldt heb: Soo hebbe ick nochtans dat selue in sonderheydt Uwer Eerwaerdicheyt toeschrijuen/ende beneffens anderen te lesen gheuen willen /Ende dat principaelijcken daerom: Diewyl U.E. in betrachtinghe haers Amps[ende der voornemen oorsaecken/waer om men nu veel Jaren/ hertsgrontlijck gewenscht/ ende met grooten / swaren/onwtspreeckelijcken oncosten/ende bloedtstortinghen van veel duysent menschen / gheuochten

 heeft/

heeft/ende noch strijdt ende vechtet/(die Heer wil een ghenadich wtcompst gheuen) te weeten : niet om een besonder Sect ofte partij /die werde dã Caluinisch/ Lutterisch/ Doopers/ ofte wie sy wiert genoempt: Maer alleen om die vrijheyt der conscientien/dat een yder nae syn beste wetenschap/sonder vreese/ met ghoeder conscientie den Heere diene/ ende onderlinghe vrede (synde alleen naest Godt/die rechte/ware/ononerwintlijcke stercke van een Stadt/ Jae gheheel landt ende Coninckrijck) tusschen dẽ inwoonderen des landts onderhouden mocht wordẽ] geroepen/ aengenomen hebben / ende fauoriseeren sodanighen Predicanten ende Leeraers die onpartijdich syn / ende niet den Pabst/ Caluino/ Luthero/ Menno/ ofte yemandt des werelts/maer alleen Godt den Hemelschen Vader / door synen eenighen ende lieuen soon Christum/een kerck inden geest ende waerheyt begeeren te vergaderen: ende die menschen van hem selfs/ vã Paus/ Luthero/ Caluijn/ Menno/ of hoe sy souden moeghen heeten/ desgheliijcx van Decreten / Decretalen/ patribus ofte outvaderen/ Concilien/ Synoden / ende wat der ghelijcken menschen goetduncken/ opinien / wetten / statuten syn mochten/ met Johanne den Dooper/ den warachtigen Apostolen ende Propheten/ alleen op Christum wysen/ seggende : Siet dat Lam Godes dat die sonde des werelts wech neempt. Johan. 1. d/30. Ende met Petro/ Paulo/ ende den anderen Apostolen leerende /segghen/ dat daer gheenen anderen naem/ onder den Hemel den menschen ghegheuen is / waer in wy moeten salich worden / dan door den naem Jesu Christi: Acto. 4. b / 12. desen gheuen alle Propheten ghetuychghenis/ dat soo wie in hem gheloouen sal/ vergeuinge der sonden/ door synen naem ontfangen sal/ Act. 10. e/43. Ende Godt die rijck is in barmherticheyt heeft ons door syne groote liefde / daer met hy ons lief ghehadt heeft/ oock doen wy doot waeren door die misdaden / mede leuendich ghemaeckt met Christo / door wiens ghenade ghy zijt salich ghewordden: ende heeft ons mede opghewecht/ende mede ghesedt in die Hemelen in Christo Jesu/ om dat hy den toecomenden euwen/ soude bewysen den wtnemenden rijckdom syner ghenaden in die vrintlijckheydt tot ons door Christum Jesum : Want wt ghenaeden zijt ghy salich ghewordden door het ghelooue &c. Eph. 2. a/ 4. Ende hy

(Christus)

(Christus) heeft ons lief ghehadt: ende heeft hem seluen voor
ons ghegheuen Ephe. 5. a/ 2. om dat hy ons soude verlossen/
van alle ongherechtichept/ende hem seluen een eyghen volck
reynighen/dat vierich waer tot goede wercken &c. Titu. 2. b/
14. Dat wy verlost synde wt die handen onser vianden/hem
(Godt) dienē souden sonder vreese/in heylichept ende gerech-
tichept voor hem/alle die daghen ons leuens. Luc. 1. h/74. Soo
doodet nu v aertsche leden/hoererie/onreynicheydt/quade be-
weginghen/quade begeerten/ende gierichept/die welcke is af-
goden dienst / om die welcke den toorn Godes coempt ouer
die kinder der ongehoorsaemhept &c. Maer nu legt af/toorn/
verbolgenthepdt/quaethept/lasteringhe/vuylspreecken wt u-
wen monde/lieget niet deē tegē den anderen &c. So weest dan
becleet als wtuercoren Heylige en beminde Godes /mit hert-
grondelijcke barmhertichepdt/vrientlichept /ootmoedichept/
sachtmoedichept/lanckmoedichept/verdraghende malcande-
ren/vergeuende malcanderen/is dat yemant tegen eenighen
clachte heeft/ gelijck Christus v vergeuen heeft/doet ghy oock
also. Col. 3. a/5. &c. Die ghene die cranck int gheloove is nemet
op. Rom. 14. a/ 1. Ende wy die sterck syn/zijn schuldich der
crancken swachept te draghen: Rom. 15. a/1. weest soo dat ghy
gheen argernisse en gheeft/noch den Joden noch den griecken
noch der ghemeenten Godes. 1. Col. 10. d/32. Dewyl ghy dan
seer gunstighe Heeren/een soo goet ende loflijck werck [welck
te wenschen waer/dat het vant begin des vrijen tijts (soemen
dese tijt noempt) ouer al/alsoo begonnen waer/soe souden wy
rechtevoort/desen inlandischen Chrijch lang vergeeten/ofte hy
soude villicht noeyt ontfanghen syn] byder handt ghenomen/
ende die laetsten synde (in aenmerckinghe dat uwe Stadt voor
die aller afgodische/voor anderē in geheel Hollandt vermaert
is) mede vanden eersten (naer woordt Christi) schijnen te wor-
den: ende daer om van sommighen mischien/niet als Christlijc
maer veel meer als Libertinisch/ende vrijgeestisch / (want soo
worden nu oock ghenoempt die gheene/ die gheener Secten/
maer Godt alleen/ende syner waerer kercken/ aen te hanghen
van herten begeeren) ghedaen te hebben/ende te doen/beschul-
dicht ende ghelastert mochten worden/soo is dat ick V. E. de-
se stucken ofte puncten/genomen synde/wt die Heylige God-

lijcke schriftuer vant gene dat in die warachtige Prophetische
ende Apostolische kercke onderhouden/ende oock allen Chri-
sten te onderhouden ende doen/ gheboođen ende beuoelen is/
om te lesen/hebbet seynden willen/waer wt V. E. seer wel sul-
len verstaen connen/dat sy niet qualijck/maer wel doen:ende
dat sy niet Libertinisch/maer Christelijck ende Apostolisch ge-
handelt hebben ende handelen: niet twijfelende/ of soo V. E.
in dit goet voornemen ende wel begonnen werck / perseuere-
ren/blijuen/ende voortgaen werden / sult ghy doen dat Godt
grotelicx behaghen/ den naesten stichten:tot minderinghe der
secten/tot wechneminghe des haets/oneenicheydts/en onder-
linghe onvrede/ ongunst ende Lasteringe der Burgeren groo-
telicx dienen / ende een goet heerlijck loflijck exempel voor alle
andere omligghende Steden ende vlecken syn sal. Ende hoe
wel ick onder allen Predicanten die gheringste/ende voor der
werelt die verachste/ my verstoute / dit gheene [dwelck ick
voor seecker weet / dat het van veelen/als van eenen slechten/
ongheleerden/verachten/ende verworpen mensche/ comende
verspot ende veracht sal worden] aen V. E. te schrijuen/ Soo
betrouwe ick nochtans gantslijck / dat V. E. nae uwer discre-
tie / wijsheydt ende ghauen van Godt ghegheuen / niet op
my verachte ende versmade / die dit schrijue / maer opt ghee-
ne/dat ghseyt ende ghescreuen wort / sullen sien ende merc-
ken:ende sulcks goet/ende warachtich te syn beuindende/ niet
om mijnen persoon/maer om der waerheyt willen/ gaern aen-
nemen ende achtervolghen sullen. Ende principaelijcken v
selfs benaerstigen/dat niet alleen een goede ende nae der Apo-
stolischer kercken exempel/reformatie in uwer E. kercke ende
Stadt aengerecht ende onderhouden/maer oock met der daet
soo veel menschelijck ende moegelijck(want den gheloouigen
is alles moeghelijck)v selfs ghereformeerdt te syn/ ende dage-
licx soo langs soo meer te reformeeren sullen bewijsen : welcks
grootelicx ter eeren Godes/eñ stichtinge der geheeler Burge-
rijẽ V. E. Stadt sal dienen mogen: Want men seyt. Regis ex-
emplaer totus componitur orbis, dat is/naet exemplaer vã die
Ouerheydt/reghieren hen die onderdanen / So die Ouerheyt
wel voorgaet/volgen die onderdanen ghemeenlijck na: gaen
sy qualijck voor/soo volghen oock int quaet die onderdanen/
daer

daer om dan aen die Godtsalichheyt ende goeden exempel van-
der Overheyt/seer veel ghelegen is. Maer die wijl V. E. hier-
inne myner vermaninge niet van noodē en hebbē [als die met
wysheyt ende kennisse van Godt begenadet synde/ selfs wel
weten / wat tot uwe eyghen welvaert / ende uwer onderda-
nen stichtinghe doen ende laeten sullen : Ende over dit alles/
benessens die Heylighe Godtlijcke schriftuer/ghetrouwe ende
vrome Godtsalighe Leeraers hebben. Vanden welcken/sy wt
die Heylighe Godtlijcke schriftuer, overvloedich (soet van
nooden waer)onderwesen connē werden]wil ict hier mit be-
sluyten/Heer ootmoedich biddende /dat V. E.dese mijne cley-
ne/ende by den wereltwijsen /verachtlijck ende verspodtlijck
arbeyt/in danck[ghelijck sy wt goeder ende eenvoudiger her-
ten/ter eeren Godes ende stichtinge des naesten/ghe
daen is]aennemen/ende hem bevolē syn laten.
Die eewige Godt ende Vader ons Heeren
Jesu Christi / wil V. E. Met synen
Heylighen Gheest reghieren/ tot
syns naems eere / tot stich-
tinge des naestē/en V.
E.eygen welvaert
ende salic-
heyt.

Datum den eersten februarij. Anno.
xv^c.tachtich vier V. E.van her-
ten gunstighe ende tot
allē goedē dienst
willi-
ge.

Caspar Coelhaes van Menschen inden Heere ghebannen.

Aenden goetwillighen ende onpartijden Leeser.

Eer waerde Leser / mijn voornemen en is niet / dat ick mit dit mijn schrijuen / een sichtbaerlijcke kercke ofte ghemeente hier op aerden te syn wil ontkennen / ghelijck sommighe doen / den welcken ick haer ghevoelen laeten / maer wil alleen den gheenen / haer feylen een weynich aengheweesen / ende sy broederlijck vermaent hebben / die welcke / hare naesten beneffens haer / als gheheel ghene kercke Godes / maer veel meer ongheloovich / ongherecht ende Godtloos te syn / verachtende / van hem selfs soo vermeeten houden / dat sy met den naemen van die kercke: Christen / ofte volck Godes te syn / niet en syn te vreden / maer hogher titulen hen selfs ghenen / ende gheghenen willen hebben / als te weeten / die oude / Apostolische / Catholicke / Euangheliische / ghereformeerde / reyne kercke &c. Welcks sy nochtans met der daet / alsoo warachtich te syn / niet bewysen. Soo wil ick dan (segghe ick) soedanighe vermaent hebben dat sy niet meer van hen selfs houden ende roemen / dant betaempt / maer nae die mate des regels / wiens mate ons Godt ghedeylt heeft. 2. Corinth. 10. b / 13. Mijn ghevoelen is / dat alle die gheene / soo in Christi naem ghedoopt synde / hen tot den eenighen / warachtighen levendighen Godt / synẽ soon Christo Jesu / eñ der Apostolischer ende Prophetischer leer bekennen / die sichtbaerlijcke kercke ofte volck Godes syn: Gelijck int oude Testamendt / alle die gheene / die aen die voorhuydt haers vleysches besneden synde / hen tot den Godt Abrahams / Isaacx ende Jacobs / tot het beloofde saet der vrouwẽ / ende den schriften Moysis ende der Propheten / bekenden / sy waeren dan vant saet Abrahe naer vleysch geboren dan niet / voor Godes kerck ende volck / niet alleen van allen vroomen ende Godtsaligen menschen / maer oock van Godt selfs / aenghesien / gehouden ende ghenoempt syn ghewoorden / maer ghelijck het

hen-

henluyden ter salicheyt niet geholpẽ heeft/dat sy naet vleysch
Abrahe saet ende Godes volck ofte kercke waeren / by so ver=
re sy oock niet en waren vant gheestelijcke saet Abrahe/dat is/
den gheloouen ende (wat daer nootsaeckelijck wt volghen
moet/ghelijck wt eenen ghoeden boom/ghoede vruchten/dat
syn) die wercken Abrahe niet en hadden: Also en helpt het ons
oock huyden daechs niet / dat wy met water in Christi naem
wterlijck gedoopt synde/ het woort des Heeren mit den ooren
des Lichaems alleen aenhooren / met den monde/des Heeren
broot eeten/ende vanden Drincbeker des Heeren drincken/
ende alsoo die sichtbaerlijcke kercke Godes syn ghenoempt
ende ghehouden werden/Ten waer/dat wy oock warachtich
mit Christi bloet/van onsen sonden ghereynicht synde/Christi
vleysch eten/ende syn bloet drincken/dat is / warachtich /en=
de vastelijck gheloouen / dat Christi vleysch om onser sonden
wille/aent cruys ghehanghen/ende syn bloet om onser sonden
wille vergooten sy gheworden/Ende wy des Heeren woordt/
niet alleen met den ooren des Lichaems/maer oock des herten
ende ghemoets hooren/dat is/den seluen van herten ghelooñe
ende ghehoorsaem syn. Ende ouermidts het ons dan
ter salicheyt niet helpen noch vorderen mach / dat wy van die
sichtbaerlijcke kercke ofte volc Godes syn: mit water in Chri=
sti naem (dat gheschiede dan in onsen kintlijcken ofte ouden
dagen) gedoopt syn / ende met de ooren des Lichaems Godts
woordt aenhooren/ende des Heeren broodt ende wijn/ alleen
mit den mondt des vleysches ontfanghen/sonder waren ghe=
loouen/die welcke door die lieffde crachtich is / So laet ick my
duncken / datmen oock daerom niet en behoort te twisten/
te kijuen/ malcanderen te verachten/te ketteren/te veruolgen
ende dooden/ghelijck tot noch toe ghedaen is /ende noch ghe=
daen wordt: Maer dat wy veel meer ons malcanderen inder
liefde behooren te draghen/ ende ons onderlinghen te verma=
nen/om heen op te climmen tot den berge des Heerẽ/ ten huy=
se des Godts Jacobs/dat hy ons leere syne weghen/ ende wy
wandelen op syne paden. Esai. 2. a/ 3. Dat wy (segghe ick)
met Christo opghewerckt synde/het gheene dat daer bouen is/
daer Christus is / sittende ter rechter handt Godes voort aen
D soecken/

soecken / ende het gheene dat daer bouen is / ende niet dat op der aerden is besorghende/Colo.3.a/1.warachtighe burgheren ende leden vant waere hemelsche Jerusalem/die warachtige kercke Godes(van welcker wy bekennende segghen: Ick gheloone een Christelijcke kercke/die ghemeenschap der Heylighen) syn ende eewich blijuen moeghen. Want sullen wy salich zijn/mit Godt den vader ende syne soon Christo/ende mit allen wtuercoren kinderen Godes leuen / soo moeten wy leuendighe leeden ende steenen van dese kercke zijn / int boeck der leuendighen moeten wy gheschreuen zijn. Apocalipsis 21. c/ 27. Inder sichtbaerlijcker kercken synde/canmen nochtans buyten Godt ende Christo syn/want in die selue syn beneffens den wijsen Maechden/oock die dwasen / Matth. 25.a/ 1. Beneffens den naerstighen knechten/oock die loeye/ Mat. 25. b/ 18. Beneffens den bruylofs luyden hoochtijtlijcke cleederen aenhebbende/oock die ghene/ die geen bruylofs cleet aen en heeft/ Mt.22.b/ 11. Eñ inder seluen wert op den goeden acker/ oock oncruyt vanden viandt/onder die goede tarwe ghesaeyt/ Mat.13.c/25.inder seluen zijn beneffens den goeden/ oock die quade visschen. Mat.13.e/47.Maer synde int Hemelsche Jerusalem(welcx onser aller moeder is/Galaten.4.c/26.)ende leuendighe rancken vanden waeren wijnstock Christo/Johan. 15.a/5.warachtighe leeden vant Lichaem Christi/van die ware kercke Godes / van welcke Christus Jesus het hooft / die Heylighe Gheest het leuen / ende allen waeren Godtsalighen Patriarcken/ Prophetē/Apostolē/ ende in somma alle wtuercoren/soo wel als oock die Heylighe Enghelen Godes / die leeden syn/ konnen wy buyten Godt ende Christo niet syn/ende is onmoghelijck/dat wy verloren souden worden. Math. 24.a/2.Buyten die sichtbaerlijcke kercke/soude noch yemandt salich werden connen/zijnde een lidt van die ware onsichbaerlijcke/ maer buyten deese waere ontsichtbaerlijcke / sal niemandt salich werden connen/al waer hy in die sichtbaerlijcke. Ende ouermidts sulcks warachtich is / waer om twisten wy dan dus om tgheene / dat ons niet helpen en mach/ende laeten vaeren het gheene / dat ons warachtich mach helpen? waer om tellen wy ghelt heenen/daer gheen broodt en is/ en-

de onsen arbeydt / daer wy niet sat van werden en connen? Esaie.55.a/2. waerom verlaeten wy den leuendighen born/ en maecken ons hier ende daer wtghehouwen bornen / die doch vol hoolen syn/en gheen water en gheuen? Jere. 2.b/13. Wy twisten / slaen / ende kijuen om die schaelen / ende verliesen die keernen: Ja / om die schaelen twistende/slaende/ kijuēde/ treden wy die keernē mit voeten/eñ vernielen sy geheelijck soo veel in ons is. Wat helpt dat wy vant Nachtmael ende doop twisten ende Disputeren / als wy mit Christi bloedt van onsen sonden niet ghewasschen/noch door Godes Gheest crachtich/herboren/vernieuwet /ende Gheestelijcke menschen ghewordden synde/ warachtich ende vastelijck/niet alleen mit den monde segghen/maer oock in onser herten gheuoelen connen / dat Christi vleysch/om onser sonden willen aent cruys ghehanghen/ ende syn bloedt om onser sonden wille vergoten sy ghewordden/ten eynde/ dat wy also in hem blijuende/en hy in ons/veel vruchten voortbrengen mogen ten eewigen leuē? Joa.15. wat helpt dat wy van die Predestinatie ofte eewige verkiesinge Godes twistende/in onse eygen herten niet en gevoelen /dat Godes geest/ onsen geest getuyghenisse geeft/ hoe dat wy wt ghenaden Godes kinderen synde/ van herten roepen connē/Abba vader? Rom.8.b/15. Wat helpt dat wy om die sichtbaerlijcke kercke twisten/of daer eene sy dan niet/ ende eene synde/welcke die sy/dan niet/ Ende roepen siet hier/ siet daer/ Lucas.17.c/23. ende hier is des Heeren Tempel/hier is des Heeren Tempel/hier is des Heerē Tempel/ ende beteren onse leuen ende wesen niet. Jere.7.a/3. Ende werden niet als leuendige steenen getimmert tot een Geestelijck Huys/ ende heylich Priesterdom/om Gheestelijcke offerhanden te doen/die Gode behagen door Jesum Christum 1.Petr.2.a/5. Is dit dan niet altemael vergeuelijck ende geheel verloren arbeyt? Hoe veel meer ist dan verloren arbeyt/ende vermeetentlijck ghehandelt/als men hem niet slechts die sichtbaerlijcke Kercke? ofte een lidt van die selue / maer oock die Apostolische/Euangheliſche/gereformeerde reyne Kercke [die welcke men doch niet en is] mit verachtinghe ende versmaedinghe van synen naesten / te zijn beroemet ? Wandt wat is

doch die Apostolische kercke? dan die in allen stucken ende
puncten/op die Apostolische wyse wert bedient? Ende die E-
uanghelische? dan die nae die leer des Heylighen Euanghe-
lij ende Godtlijcken woorts aengherecht is ende leuet? Die
ghereformeerde? dan die in allen stucken ende puncten/na die
Apostolische kercke ghereformeert/ende weder opgherecht is?
Die reyne? dan die gheheel reyn ende suyuer is/ van allen fey-
len ende gebreecken/soo wel in die Leer als in leuen. Die kerc-
ken/inden welcken die Apostolen selfs ghepredict hebben/en
moeghen daerom niet altesamen Apostolisch/Euanghelisch/
ghereformeert ofte reyn mit der waerheydt ghenoempt wor-
den/Ouermits sy op die Apostolische wyse in allen stuckē niet
en syn bedient/Euanghelisch niet en hebben gheleeft/ naet ex-
empel der waeren Apostolischen kercken niet ghereformeert/
ende veel min reyn ende suyuer gheweest syn van allen fey-
len ende ghebreecken. Soudemen die kercken van Corintho.
Galatien/Sardis/Laodicea/mit recht Apostolische/ Euange-
lische/ghereformeerde ende reyne kercke noemen: of wel Pau-
lus selfs tot Corintho/ende in Galatien gepredickt heeft? En-
de Johannis die Apostel en Euanghelist (ghelijck sommighe
willen) tot Sardis ende Laodicea: Het is sonder allen twyfel/
dat dese kercken vanden Apostolen wel aenghrecht waren/
daerom sy alsoo synde/mit recht Apostolische kerckē genoempt
mochten werden: maer door valsche Apostolen ende Leeraers
veruoert synde/ende die voetstappen der Apostolen verlaeten
hebbende/moghen sy niet meer Apostolisch ghenoempt wor-
den: hoe wel sy (hen noch tot Godt Almachtich/ synen Soon
Christo/ende den Prophetischen schriften/ ende Apostolische
Leer bekennen) den naem van die kercke Godes te syn/niet en
verliesen: Die vā Collossen/Philippensen/Thessalonicensen/
Smirnen/Philadelphia/mogen mit recht niet alleen een kerc-
ke/maer oock Apostolisch ende Euanghelisch genoempt wor-
den/Ouermits sy op die Apostolische wyse aengherecht syn-
de/Euangelisch ende Christlijck leuen: Maer of sy den naem
van een reyne kercke/als in welcken/ gheheel gheene feylen
ofte ghebreecken souden gheweest syn/dragen mogen: Daer
aen sonde ick grootelijckx twijfelen. Paulus onderstaet die

van Corinthen ende Galatien/ende Christus selfs door synen dienstknecht Johannem/ die vā Sardis/ Laodicea/ Ephesen/ Thiatira ende dergheliicken Apoca. 2. a/3. te reformeeren: die welcke/ soo sy den raet des Heylighen Gheests gheuolcht hebben/ mit recht ende waerheyt ghereformeerde kercken hebben moghen ghenoempt worden: soo niet/ soo en hebben sy oock den naem van ghereformeert te syn / mit recht niet draghen moeghen. Alsoo moeghen dan die kercken / die welcke op die Apostolische wyse aengherecht ende bedient worden/ Apostolisch/ die naer wtwijsinghe des Heylighen Euanghely/ leuen Euanghelisch. Die vanden voetstappen der Apostolischer ende Euanghelischer kercken veruallen/ ende wederom nae den seluen exempel in allen stucken ende puncten op gerecht worden/ ghereformeert/ ende die gheheel reyn ende suyuer is van allen feylen ende gebreecken / mit waerheyt reyn ghenoempt worden/ maer den naem hebben sonder daet/ is onnut ende ydel. So en wil ick dan mijn seer waerde Leeser/ mit niemandt om die sichtbaerlijcke kercke/ doop/ Nachtmael/ ende woordt/ twisten: Mijn gheuoelen (soo ghesepdt) is/ dat daer een sichtbaerlijcke kercke is/ ende welcke ick daer voor houde/ dat hebbe ick bouen verhaelt/ soo en can ick niet gheuoelen/ dat doop ende Nachtmael/ soo wel als het wterlijcke woort opghehouden hebbe/ ende nu niet meer ghelden moeghe: alleen wil ick/ datmen gheenes menschen ghemoet ofte conscientie daer mede behoorte verstricken/ noch die selue alte hooch verheffen/ alsoo dat het ons tot eenen afgodt worde/ welcx tot onsen dienst van Godt/ ende synen soon Christo Jesu / gheordineert is. Christus onse salichmaecker/ die Phariseen ende schriftgeleerden/ van weghen haerder gheueynstheyt bestraffende/ verwijdt hen-luyden oock / dat sy Munte / Anijs ende comijn verthienden/ maer het swaerste in der wet achterlieten/ naemlijck/ oordeel/ barmhertichept ende geloone: dit mostmen doen (seyt hy) ende dat ander niet achterlaten. Mat. 23. c/ 23. Also is oock myn gheuoelen/ datmen dit het swaerste/ waerdichste/ eñ principaelste/ doen moet/ naemlijck / ons benaerstighen (soo ghesept) dat wy ware/ leuendighe leden / vant waere hemelsche Jerusalem syn/ ende mit Christi bloet / van onser sonden

 ghe-

gewasschen/ende mit synen vleysche in onser sielen tẽ eewigen leuen ghespijsset worden moghen. Ende het ander / te weeten/ een lidt van die sichtbaerlijcke kercke te syn/die Heylige Godtlijcke schriftuer hooren/ende lesen/die Heylighe hoochwaerdighe Sacramenten (by soo verre wy sy sonder verstrickinghe van onse conscientie ghebruycken moeghen) te oeffenen/niet laeten. Maer mit verachtinghe van onsen naesten / meer van ons gheuoelen/houden/en ghehouden willen hebben / dan betaemt/ ende wy inder waerheyt syn/ende mit der daet bewysen / dat is bestraffens waerdich. Ende die wijl dan huydendaechs int ghemeyn alle die geene/den welcken men nae myn eennuoudich verstant / den naem van die sichtbaerlijcke kerck te syn/niet benemen en mach/ hen aen soedanighen naem niet ghenoegen laeten/ende daerom die Apostolische/Catholijcke/ Euanghelische/gereformeerde/reyne kercke ghenoempt/ende daer voor aenghesien syn willen / ende nochtans mit der daet hen soedanighen te syn niet bewijsen : ghelijck eertijts in der Duysternisse des Pausdoms/veel niet te vreden waeren / dat sy Christẽ/ten waer dat sy Benedictiner/Barnardiner/ minnerbroeders/cruysbroeders / Cathusers / ende der ghelijcken ghenoempt waeren worden/so sy doch niet beter / maer somwylen slimmer waeren dan andere Christen. Soo en hebbe ick wt broederlijcke liefde niet laten connen / henluyden een weynich aen te wijsen/hoe verre sy noch vant geene zijn/daer toe sy nochtans gecomen te zijn vermeenen/eñ met verachtinge van haeren eeuen naesten hen te vergheefs beroemen : in hopeninge/of mischien sommige van hen / mit die Pau op haer voeten siende/ende hem selfs recht kennen leerende/sodanigen haeren ydelen ende onnutten roem lieten vaeren/ende voort aen van hen selfs niet meer en hielden/dan betaempt. Ende hoe wel ick verseeckert ben/datick gheenen danck hier mede by den meesten hoop sal behaelen/so hebbe ick nochtans mijne Conscientie bevrijdẽ/ende dit selue tot uwe/ ende mijns naesten stichtinghe/yghelijcken/dien het belieuen sal te lesen/ mede deylen willen/Vaert wel / ende weest Godt den almachtigen/ende den woorde synder ghenaden beuolen.

Tot een seecker prouc/welcx inder waerheyt sy/die Apostolische/ Catholijcke/Euangheliſche/gereformeerde Reyne kercke/ allen leergierighen menschen/ten besten voor ooghen ghestelt/ ende in handen ghegheuen.

Het eerste Artijckel.

INder Apostolischer kercken/hebben die ghelooui ghen gheen ander schrift ghehadt/die welcke sy ghehouden waren te hooren/te lesen: ofte der welcke sy gelooeuen/ gehoorsaem syn ende volghen mosten/dan die schriften Moysis/ ende der Propheten: welcke door Christum/die waerheyt selfs Jo.14.a/6. ende wijsheyt ons vanden vader gegeuen 1. Cori.1.d/30. ende door syne Apostolen met den Heyligen geest warachtich begaeft ende begenadet synde/ Joa.20.c/22.Act.2.a/4.(so veel ons ter salicheyt te weten van noede is)verclaert/ende in een Compendium/ofte cort begrip vernaet / ende ons schriftlijck nagelaten is: door die vier Euangheliſten / inden Euangelischen historien/inde wercken der Apostolē/ inden sentbrieuen Pauli. Jacobi.1.Petri. Joannis Jude ende Apocalipsis ofte openbaringhe Johannis.

Bewijs van desen Artijckel wt die Heylighe Godtlijcke Schriftuer.

Hoe wel dese voorgestelde Artijckel openbaer/ende by allen gelooui gen ende Godtsaligen/onwedersprekelijck is: soo sullen wy hem nochtans ten ouervloedt / oock met die Heylighe Godtlijcke Schriftuer beuestighen.

Moyses heeft van ouden tijden aen/in allen Steden/die hem Prediken/ende wort op alle Sabbathen/in die vergaderinge ghelesen. Acto.15.c/21.

Die Propheten werden op die Sabbathen ghelesen. Actoru. 13.c/27. Christus comende tot Nasareth/ daer hy opgevoet was/ ginck na syn ghewoonte / op die Sabbath daghen in die vergaderinghen/ ende stont op om te lesen: Ende hem wert ghegheven/ dat boeck des Propheten Esaias. Luci. 4 b/16.

Ondersoeckt die schriften (seydt Christus tot den Joden) want ghy meent het eewighe leven daer in te hebben/ ende die selve zijn die van my ghetuyghen. Johan. 5. d/39.

Die van Berroen waren Edeler/ dan die te Thessalonica waren/ ende ontfinghen het woordt met alle ghenegentheydt/ ondersoeckende daghelicx die schriften / of die alsoo luyden. Acto. 17. b/10.

Den rijcken man van Abraham begeerende/ dat Lazarus op die aerde ghesonden mochte werden / om synen broederen te vercondighen/ het geene dat hem wedervaeren was/ ten eynde/ dat sy oock niet/ in die selve plaetse der pijnen comen mochten daer in hy was. Antwoort Christus inden persoon Abrahe/ segghende aldus/ sy hebben Moysen ende die Propheten/ laet sy die hooren. Ende hy antwoordende seyde/ Neen vader Abraham/ Maer in dien een vanden dooden tot hen ginghe/ soo souden sy hen bekeren. Antwoort Christus wederom segghende aldus: Indien sy Moysen ende die Propheten niet en hooren/ soo souden sy oock niet ghelooven/ al waerdt / dat daer een vanden Dooden op stonde. Luc. 16. c/27.

Wy hebben dat Prophetische woort (seyt Petrus) welcks seer vast is/ ende ghy doet wel/ dat ghy daer acht op hebt / als op een licht / dwelck in een duyster plaetse schijnt / tot dat die dach aenbreeckt/ ende die morgen sterre opga/ in uwer herten. 2. Petr. 1. b/19.

Paulus spreect niet buyten dat Moyses ende die Propheten ghesproocken hebben. Acto. 26. c/ 22.

O onverstandighen ende trage van herten (seyt Christus tot den twee Discipulen na Emaus gaende) om te ghelooven alle het ghene/ dat die Propheten ghesproocken hebben. Lucas. 24. c/25.

Petrus op den Pinxterdach/ Moysen ende die Propheten verclarende/ bewijst wt den selven / dat die ghecruyste Jesus/ van

van Godt tot een Heere ende Christus ghemaeckt is / Actor. 2.D/36.

Desghelijcken doet Stephanus. Actoru. 7. door het gheheel Capittel. Philippus synen mont open doende/begint vander schrift [Esaie 53] aen / ende verchondicht den moerman Jesum Christum. Act. 8. D/35.

Alsoo doet Petrus by Cornelio ende den synen. Actorum. 10.D/34. Ende Paulus/Act. 13 b/16. ende 17. a /2. Christus nam die twaelue/ende seyde tot hen. Siet/wy gaen op nae Jerusalem/ende al dat gheschreuen is/door die Propheeten / sal aenden Soon des Menschen volbracht worden. Lucas. 18. D/31.

Dit zijn die woorden (sept Christus tot syn Discipulen) die ick sprack/ als ick noch by u was/ nameliick / dat het noodich was alles veruult te worden/ wat van my gheschreuen is / in die wet Moysis/ ende Propheten/ende Psalmen.

Doen opende hy haer verstant/dat sy die schrift verstondt/ ende seyde tot hen / Alsoo is daer gheschreuen/ende alsoo moste Christus lijden/ende den derden daghe weder om opstaen vanden dooden/ende in synen naem/bekeeringhe ende vergeninghe der sonden ghepredict werden/onder alle volcken / beghinnende te Jerusalem. Lucas. 24. e/44.

Ick en ben niet ghecomen (seydt Christus) om die wet ende die Propheten te ontbinden/maer te veruullen. Want ick segghe u voorwaer / tot dat Hemel ende Aerde vergaen / en sal daer niet die minste Letter / noch een tijtel van die wet verghaen/tot dat het al gheschiet sy. Mattheus. 5. b/18.

Proeue.

Ghewesen zijnde/dat dese bouen ghestelde Toutzsteen/vast/ seecker/ goet ende onbedrieghelijck is : om dan den seluen in die handt te nemen/ende die gheene/soo hen die Apostolische/ ende Catholijcke / Euangheliische/ghereformeerde/reyne kercke te syn beroemt/te toutzen ende te proeuen/of sy inder waerheydt zijn het gheene daer voor sy aengesien / bekent ende ghe-

houden syn willen / so besluyten wy mit der waerheyt onwedersprekelijck te syn aldus. Ouermits die geloouigen in der Apostolischer kercken / gheen ander schrift ende leer gehadt hebben / die welcke sy ghehouden waeren te lesen / hoeren / of den welcken sy gheloonen / ghehoorsaem syn ende volgen mosten / dan die Prophetische ende Apostolische / ons luyden schriftlijc in den Bybel nagelaten: So is die selue hen-luyden souffisant genoech geweest / om te weeten / wat tot der salicheyt ende perfectie ofte volmaecthept des menschen (so veel in dit leuen mogelijck is) te gelooуen / doen ende laten van nooden is / dan niet.

Is sy daer toe niet ghenoech geweest / soo hebben sy-luyden niet recht connen weeten / hoe sy salich werden / ende tot perfectie comen souden.

Maer is sy daer toe ghenoech gheweest (als niemandt met Waerheydt dat ontkennen can) soo volcht onwedersprekelijck / dat alle die gheene / so die selue hebben / oock weeten connen / wat den menschen ter salicheydt te ghelooуen / doen / ende laeten van nooden is.

Dese dan ghenoech hier toe synde / soo en behoeftmen gheene leer / schriften / Articulen / wetten / Concilien / Synoden / Decreten / Decretalen / Constitutien / Patres / ofte oude Vaders / haere schriften / ofte wat der ghelijcken is / ende ghenoempt mochte worden / meer / om sulcks te weten: veel min machmen yemandt daer toe constringeren of dwinghen / dat hy sy lesen / hooren / den seluen ghelooуen / ende ghehoorsaem syn moedt.

Die Apostolische kercke / en heeft vanden schriftē Iustini / Irenei / Ignatij / Dionisij / Cipriani / Origenis / Augustini / Ambrosy / Hieronimi / Chrisostomi / Hylarij / Cyrilli / ende der gelijcken oude Leeraren: noch Luteri / Zwingelij / Caluini / Mennonis ende der ghelijcken nieuwen schribenten ende Leeraren: Item vanden Constitutien / Decreten / Acten ende Instellinghen vanden Concilien / ende Synoden [van der Apostolen tijden / tot nu toe ghehouden] niet gheweeten (als die welcke noch niet en waeren / maer ouer seecker tijt daer nae: Sommighe ouer. 10. 20. 40. 50. Sommighe ouer honderdt. 200. 300. Sommighe ouer 500. Sommige oock ouer duysent / Ja Sommige ouer. 1500. Jaren ende langer daer na gecomen / geschreuen

ende

eñ gehoudẽ zijn geworden)eñ is nochtans sonder tegenspreken/ van eenigen geloouigen/vroomen eñ Godtsaligen menschen opt allerbest gereformeert eñ aengerecht geweest/ouervloedich hebbende/wat henluyden tot der salicheydt/tot eenen Christelijcken voortganck/perfectie/ofte volmaecthept te weeten/gelooucn/doen eñ laten van nooden was.

So moet dan onwederspreeclijck volgen/dat die kerck na die Apostolische recht eñ wel aẽgestelt eñ gereformeert synde/gheẽ ander schrift/om haer gheloof ende leuen daer na te reguleeren/behoeft te hebbẽ/dan alleen die schriftẽ Moysis/ der Prophetẽ/Apostolen eñ Euangelisten/dat is/die Bijbel / hebbẽde dan die Bijbel/so heeft men ouervloedich genoech om te weeten/wat Godt die Heere/van ons gelooft/ ghedaen/ende ghelaten wil hebben.

Alle kerckẽ dan/eñ een yder bysonder/die meer leer ofte schriften ter salicheyt van noodẽ acht/gelooft/ gehoorsaemt/ofte geuolcht wil hebbẽ/dan die Prophetische eñ Apostolische/die en mach mit recht/niet Apostolisch/ofte naet exempel der Apostolischer kercken te leuen/ofte gereformeert te zijn/haer beromen.

Die Roomsche/haer wtgeuende voor die oude Catholijcke Apostolische: Item die Euangelische ofte Lutersche:die Caluinische ofte gereformeerde:die reyne ofte Herdoopersche kerckẽ willen meer leer eñ schriften gelesen/gehoort/gelooft eñ achter volcht hebben/dan die Prophetische eñ Apostolische:so volcht onwederspreeclijck/dat sy altesamen[ghelijck oock alle anderẽ wie sy oock souden syn/ofte genoempt werden mogẽ die sulcx doen]in dit stuck naet exempel der Apostolischer kercken niet en leuen/ofte na die selue gereformeert te syn / mit waerheydt haer beroemen moeghen. Maer dat nu sulcks alsoo waerachtich sy / dat en sal van gheenen verstandighen / vroomen/ onpartidigen/ende geener secten/ maer Christo Jesu/eñ syner warer onbedriegelijcker kercken(van welcker wy seggen / ick geloone eẽ heylige algemeyne Christelijcke kercke &c.)aẽhangende/eñ deser saecken recht nadenckende menschen/niet ontkent ofte gelochnet konnen wordẽ. Want eerstelijck aẽgaende die Roomsche/die haer voor die oude Catolijcke/Apostolische kercke wtgeeft/eñ vã aller werelt gehoudẽ/eñ vereeret zijn wil/

is openbaer(welcks oock die Euangheliſche/gherefoꝛmeerde/ ende reyne ofte herdooperſche kercke gaern mit my ſullen bekennen) dat ſy die Prophetiſche ende Apoſtoliſche leer ons Schꝛiftlijck naeghelaten/niet volmaeckt genoech en hout/om te leerē alle het geene dat ter ſalicheyt vā nooden is:maer wil ooc datmen den Patribus oft outuaderen/byſonder doch Auguſtino/Ambꝛoſio/Hieronimo eñ Gregoꝛio[welck ſy die vier Heylige Leeraers vander kercken noemē] Item den Conciliē/ eñ byſonder doch den vier (die welcke ſy Oecumenica ofte algemeyne Concilia heeten) den Paus(welcken ſy den Vicarium Chꝛiſti ende Petri / Ja het hooft der kercken hier op aerdē noemen)den decreten decretalen ende wat dergelijcken meer is /effen ſoo wel moeten gheloouen / haere leer ende ſchꝛiften ghehooꝛſaem zijn ende volghen / als de Godtlijcke ſchꝛiftuer: daer om ſy als ketters veracht/verdoempt/excōmuniceert ofte bannet/veruolcht/ende met het ſwaert/water / vier/ſtrick/ ende dergheliijcken toꝛmenten hen richt ende doodet /alle die gene/die welcke ſoedanighen niet aennemen/ hen gheloouen ende der ſeluen ghehooꝛſaem zijn connen:niet tegenſtaende/ of ſy vooꝛ warachtich/ende volmaeckt genoech ter ſalicheydt / die Pꝛophetiſche ende Apoſtoliſche ſchꝛift achten/de ſelue leſen/ hooꝛen /ende haer van herten gheloouen / ende ghehooꝛſaem te zijn beghenen. Aengaende die Euangheliſchen / Confeſſioniſten ofte Lutherſchen/die houden immers hare Auſburchſche confeſſion/der Heyligher ſchꝛiftuer ghelijck / willen oock der ſeluen effen ſoo wel ghelooft/ende ſy vooꝛ recht ende warachtich bekent hebben / als die Pꝛophetiſche ende Apoſtoliſche ſchꝛiften. Ende hoe wel Lutherus ſelfs weynſcht ende begeeret / dat zijn boecken gheheel vernielt/ofte te niet ghedaen waren/ten eynde datmen alleen die heylige Godtlijcke ſchꝛiftuer leſen/ eñ wt den ſeluen/als wt fonteynen der leuendighen wateren/warachtige kenniſſe Godes ende zijns willens/ſcheppen mochten/nochtans ſietmen claerlijck/dat hy aen anderen plaetſen / alſoo ſtijf ende onbeweghelijck op zijn opinie vant Nachtmael ende dergelijcken ſtaet / dat hy oock Zwinglium ende alle anderen / het alſoo niet verſtaende / vooꝛ ketters/ ſwermers/rotten gheeſten / ende ſpottelijcker wyſe/Hemelſche

sche Propheten/Geesten/Sacramentscheynders ende der ghelijcken wtroept/en tot in die Helle heen in verdoemt ende vervloeckt. In welcken hem de synen / nu alreede in verscheyden partien ghedeelt synde/volgen/ende niet alleen Zwinglium/ met die gheheele Zurichsche/ende der seluen inder Relighien eens ghesint synde kercken: Item Caluinum met den Geneuischen ende anderen kercken ende landen alsoo ghesinnet zijnde: maer oock onderling verdoemen ende ketteren/daerom dat sy Juyst in allen stucken met Luthero ende der Ausburchscher Confession/niet na haren sinne ende verstandt ouer een en comt/of die woorden Lutheri ende der Ausburchscher Confessie aen sommighe plaetsen anders verstaen / als sy die selue van Luthero ende Melancthone geschreuen/ ende verstanden te zijn/segghen/ende verstanden willen hebben. Jae sommige van hen /verdoemen oock Melancthonem selfs/ die nochtans Luthero seer waert ende lief gheweest is / ende die Ausburchsche Confession ghestelt ende beschreuen heeft/daerom/dat hy in sommighe stucken (als sy segghen) een andere gheuoelen soude ghehadt hebben dan Lutherus ende die Ausburchsche Confession in haeren rechten verstandt: Juyst als of Melancthon selfs niet hadde verstanden/wat hy geschreuen heeft/ende sy luyden het beter souden verstaen / dan hy selfs. Dewijl dit dan oock openbaer ende onwederspreeckelijck is / ende die ghereformeerden/soo wel als die Herdoopers/ende Catholijcken gaern warachtich te zijn bekennen sullen: Soo volcht immers /dat oock dese kercke ende luyden/in dit stuck naer exempel der Apostolischer kercken niet en leuen/noch gereformeert zijn/hoe seer sy haer oock van sulcks beroemen.

Maer comende nu tot den gheenen / die hen selfs den Tijtel van ghereformeert te syn/ofte gereformeerden(als of sy alleen warachtich nae die Apostolische kerck in allen puncten ghereformeert waeren)gheuen. Wie can lochenen / dat ghelijck die Catolijcken op haren Patribus/Concilien/Decreten/ende die Confessionisten oft Luterschen / op haer Confessie van Ausburch/op Luthero ende syns gelijcken/Sy oock alsoo niet mede en staen op Caluino ende zijns ghelijcken: Item op haeren eygen Confessien/Catechismen/ ende der ghelijcken/de welcke

sy effen soo wel ghelesen/ghehoort/ ende so veel geloouens ghegheuen willen hebben/als der Heyligher schrifcueren/ wandt tis niet warachtich/dat sy luyden den Catechismum in 52. sondaghen ghedeelt hebben/niet slechs die 10. gheboden/ 12. Articulen des gheloofs / Heylich ghebedt &c. maer haer eyghen wtlegginghe ende verclaringhe / aen plaetse der Heyligher schriftueren/alle sondaechs vanden predick-stoel lesen / ende hare eyghen verclaringhe/weder om op een nieuwe gaen wtlegghen ende verclaren / als oft die Heylighe schriftuer selfs waer. Die sondags Euanghelia (wie men sy noempt)van ouden tijden her in der kercken ghelesen synde / laten sy achter/ als hebbende eenẽ stanck vant Pausdom(ghelijck sy seggen) ende haer eygen gemaecte dingen/stellen sy aẽ die selue plaetse. So ist oock openbaer dat sy den seluen harẽ Catechismum/ soo oock andere haer eyghen gemaeckte ende gecorrigeerde ofte verbeterde Confession ofte bekentenis(als of men die waerheydt verbeteren mochte/ende niet veel meer een teyckẽ waer van haer onghegronde voornemen)vanden Predicanten ende schoelmeesteren soo wel opten dorpen en ten platten landen als inden Steden/willen onderschreuen/eñ als Godts woordt selfs/geleert/gelesen /gelooft/ende voor recht bekent hebben/ hier met duyster te verstaen geuende/dat die gheene die sulcks te doen haer beswaerdt vinden / tot het Predick ende schoelmeester Ampt niet toeghelaten/ofte toe gelaten synde/als onghesonde Leeraers ende schoolmeesters daer van ghesuspendeert:eñ perseuererende/ten lesten geheel afgheset eñ als valsche Leeraers/ketters/scheurmakers/ eñ obstinaten / ghebannen sullẽ werdẽ[gelijc sy sommiger also/ Ja om minder saken van haren dienst/ niet alleen ghesuspendeert/maer ooc gebannen hebbẽ/niet tegẽstaende dat die selue onstraffelijck(so veel menschelijcke swackheyt lijden can) van leuen synde/die Prophetische schriften voor recht/warachtich ende volmaeckt genoech ter salicheyt bekennen/ende der seluen oock met herten/ handt/ende mondt onderschrijuen/ of te onderschrijuen t'allen tijden willich ende bereyt syn. Comẽde nu ten laetsten tot den Herdoopers [onderling in veel secten oock gedeelt synde] So blyckt wt haeren verscheyden Confession / fondamentboecken

ken/ende derghelijcken haren instellinghen/en selfs ghemaecte wetten/den welcken sy altesamen als Godts woordt gheloofthebben willen[voor ongheloovighen ende werelts houdende/die niet tot allen haren segghen Amen ende Ja seyt] dat sy hen oock met die Prophetische ende Apostolische schriften niet en laten ghenoegen / ende daerom / na der Apostolischer kercken exempel gereformeert te zijn/mit waerheydt hen niet beroemen en moghen.

Volcht daer om onwedersprecclijck/dat dese kercken altesamen/hoe seer sy hen ooc van outheyt/successie/van reformatie ende reynicheyt beroemen/nochtans inder waerheyt/naet exempel der warer Apostolischer kercken niet gereformeert zijn/ eñ daerom ooc voor sodanigen niet gehouden mogen worden.

Wederlegghinghe vant geene/dat vanden teghensprecckers hier voor ghewor-pen sonde moeghen werden.

Hier sal nu een yghelijck hen onschuldighende segghen/ dat hy gheen schriften voor Autentijck ofte gheloofwaerdich houdt / dan alleen die Bijbelsche schrift. Ende dat hy daer om goet ende merckelijck onderscheydt maeckt / tusschen der Godtlijcker schriftueren/ende die wtlegginghe over die selve/ ghedaen/door vroome ende gheleerde mannen : het is waer/ dat sy-luyden dit altesamen / ende oock een yeghelijck van hen bysonder / schryven ende met den mondt bekennen/ maer gelijck Paulus van sommighen seydt/sy segghen dat sy Godt kennen(spreeckt hy)maer verlochnen hem mit den wercken. Titu.1.b/16. Alsoo doen sy-luyden oock / want is dat niet warachtich:waerom ketteren sy ende verdoemen/lasteren / smaden/ende achten als ongeloovigen/alle die geene / die met hen luyden in allen stuckē eñ punctē niet van een genoelē syn: niet tegenstaende/dat die selve die schriften Moysis / der Propheten eñ Apostolen/even soo wel voor die H.Godtlijcke schriftuer/voor warachtich/ende volmaect houden/ Ja ooc der seluē so wel geloouen/ende met hertē/hant eñ mont onderschryven/

als sy-luyden doen/wat verscheels hebben dan die Catolijcke/ Euangheliscben/Gereformeerden/ Herdoopers/Franckisten/ Swenckfelders/Castalionisten / ende soo der ghelijcken verscheyden gesintheyden ende partien / duysent souden moegen ghenoempt worden / houden sy immers altesamen / die Prophetische eñ Apostolische schriftē/voor die Heylige Godtlijcke schriftuer/voor recht/warachtich/ende van Godt ghecomen te zijn:daer om men sy lesen / hooren/haer ghelooven / ende ghehoorsaem te zijn schuldich sy. Maer segt ghy/ sy en verstaense niet recht/ende duyden sy qualijck. Wel aen /soo ist verschil alleen int verstandt gheleghen/maer wie sal den eenvoudighen verseeckeren/ dat ghyse recht verstaet ? Zijt ghy niet soo wel een mensch als danderen al? kondt ghy niet so wel dwalen als danderē/ofte hebt ghy van Godt getuychnisse/ dat v verstant recht/ende der anderen onrecht sy? Maer ghy segt/ Jck en stae op mijn selfs niet/maer ick gheloone den Heylighen vroomen Godtsalighen/ende hoochgheleerden mannen/die sy alsoo wtghelevt/ende verstanden hebben/dit segghen dander oock / ende een yder heeft die synen daer hy opstaet : ghelijck eertijdts die int landt Juda / so menighen Godt hadden / als daer menighe stadt was. Jeremias 2 c/28. Maer dese Heylighe vrome Godtsalighe ende geleerde mannen/ zijn sy oock menschen gheweest dan niet ? Ja segt ghy/ sy zijn menschen gheweest/ maer hoochlijck van Godt verlicht/ende begenadicht/voor anderen menschen. Wel aen dat sy alsoo : Maer hebben sy daerom van Godt selfs ghetuychgenis / dat sy over al ofte aen allen plaetsen die Heylighe Godtlijcke schriftuer recht verstaen ende nerghens inne feylen connen ? Paulus seydt immers wtdruckelijck / wy bekennen eensdeels ende Prophiteren eensdeels/ maer alst volmaeckt sal ghewoorden zijn / dan sal het ghene/ dat eensdeels geschiet/vergaen. Ende corts daer nae. Wy sien nu door eenen spieghel/ in een duyster reden &c. Nu bekennen wy eensdeels/maer dan sullen wy bekennen / ghelijck wy bekent zijn. 1. Cor. 13. a/9. Ende wederom seyt hy : een yghelijck heeft syne gaven van Godt/die eene aldus/ende die ander alsoo 1. Cori. 7. a/7. Ende wederom. Daer zijn verscheyden gaven/ Ende daer zijn verscheyden bedieninghen. Ende eenen yghelijcken

lijcken wort die openbaringhe des Gheestes ghegeuen / tot het gheene dat oorbaerlijck is: Want desen wort door den Gheest ghegheuen / het woordt der wijsheyt / den anderen het woordt der kennissen &c. Ende daer nae besluytende seydt hy aldus. Ende alle dese dinghen werckt die eenighe / ende de selue geest / deelende eenen ygheliijcken het syne (merckt dit wel) alsoo hy wil (niet als wy willen) 1. Corint. 12. a/ 4. &c. Laet het dan nu alsoo syn (wie ick dat selue oock gaern gelooven) dat Augustinus / Hieronimus / Ambrosius / ende der ghelijcken oude Leeraers: Lutherus / Swinglius / Caluinus / ende der ghelijcken nieuwe Schribenten ende Leeraers / Heylighe / vroome / ende hoochgheleerde luyden gheweest syn / volcht daerom / dat sy aen allen plaetsen die schriftuer recht verstondē / ende nergens in ghedoolt hebben? Hoe compt dan / dat aen sommighe plaetsen / deene teghen den ander is / ende een ander gheuoelen ende verstandt van dit ofte dat heeft / dan die anderen? Wie van allen heeft dan recht ende nerghens ghemist? Die Catholijcken verheuen Augustinum / Hieronimum eñ der ghelijcken bouen alle anderen / Die Lutherschen Lutherum / Die Swynglischen Swinglium / Die Caluinischen Caluinum / Die Herdoopers Menno ende syns ghelijcken / Ende also verheft een ygheliijck den synen / den welcken hy toegedaen / ende daer toe hy gheaffectioneert is / Ende wat die seyt ende schrijft / dat moet recht zijn / al waert onrecht / Ende wat een ander / tot den welcken hy soedanighe affectie niet en heeft / schrijft / seydt / ende leert / dat moet al onrecht syn / al waert louter Euangelium ende Godes woort selfs / Dus wort die werelt door affecten geregiert / Ja die Heylige Godtlijcke schriftuer selfs / moet onsen affecten dienen: want alst ons belieft / soo moet het die Heylighe Godtlijcke schriftuer ende Godes woordt syn / ende alst ons belieft / soo moet het valsche Leere ende ketterie syn. Maer of nu yemandt wilde segghen / wy en hanghen aenden menschen niet / als aen menschen / maer als aen Godts woort ende der waerheyt / welcx hy [die mensche] ons leert ende verclaert. So vraghe ick hoe ghy dat kont weeten / dat hy u Godts woordt recht verclaerdt ende wtleydt / ofte dat syn opinie ende gheuoelen / het recht verstant sy / ende die meeninghe des Heylighen Ghee-

F stes

stes is? Ghy segt/wt die Prophetische ende Apostolische schrif-
ten/met welcken sy ouer een stempt/ofte inden welcken sy ge-
fondeert/ofte begrepen is. Wel aen/dat segt ghy/ende dat seg-
ghen danderen al/wie van v allen heeft dan recht? Ghy Cato-
lijcke sult seggen/dat ghy recht hebt/die Lutersche dat hy recht
heeft: die gereformeerde wil oock recht hebben: so wil die Her-
dooper soo wel recht hebben/als danderen alle: welcken van
allen salmen nu gheloouen? Ende ist waer/dat ghy wt die
Prophetische ende Apostolische schriften die gheesten onder-
schepden kont/wetende wie recht ofte onrecht heeft: waer toe
behoeft ghy dan die wtleggers/eñ blijft niet veel meer by die
schriftuer selfs/ofte moet die wtlegger v noch dienẽ: Waerom
bekent ghy dan niet gaern uwe onuerstandt. En veracht niet
meer danderen/die het mischien soo wel/ofte oock beter ver-
staen/dan ghy/ofte oock die gheene/die v die schriftuer mont-
lijck ofte schriftlijck verclaren: Het exempel van Aquila ende
Priscilla is Immers inder Heyligher Godtlijcker schriftueren
yderman openbaer/die welcke die schriftuer (hoe wel sy am-
bachts luyden/ende geen Predicanten waeren) veel beter ver-
stonden dan die welsprekẽde eñ inder schriften machtich synde
Apollos. Acto. 18. c/26. Daerom laet het v so wonder niet dunc-
ken/dat yemandt van veel minder qualiteydt ende gheleert-
heydt synde dan ghy/ofte v Authoer dien ghy aenhangt/die
schriftuer beter soude verstaen moeghen dan ghy/of die ghee-
ne/daer ghy soo veel van houdt. Ouermits het dan om den
verstandt van die Letter/ende niet om die Letter selfs te doen
is: Ende niemandt van allen is/die het ghetuychghenis van
G O D T ontfanghen heeft/dat hy die Letter/aen allen
plaetsen recht verstaet: Soo behooren wy malcanderen inder
broederlijcker liefden te verdraghen/ende niemandt den ande-
ren om zijn verstandt te verachten. Verstaedt ghyt met hem/
het is ghoet/verstaedt ghyt niet met hem/soo laet hem doch
zijn verstandt/ende behoudt ghy den uwen/ter tijt toe dat het
de Heere belieft/v beyde een ghelijck verstant te gheuen: ende
al en ghaue hyt niet/soo en salt nochtans v soo weynich/als
hem/aen der salicheydt schaeden/by soo verre ghy anders in
waerachtigher afkeringhe van sonden/ende bekeringhe tot

den

den warachtighen leuendighen GODT / v betrouwen alleen op Godts ghenade/ons in Christo Jesu bewesen / stelt/ ende hem van herten ghehoorsaem zijn werdt. Want wy immers niet door kënisse ende wetenschap van dit ofte dat/ maer alleen wt ghenaden salich worden/hebbende die kennisse van Godt ende zijnen soon Christo Jesu. Johan. 17. a/3. Daer om seydt oock Paulus/niet dat ick (seydt hy) den voorghesetten Prys ghecreghen hebbe / ofte nu volmaeckt ben/ maer ick Jaghe daer na / of ick het eenichsins grepe/daer toe ick ghegrepen ben in Christo Jesu / Broeders / ick achte my selfs niet/ dat ick het voorghesette ghegrepen hebbe: Maer een dinck doe ick /vergheetende wat achter rugghe is / ende sterckende my naet gheene/dat voeren is / Jck Jaeghe nae het voorghestelde merck / tot den Prys der Hemelscher roepinghe Godes in Christo Jesu. Soo veel dan/ als onser volmaeckt zijn/ laet ons dit gheuoelen hebben / ende ist dat ghy yet anders gheuoelt/dat sal v Godt oock ontdecken / maer daer wy toe ghecomen zijn: laet ons nae den seluen reghel voortgaen ende het selue gheuoelen hebben. Philippensen. 3. b/12.

Maer nu opt gheene dat sommighe segghen dat sy goedt onderscheydt maecken / tusschen de Godtlijcke schrifteuer ende menschen leer ofte wtlegghinghe ouer die schrift. Soo wil ick allen vroomen onpartijdighen te bedencken gheuen/ wat onderscheyts een Catholijcke/tusschen Petro ende Augustino: Een Confessionist/tusschen Paulo ende luthero : Een ghereformeerde / tusschen den Apostel Johanne ende Caluino : Een Herdooper/tusschen Jacobo ende Menno makende is. Jndien een yder Partie/den synen so wel ghelooft wil hebben/als den Apostolen selfs. Wil Jmmers een Catholijck die woorden CHRISTI/dat is myn lichaem/alsoo verstanden hebben / te weeten/dat Broodt werdt verwandelt in mijn lichaem/alsoo dat het broodt / soo haest die woorden daer ouer ghesprooken zijn / niet meer broodt / maer het wesentlijck lichaem CHRISTI selfs is / ghelijck hy hier op aerden ghegaen/ ghestaen ende aent Cruys ghehanghen heeft / alleen die ghedaente ende smaeck vant broot behoudende: Ende dit moet een yder/by verlies van zijn

salicheydt gheloouen/effen als of het Petrus die Apostel/ Jae
Christus selfs/alsoo ghesepdt/ende te gheloouen benoelen had-
de/Lutherus ende alle die gheene/die hem voor den derden E-
liam houden/segghen dat het te verstaen sy alsoo/naemelijck/
in/by/mit/onder den broodt is mijn lichaem/ Ende dit moedt
oock by hen-luyden een louter Euangelium /ende die waer-
heydt selfs zijn / als of het Paulus/ Ja Godt wt den Hemel
selfs also ghesproken hadde. Eñ dat Godt die Heere in eewic-
heyt gebenedijt/met eenen eede beuestigende/spreeckt/so waer
als ick leue/ soo en wil ick den doot des sondaers niet / moedt
sulcks by Caluino ende den synen/van sommigen sondaren te
verstaen syn : Ghelijck oock ouer al/ waer die schriftuer seydt/
Godt wil dat allen menschen gheholpen werde: Ende ghelijck
sy alle in Adam steruen/alsoo werden sy alle in Christo leuen-
dich: hier moet het woordeken al / sommige heeten / eñ weder-
om/al/alst hen belieft: Want daer Paulus seydt / ghelijck sy
alle in Adam steruen/daer heet het woordeken al/niet sommi-
ghe/maer alle: Ende als hy daer na seydt: Alsoo werden sy al
in Christo leuendich/ hier moet nu het woordekẽ al/niet meer
al/maer sommighe heeten. Ende wie aen sodanigen ende der-
ghelijcken haeren wtlegghinghen twyfelt / die mach by hen-
luyden soo weynich een lidt /van die kercke Godes /ende noch
veel min een Predicant ofte Leeraer syn/als of hy aen dẽ woor-
den Godes/ende syns eengheboren soons Jesu Christi twyfel-
de/ende den seluen niet gheloouen wilde. Menno ende die sy-
nen/verstaen die woorden/Leert alle volcken / hen Doopende
&c. Datmen niemandt en mach doopen/hy sy dan soo oudt en-
de verstandich/dat hy eerst gheleert wordt/daer wt besluyten-
de/datmen die kinderkens niet en moeghe doopen. Item ghy
en sult alle dinck niet sweeren /dat verstaen sy alsoo / datmen
oock in warachtigen dingen/die eere Godes ende de welvaert
des naesten beuorderende/Godt tot eenen ghetuyghen niet en
soude moeghen aenroepen / Ende sulck haer-luyden segghen/
ende wat der ghelijcken meer is/ moet men oock al gheloouen
als oft die schriftuer selfs waer/hoe wel het niet die schriftuer/
maer haer-luyden segghen is: Ende het soude vooiwaer noch
lijdelijck/ Ja oock gheensins te bestraffen syn/dat een yder zijn
ver-

verstandt/opinie/ofte ghevoelen/vry ende vranck wtspraeck/ ofte oock schriftlijck aenden dach/ende yder man te lesen gave/ by soo verre/men niemandt daer aen en bonde/ofte den gheenen/soo het alsoo niet verstaen en conde/en ketterde/verachte ende verdoemde/maer alleen ter proeve voorstelde/ maer dus drijvende/ghelijck het huyden daechs by allen partijen gedreven wordt: Ey lieve wat onderscheyts machmen dan tusschen die Leer ende woorden Christi/der Propheten/ende Apostolen [die welcke van Godt selfs het ghetuychghenis hebben/dat hy zijn Godtlijck woordt in haeren mondt gheleydt heeft/ende dat het daerom niet haer eygen/ maer Godes woordt sy] ende tusschen den menschen soedanich ghetuychnis van Godt niet hebbende/ende als menschen/sondaers ende logenachtich synde? Paulus een Apostel/ende Apostolische macht hebbende/ wil nochtans niemandt aen syne Leere(die welcke niet syn eygen/maer Godes was) also binden/dat hy sonder alle discretie naelesen/ofte nae dencken/aen moste nemen/alle het gheene wat hy leerde/maer wil ende ghebiet hen oock/dat zijt selve proeven ende oordeelen souden. Oordeelt ghy selfs(seyt hy) het gheene dat ick spreecke. 1. Corinth. 10.b/15. Daer om oock die van Berroen soo hoochlijck vanden Heylighen Gheest inder Godtlijcker schriftueren ghepresen worden/ dat sy niet van stonden aen/alles/sonder discretie/ ende wyder nae soecken aennamen ende gheloouen/dat Paulus leerde/ maer eerst die schriften ondersochten/oft oock alsoo was/ghelijck hy geleert hadde dan niet. Acto. 17.b/11. Jae Paulus een Apostel synde/ maeckt wel seer goedt onderschept/tusschen des Heeren ende synen woorden: Den getrouden gebiede niet ick (seyt hy) maer die Heere. 1. Corinth. 7.b/10. ende daer nae den anderen segghe ick ende niet die Heere. 1. Corint. 7.b/12. ende daer nae/Vanden maechden/en heb ick des Heeren gebodt niet/ maer ick segghe mijn ghevoelen. 1. Corint. 7.c/25. Soo nu Paulus niemant aen syn Leere alsoo wil binden/datmen sy Juyst sonder discretie ende wyder naelesen ofte nae denckrn aen nemen moet: ende soo merckelijcken onderschept tusschen synen woorden ende goet duncken/ende Godts woorden ende ghebodt maect: wie wil dan soo vermeeten zijn/dat hy tusschen synen ofte eens an-

deren menschen woorden/opinie/ghevoelen ofte goet duncken ende Godts Heylighe woort/gheen onderschept maecken: ofte ymant aen zijn eyghen ofte andere menschen verstandt ende ghevoelen wilde binden ? maer (sal yemant segghen) soemen alle Leeraers ende Schribenten/ soo wel die ouden als Augustinum/Hieronimum &c/als die nieuwen /gelijck Lutherum/ Erasmum/Caluinum &c. in eenen graet stelt / te weten/ dat sy menschen zijn / ende als menschen hebben dwaelen connen/ waer thoe dienen ons dan haere schriften: ofte waer voor comt noch huyden daechs het montlijck wtlegghen ouer die schriftuer/ van Predicanten ofte anderen menschen/die dat selue so schriftlijck als montlijck souden doen moghen ? Ende hoe salmen Immermeer/tot den rechten verstandt van die schriftuer comen moeghen/ouermits men van niemandt soude verseeckert zijn connen / dat zijn verstant ende ghevoelen recht waer? Antwoordt / waer toe ons die schriften / ofte oock mondtlijck verclaringe ouer die schriftuer van vroomen Godtsalighen geleerden mannen ghedaen / dienen : daer van sullen wy door Godts ghenade hier na int Artyckel van die Prophetie handelen: maer aengaende die schriftuer / of men Immermeer tot rechten verstandt van die selue soude comen mogen dan niet/ daer op antwoorde ick seggende /dat alle het gheene/wat ons ende een yeghelijck mensche te weeten/ghelooven/ doen ende laten / ter salichept van nooden is/also duytlijck eñ claerlijck/ inder Heyligher schriftuer / yederman voor ooghen ghesteldt werdt/dat het gheene wtlegghinghe behoeft. Welcks is hertgrontlijck berouwe/ende leetwesen hebben / van wegen onser sonden/mit opheuinghe ons herdt ende ghemoedt / onse betrouwen alleen op Godes ghenaede ende barmhertichevdt/ ons in Christo Jesu bewesen/stellen/ ende van gantscher herten ons bekeeren/beteren/ende Gode onsen Hemelschen Vader/voort aen als vroome kinders/gehoorsaem zijn / ende volghen. Soo werdt oock claerlijck ghenoech inder Heyligher Godtlijcker schriftueren wtghedruckt / wat sonde sy / ende wat Godt die Heere verboden heeft dan niet/ Item wat goede wercken zijn/ende hoe die selue ghedaen moeten werden/ so sy Godt den Heere aenghenaem zijn / ende behaeghen sullen/

dit nu alleen/te weeten den ouden menschen gheheel wt/ende den nieuwen menschen aentrecken/Ephes.4.c/22. vandt quade laeten/ende goets doen. Psalm.34. b/15. in Christo/Johannes.15.a/5. is tot der salichept van nooden: ende het is dat A. B. C. boecrken/inder schoelen Christi ende des Heylighen geestes (by manier van spreecken) daer inne alle die geene die haer salichept lief hebben dach en nacht behoeren te studeren / en hen te oeffenen/dat sy diese lesse vast moegen leeren / eer sy hoogher gaen opclimmen: ende als sy dese lesse wel ghelcert hebben en seer vast connen/also sy dat niet alleẽ scientiam/maer ooc praxim daer van hebben/dat is te seggẽ/dat sy niet alleen wel daer van spreecken/maer oock dat selue mit der daet bewysen connen: als dan sal hen niet swaer te verstaen zijn alle het ghene/dat Godt die Heere inder Godtlijcker schriftuer / van hen verstanden wil hebben. Maer vlieghen willen eermen veederen heeft: lesen wil eermen spellen/Jae eermen een A. voor een B. kent/die schriftuer verstaen willen/eermen warachtighe boete ghedaen/wt gronde des herten tot den Heere bekeert / en des Heylighen Gheestes warachtich ende crachtichlijck tot soedanich werck/deelachtich gheworden is / dat is altemael verloren arbeyt/dwaeslijck/vermetentlijck ende onuerstandelijck gehandelt. Ende dit is doorsaecke/waerom huyden daechs soo weynich zijn/die welcke die Godtlijcke schriftuer oock int aller minste verstaen/Jck geswijge/ dat sy die selue int meeste of aen allen plaetsen souden verstaen connẽ/welcx ic achte geenen menschẽ/dan Christo Jesu den eengeboren soon des vaders en warachtigẽ menschẽ/te zijn gegeuen: want ouermits die godtlijcke schriftuer geestelick is/hoe soude sy een vleyschelijc mensche verstaẽ connẽ? kã doch eẽ mẽsche/die anders geẽ dã syner moeder tael en cã/het sy dã duyts/francoys/Jtaliaens/Spaẽs ofte dergelijckẽ/geen ander tale verstaẽ/hoe duytlijc en claerlijc sy ooc wert wtgesprokẽ/hoe soude dã eẽ mensche die vleyschelijc is/die geestelijcke dingẽ verstaẽ connẽ/ten waer dat hy nu niet meer vleyschelijc/maer ooc geestelijc gewordẽ waer: ic en hebbe (seyt Paulus) tot v niet sprekẽ connẽ als tot geestelijckẽ maer als tot vleyschelickẽ/als tot iõge kinderẽ in Christo/ic heb v met melck geuoet/en niet met spijse/want ghy en vermoecht

het noch niet / Ja oock nu en vermoecht ghyt niet / want ghy zijt noch vleyschelijck: want de wyle onder v nijt is / ende twist ende tweedracht / zijt ghy niet vleyschelijck / ende wandelt nae den menschen. 1. Corin. 3. a / 1. Ende wederom / die nae den vleysche syn / die bedencken dat des vleysches is / ende die nae den Gheest syn / die bedencken dat des Gheestes is. Want het verstandt des vleysches is die doot: maer het verstandt des Gheestes / is het leuen ende vrede ꝛc. Rom. 8. a / 5. Soo lange hy dan noch in synen sonden leydt / soo lang hy noch gheen warachtige rouwe ende leetwesen van wegen syner sonden heeft: So langhe hy niet waerachtich tot Godt bekeert / eñ inden geest zijns gemoets verandert is / Ro. 12. a / 2. so is hy noch die oude Adam / die oude mensche / die oude creatuer / soo is hy vleyschelijck / ende verstaet die Gheestelijcke dinghen niet / Jae can sy oock niet verstaen / maer sy zijn hem dwaesheyt. 1. Corint. 2. b / 14. Maer als dat herte (seyt Paulus) sal bekeert syn tot den Heere / als dan sal het decksel wech ghenomen worden. 2. Corinthe. 3. b / 16. Ende die wysheyt (seyt die wyse man) compt niet in een boosachtighe siel / ende en woont niet in een lichaem / der sonden onderworpen. Want die Heylighe Gheest / die daer recht leert / vliet die Afgodischen / ende wijckt vanden Roeckelosen. Sapientie. 1. a / 4. Maer den gheenen die Godt lief hebben / wordt sy ghegheuen / Syrach. 1. b / 10. ende die vreese des Heeren / die der wijsheyt aenbeghin is / woondt in den gronde des herten / alleen by den ghelouighen / eñ woont alleen by den wtuercorẽ vrouwen / Ende men vint sy alleen by den rechtuaerdigen ende gheloouighen. Syrach. 1. b / 16. ende dese gheeft groten vrede ende heel / ende maeckt cloecke luyden. Syrach. 1. c / 22. Soo wederstaet oock Godt den houaerdighen / maer den nederigen gheeft hy syn ghenade. 1. Petr. 5 a / 5. Die machtighen heeft hy vanden Throon (seydt Maria) afghetrocken / ende die nederighen verheuen / die hongherigen heeft hy met goeden veruult / ende die Rijcken heeft hy ledich wech ghesonden. Lucas. 1. f / 52. Ende al waert oock dat die mensche gheheel hem Gode hadde ouergegeuen / ende een Gheestelijck mensche gheworden waer / soo en werdt hem nochtans niet alles (als bouen verhaelt is) maer alleen zijn deel ghegheuen / niet ghelijck hy soude mogen willen /

willen/wenschen/ende begheeren / maer ghelijck Godt wil. 1.
Corint. 12. b/ 11. daerom oock een Gheestelijck mensch / ende
warachtich kint Godes niet alles weeten can/maer wat hem
ter salicheydt van nooden is/dat can hy weeten: Ende die hey-
lighe Godtlijcke schriftuer soo verre ende veel verstaen / als
hem die Heere zijn verstandt openen sal/ende hebben wil dat
hyse verstaen sal/ende niet wijder. Maer so nu yemandt wil-
de segghen/datmen dus doende ẽ dit leerende/allen ketteren
ende secten die duer opendoen / ende eenen Atheismum ende
Epicurismum/dat is/ẽe gants Godtloos wesen soude aẽrech-
ten/den seluen antwoorde ick het gheene/ dat ick t'anderen tij-
den/ende op een ander plaetse gheantwoordt hebbe/te weten/
datmen sulcx doende allen ketteren ende secten die duer veel
meer toe doen/ende een recht Christelijck leuen soude aenrech-
ten: want niemandt mit waerheyt een ketter ghenoempt mach
worden: dan die den wtghedructen woorden Godes weder
spreeckt. So en mogen oock secten anders niet syn/ dan die al-
soo op menschen/ende der seluen opinien staen / dat sy alle die
gheene/ die met hen van soedanich ghevoelen niet en zijn / ha-
ten/versmaeden/lasteren ende verdoemen: dese zijn die gheene
die eenen Atheismum ende Epicurismum aenrechten? Dese
zijn voorwaer die oorsaecke / waer om het tallen tijden/ende
bysonder doch/tot desen onsen tijden / soo Iammerlijck ende
erbermlijck onder den gheenen / die hen des Christelijcken
naems beroemen/staet: dat so groote verachtinghe van Godt
den Heere/van synen Godtlijcken woordt ende willen / die
overhant by naest over al in allen landen/ ende by hooghe ẽ
nederighen staets persoonen / ghenomen heeft / ende soo veel
haets ende nijts/loeghenen ende lasteren / mit wtblussinghe
ende vernielinghe van die waere ongheveynse liefde Godes
ende des naesten/aen allen plaetsen/ende persoonen ghesien ẽ
bevondẽ wort. Maer die welcke die Prophetische ende Apo-
stolische leer/ons schriftlijck naeghelaeten/ voor Heylich/wa-
rachtich/van Godt ghecomen zijn / ende volmaecktghenoech
houden/om te leeren alle het gheene / wat tot der salicheydt
ende volmaeckheydt des menschen/te weeten/ghelooven/doen
ende laten van nooden is/der seluen ghelooven ende ghehoor-

saem zijn/die selue connē genen Atheismum ende Epicurismum aenrechten/so weynich als die Apostolē/Propheten/Ja Christus selfs/een Godtloos wesen souden aengherecht hebben/ maer rechten veel meer een vroom ende Godtsalich leuen/ ende onuervalstē Godts dienst aen / welcx vruchten anders niet zijn en connen/dan liefde/vrede/eenicheyt ende dergheliijcken deuchden. Ende dit so aldus cortlijck nae onser eenvout vant eerste Artijckel deses Toutzsteen ghesproken/nu sullen wy tot den tweeden Artijckel comen.

Het tweede Artijckel.

Die Apostolische kercke / en heeft vanden Herders ende Leeraers/ofte Predicanten / anders niet gheeyscht / dan dat sy het Prophetische ende Apostolische woordt ofte leer /sonder af ofte toe doen/ Predicken /ende het volck tot boetuaerdicheyt/ende vruchten der boetuaerdicheyt waerdich synde/soo wel mitten wercken ende goeden exempel als met woorden vermanen souden.

Bewijs wt die Heylige Godtlijcke schriftuer.

Hout een exempel der ghesonden woorden/die du van my gheleerdt hebst / inden gheloove / ende liefde /die in Christo Jesu is.2. Thim 1.b/13.

Hout dy aen tlesen &c(seyt Paulus tot den Leeraer Thimotheo)vergeet die gaue niet/die in dy is / die dy ghegheuen is/ door die Prophetie &c. Benaerstichtdit / weest hier in besich/ op dat dyne voortganck/in allen openbaer worde. Hebt acht op dy seluen /ende op die Leer/blyft hier in volstandich/ want du sulcx doetst/du sult dy seluen behoeden/ende die dy hooren. 1.Thimotheum.4.b/13.

Blyft du int gheene/dat du gheleerdt hebst/ende dat v betrouwet is. Wetende van wien du het gheleerdt hebst : ende dat du van dyne kintheydt af/die Heylighe schriften geweten hebst/ die welcke dy moghen wijs maecken ter salicheyt/ door

het ghelooue in Christo Jesu.

Alle die schrift is van Godt ingheghenen/ende oorbaerlick tot leeringhe/tot straffinghe/tot verbeteringhe/tot onderwijsinghe die in die rechtuaerdicheydt is/op dat die mensche Godes gheheel sy/tot alle goede wercken volmaectelijck onderwesen.2.Thimo.3.b/14.

Wederom seydt Paulus/ick betuyge dan voor Godt/ende den Heere Jesum Christum/die de leuende ende dooden oordeelen sal in syne verschijninge/ende in zijn Coninc rijck/Predickt het woordt/hout aen tijtlijck ende ontijtlijck/strast/dreycht/vermaent met alle lanckmoedicheyt ende Leere. Want daer sal een tijt comen dat sy die ghesonde Leere/niet en sullen verdraghen/maer sullen nae haere eyghen begheerlijcheydt Leeraers opgaederen/als hen die ooren Jueken/Ende sullen haere ooren vander waerheydt afwenden/ende hen keeren tot fabulen/maer du weest wacker in allen dinghen/Lijdt verdruckinghe/doet het werck eens Euanghelisten/maeckt dyne beroepinghe seecker. 2.Thimo.4.a/1.

Ende Titum synen discipel/leerende wat hy voor mannen tot het Leer ampt beroepen ende stellen soude/seydt beneffens anderen woorden aldus/die aent ghetrouwe woort/welck na die leere is/vast houdt/op dat hy machtich sy oock te vermane door die ghesonde leere/ende die gheene die tegenstaen te verwinnen.Titu.1.a/9.

Ende daer nae spreeckt Paulus Titum selfs aldus aen. Maer du/spreect dat der ghesonden leer betaempt.&c.Titum 2.a/1.

Petrus aenspreeckende alle gheloonighen int ghemeyn/seydt aldus. Wy hebben dat Prophetische woordt/welck seer vast is/ende ghy doet wel/als ghy daer acht op hebt/als op een licht/dat in ee duyster plaetse schijnt/tot dat die dach aenlicht/ende die morghen sterre opgae in uwe herten/dit eerst wetende dat gheen Prophetie der schriftuer/wt eyghener inghevinghe ghechiet. Want die Prophetie en is voortijden niet door menschen wille ghegheuen: Maer die Heylighe men schen Godes/hebben sy ghesproocken/ghedreuen synde door den gheest Godes.2.Petri.1.b/19.

Maer hoemen niet alleen met woorden, maer oock met goeden exempel leeren moet, daer van volcht wyder aldus.

Weest een exempel den gheloonighen/in den woorde/in die wandelinghe/in die liefde/inden Gheest / inden gheloone/ in reynicheydt: Houdt op aent lesen/vermanen/ ende leeren ꝛc. 1. Thimo. 4. b/12.

Ende tot Thimotheo seydt hy aldus. Een dienstknecht des Heeren/en moet niet stryden / maer vrientlijck zijn tot eenen yegehelijcken/bequaem om andere te leeren / ende het quaet te verdraghen. Die gheene die teghenstaen met alle sachtmoedicheydt onderwijsende / of hen Godt t'eenighen tijden ghaue/ dat sy hen bekeerende / die Waerheydt bekenden/ende dat sy van die banden des duyvels ontghaende / vanden welcken sy gheuanghen zijn/ontwaecten/tot synen wille. 2. Thimotheus. 2. c/24.

Ende tot Tito dy seluen bewysende in allen / een exempel van goede wercken/inder leere/gheheelheydt/ghestadicheydt/ in woorden ghesont/onstraffelijck/op dat die geene die tegenstaet beschaemt worde/niet quaets hebbende van v te seggen. Titu. 2. a/7.

Die ouderlinghen die onder v zijn vermaene ick (seydt Petrus) die een mede ouderling ben / ende gheтuyghe des lijdens Christi/ende oock deelachtich der eerlijckheydt / die gheopenbaert sal werden: weydt die kudde Godes / die onder v is / die besorgende/niet als wt bedwanck/maer ghewillichlijck: noch om vuyl gewins wille/maer met een beweecht herte: noch als heerschappie vuerende ouer het volck dat v beuoelen is/maer als die der kudden een voorbeelt geworden zijt. 1. Pet. 5. a/3.

Proeue.

Desen Toutzsteen/seker / goet ende beweert / voorgestelt hebbende om die voorgenoemden kercken daer op te toetsen/ ende te proeuen: soo besluyten wy onwederspreeclijck te zijn/ het ghene dat volghen sal / te weeten.

Overmits die Apostolische kercke/door die Apostolen selfs/ vanden Predicanten/ Herders ofte Leeraers anders niet gheeyscht en heeft/dan dat sy het Prophetische ende Apostolische woordt ofte leer/sonder af ofte toe doen/soo wel met der daet selfs/als met woorden Predicken ende Leeren souden.

Ende Godt de Heere/ Moysen ende die anderen syne Propheten beroepende/ende wtsendende / zijn Heylighe woort in haeren mondt gheleydt /ende hen- luyden ernstelijck beuoelen heeft/dat sy tot dat selue zijn woordt noch af/noch toe doen en souden. Deut.4.a/2.&c.ghelijck sy sulcx oock troulijck soo wel met der leer/als goeden leuen ende exempel gedaen hebben.

Insghelijcx Christus synen discipulen beuoelen heeft/dat sy het Euanghelium Predicken/ende die ghelooughen doopen soudē in den Name des Vaders/soons/ende Heyligen Geest/ leerende sy onderhouden alle het gheene/wat hy hen te onderhouden beuoelen hadde. Math.28. b/ 19. welcx sy-luyden soo trouwelijck achtervolcht hebben/dat Paulus oock hem selfs/ noch den anderen synen mede Apostolen / Ja eenen Enghel wt den Hemel comende / niet gheloooft wil hebben / soo sy een ander Euanghelium Predicken wouden/dan het gheene / dat sy ghehoort hadden. Gala.1.a/8.

Ja Christus Jesus die eenighe ghebooren soon Godes wt hem seluen niet ghesproocken heeft/maer alleen het geene / dat hem zijn Hemelsche Vader gheseydt ende beuoelen hadde. Joan.12.e/49.Ende sulcx niet alleen met woorden/maer oock met der daet/soo geschreuen staet. Hy vinck aen te doen ende te leren. Acto.1.a/1.

Ende oock die Heylige Gheest niet van hem seluen/ maer wat hy vanden Vader ende soon gehoort heeft/ wtghesproocken ende betuycht heeft. Johan.16.b/13.

Soo en mach gheene kercke/veel min ymandt anders des werelts/vanden Predicanten/Herders ofte Leeraers eyschen dat sy een ander woort prediken/ ofte tot het Prophetische ēn Apostolische Woordt [welcks vast is 2.Petri.1.b/19.ende tot allen goeden wercken volmaecktelijck onderwijsen can. 2 Thim.3 b/17]yet af ofte toe doen souden.

Een yder Predicant ofte Leeraer / tot die Prophetische

ende Apostolische leer/ons schriftlijck naghelaeten af ofte toe doen: ofte het gheen dat hy wel leert/mit der daet (soo veel menscheliicke swacheydt lijden can) niet bethoonende/die bewijst hem gheenen trouwen dienaer Godes ende Christi te wesen.

Ende een yder kerck/meer eyschende vande Predicanten/ ende Leeraers dan Godt van synen Propheten: Christus van synen Apostolen/ ende die Apostolische kerck vanden Predicanten ende Leeraers gheeyscht heeft / die en mach met waerheydt niet Apostolisch/Euanghelisch/ghereformeert ofte reyn zijn/ofte naer exempel der Apostolischer kercken te leeren ende ghereformeert te zijn haer beroemen.

Die meeste deel vanden Predicanten ende Leeraers huyden daechs/doen tot Godts woort af ende toe/ende bewijsen het ghene/ dat sy andere leeren/selfs niet met der daet.

Ende die meesten deel van die voorghenoemde kercken/ eyschen meer vanden Predicanten ende Leeraren / dan Godt selfs van synen Propheten ende Apostolen / ende die Apostolische kercke / vanden Predicanten/ Herders ende Leeraers gheeyscht heeft.

Soo volcht onwedersprecckelijck / dat soedanighe niet Apostolisch/Euangelisch/ghereformeert eñ reyn/of naer exempel der Apostolischer kercken ghereformeert zijn / daerom sy voor sodanigen niet bekent noch gehouden mogen werden.

Bewijs.

DAt die Catholijcke Roomsche kerck meer vanden Predicanten ende Leeraers eyscht/dan die Apostolische kerck gheeyscht heeft van haeren Leeraren/is soo claer ende openbaer/dat het een blinde (by manier van spreecken) tasten/ende die kinderen op der straeten souden sien ende mercken connen.

Want wat is doch/dat sy van haeren gheestelijcken (soo sy ghenoempt werden die welcke Predicanten ende Leeraers zijn souden) niet en eyschẽ: als Misse/seuen getijdẽ/onser vrouwen

wen getijt/onser vrouwen lof/vigilien ende dergelijcken lesen of singhen: belouen gheen echte vrouwen te nemen/den Paus voor de Vicarium Petri ende Christi te houden/en hem in alle het gene dat hy gebiet gehoorsaem te zijn/ vasten/vieren/verkorene heylige aenroepe/ beelden/en der heyliger gebeente/grauen/en wat der gelijcken meer is/vereere/platten en baerden scheeren/ende wie soude het al vertellen connen wat sy va haeren geestelijcken eyschende is/ende oock wel ernstelijck wil ende gebiet dat sy-luyden niet alleen selfs onderhouden/maer dat sy oock haere toehoorders sulcx leeren ende sodanige ende dergelijcke dingen/als costelijcke wercken die Godt aenghenaem zijn/ende daer mede die mensche het eewighe leuen ende salicheydt soude verdienen moeghen/sullen aenprijsen ende roemen.

Aengaende die Lutersche kercke/soo is immers onwedersprekelijck/dat die geene/so by hen-luyden het predick ampt bediene sullen/die Ausburchsche Confession(wie sy genoempt wordt)euen soo wel voor recht ende Godes woort bekennen/ende die selue/ofte der seluen inhout/so wel als hergheuoelen Lutheri vant Nachtmael/ende derghelijcken/den volcke voor te draghen/te leeren/ ende aen te prijsen louen moeten/als die Prophetische ende Apostolische schriften.

Soo en mach oock niemandt het leer ampt byden gereformeerden bedienen/die welcke niet alle andere kercke als dwalende secte versaeckende/sy-luyden alleen voor die rechte kercke ofte ghemeente Christi bekennen / ende hem haer-luyden disciplijn onderwerpe / haer Acte Sinodalia(so sy die noemen) approberen/hare gemaecte Articulen en Cathecismum voor recht ende Godes woort houden/die selue onderschrijuen/ende syne toehoorders die selue trouwelijck te leere beloouen wilde.

Ende of nu ymant by den Herdoopers soude leeren moeghen/niet eerst wederom herdoopt synde/sy-luyden alleen voor die rechte kercke ende het cleyne hoopken houdende / ende alle anderen/als dwaelende/ende die werelt synde / verdoemende/en tot al haer voorgheuen ende opinien Amen ende Ja seggende/dat moeghen oordeelen alle de geens/die niet gheheel blint ende haers natuerlijcken verstants beroofft en zijn.

Maer hoe nu die meeste hoop van hen allen / soo wel die kercken selfs/als haere Predicanten/Godts woordt[ende dat gheene/welcx sy wt die Heylighe schriftuer recht ende wel leeren] beleuen(den vroomen/by ofte onder hen allen/wil ic geensins te na ghesproocken hebben) dat sietmen dagheliijcx voor ooghen/ende is daer om niet van nooden om te verhaelen.

Wederlegghinghe vant geene /dat hier en teghen/voorghewo:pen soude mogen werden.

Maer hier en sal nu niemandt van hen allen bekennen willen / dat sy-luyden van haeren Predicanten meer eyschen/ dan Godt selfs van synen Propheten ende Apostolen/ende die Apostolische kercke vanden Herders ende Leeraers geeyscht heeft/maer sullen segghen / dat haere wtlegghinghe ende verclaringhe ouer die Heylighe schrift / Jten haere Cathecismum/ opinie ende gheuoelen / in Godts woordt ghegrondeert zijn/ met Godts woort ouer een stemmen / endedaer om oock warachtich Godes woort sy/ende ghepredict behoort te worden. Hier en wil ick my nu niet bemoeyen om sulck haer segghen te wederspreecken /maer wil een yder van desen teghens den anderen stellen/dwelcke sulcx voor my doen / ende een ander beschaempt maecken sullen.

Het is Jmmers onwederspreecklijck/dat die Protestantē of Euangheliſchen die ghereformeerde ofte Caluinischen die Herdoopers ende haers ghelijcken/den Catholijcken dat nimmermeer toelaeten sullen/dat haer opinie/ geuoelen/ende verclaringhe ouer die Prophetische ende Apostolische schriften/ hare Articulen eñ wetten op haeren verscheyden Concilien eñ vandē Paus gemaect/ende wat dergelijcken meer is/Godts woordt/ofte in Godts woordt ghegront sy / ende daer om der Godtlijcker schriftueren soude moeghen verghelijct / ende als die Godtlijcke schriftuer den volcke soude moeghen aenghepresen worden.

Soo en sullen oock die ghereformeerden ende Herdoopers

soo weynich als die Catholijcken/den Euangelischen ofte Luterschen niet toelaeten/dat die Ausburchsche confessio/in allen stucken ende poincten in Godts woordt ghegrondet/ende met der schriftuer ouer een comen soude / ofte dat Lutherus eñ die synen aen allen plaetsen van haere wtlegghinghe ouer die Heylighe schriftuer/den sin ende meenige des Heyligen geestes ghetroffen / ende van allen stucken ofte Articulen van die Religie/een recht gheuoelen gehadt hebben : dat die Cathecismus van Luthero/Brentio/ende haers ghelijcken ghemaeckt/ als Godts woort / ende die Heylighe Godtlijcke schriftuer te houdẽ/ofte in die Godtlijcke schriftuer(bysonder daer sy spreken vant Nachtmael)ghefondeert zijn souden.

Nu dese/te weeten die Euanghelischen/sullen soo wel als die Herdoopers ende Catholijcken/den ghereformeerden niet ghestandich zijn/dat haer gheuoelen / vant Nachtmael / ende anderen derghelijcke dinghen/recht sy/dat haer Catechismus/ in allen puncten/warachtich/ende in Godts woordt gegrondet sy/ dat haere Articulen altesamen Christlijck / ende haere Acte Sinodalia / voor goet ende oprecht aen te nemen/eñ haer Commentarien in allen plaetsen/gheloofwaerdich/en met der Godtlijcker schriftueren te vergheliјcken zijn souden.

Dese wederom/sullen den Herdoopers effen soo weynich toelaten willen/dat der selue Leer/opinie/ofte gheuoelen/recht ende der Heyligher schriftuer conform sy/ofte in der seluen grondt hebben soude/als hen-luyden dat toelaeten willen die Catholijcken ende Luterschen. Welcken van hen allen salmen nu gelooуen? Die Catholijcken roepen ons/segghende/dat wy tot hen comen/ende hen gheloouen sullen. Daer en tegen roepen ons die Luterschen/tot hen/segghende/ dat sy recht / ende Godts woort voor haer hebben/ende men daerom hen-luydẽ soude gheloouen. Hier roepen die ghereformeerden/dat sy die kercke zijn /ende Godts woort reyn ende suyuer hebben/ende men daerom ghehouden sy tot hen te comen/ende henluyden te gheloouen. Daer en teghen Crijten die Herdoopers (onder hen selfs in veel stucken ghescheurdt synde) dat sy het cleyne hoopken/ende waere kercke sy/Godts woordt voor haer hebbẽ ende dat selue recht Leeren /ende men daerom tot hen te co-

men/ende hen-luyden te ghelooven/ghehouden sy /maer wat seydt Christus? Sy sullen u segghen(seydt hy) siet hier ofte siet daer/gaet dan niet henē / noch en volcht niet. Lu.17.c/23. Want zijn sy niet altesamen menschen / ende daerom loghenachtich? Psal.116.b/11. Ende wie van hen allen can zijn beroep/ seyndinghe/ende gaven[om aen allen plaetsen der schriftueren/den sin ende meeninghe des Heylighen Gheests recht te verstaen ende om anderen diet alsoo niet en verstaen te verdoemen en te ketteren:om die gedoopten in verscheyden deelen te schuerē/ een eyghen kerck aen te rechten/ ende van die ghemeenschap Jesu Christi wt te sluyten/die niet alle het gene dat sy-luyden voor recht/voor Godts woordt en willen houden/aennemen/ noch ghelooven connen]bewijsen? Niemant voorwaer. Waer om salmen dan meer den eenen als den anderen gelooven/ ende niet veel meer van hen allen / ende eenen yder bysonder eyschen/dat sy ons het helle/claere woort/sonder af ende toe doen ende in synen rechten verstande(so veel menschelijck ende moghelijck is) Prediken ende die Schriftuer verclaren / ons aen haere verclaringhe niet en binden/noch ons op eenighe andere kercken ofte gemeenten ter salicheyt van noodē synde/ wijsen/ dan die daer boven/ en onser aller moeder is/te weten: die geene / van welcken wy bekennende segghen: Jck gheloove een Christelijcke gemeenten die gemeenschap der Heyligen/welck doende/wy hen-luyden/dat is/den woorde Godes dat sy Predicken ghelooven sullen.

Het derde Artijckel.

DJe Apostolische kerck heeft sonder aensien van personen voor die sichtbaerlijcke kercke Christi / ende leden van der selven bekent / alle die gheene / die inden name Jesu Christi ghedoopt synde / hen tot den eenighen ende warachtighen Godt/synen soon Christo Jesu/ende der Prophetischer ende Apostolischer leer bekenden/ niet teghenstaende/ of daer noch by sommighen : Ja oock wel byden meesten

hoop

hoop/ghebreck int leuen/ende misuerstandt inder leer/opsulen/ ofte gheuoelen gheweest is.

Bewijs wt die Heylighe Godtlijcke schriftuer.

Het is openbaer ende onwederspreeckelijck/ dat Paulus die Corintheren/mit niet weynich/ noch cleynen sonden besmedt zijnde/ die ghemeente G O D E S/ die gheheylichde in C H R I S T O J E S V/die gheroepen Heylighen/ 1.Corintheren.1.a/2.ende.2.Corintheren.1.a/1. ende Broeders noemdt.1.Corintheren.3.b/10.26.ende.2.a/1.ende.3.a/1.

Desghelijcken noemdt hy oock die Galateren/van den valschen Apostolen/ op een ander Euanghelium/ Galaten.1.a/8.veruoerdt/ende der Waerheydt onghehoorsaem zijnde: Die hen na die Jodische wijse besnijden lieten/ ende door die Wedt gerechtvaerdicht wilden werden/ daerom hen CHRISTVS ydel gheworden/ende sy vander ghenaden gheuallen waren/Galaten.5.a/2.die ghemeenten in Galatia.Galaten.1.a/2.ende Broeders/Galaten.1. b/12. ende. 3. b/15. ende.4. d/ 31. &c. Noemdt sy kinderkens. Galaten. 4. b/19. Jae G O D E S kinderen/Galaten. 3. c/ 24.ende.4.a/6.

So noemdt oock Christus Jesus selfs die gheene tot Sardis/die welcke den Naem hadden dat sy leefden/soo sy doch doodt waeren/die ghemeente ofte kercke tot Sardis. Apocalipsis.3 a/1.

Ende oock die gheene tot Laodicea/die noch koudt/ noch warm/maer lau waeren/ waerom sy Godt wt synen monde spijen wil/ noemdt nochtans Christus/ Die ghemeente van Laodicea. Apocalipsis.3.b/15.

Paulus ghebiedt oock/datmen die swacken int gheloone opnemen.Rom.14.a/1.ende dat die gheene die sterck zijn/der swacken cranckheyden draghen/ende hen selfs niet toegheuen sullen.Roma.15.a/1.

Eñ[hem selfs ons tot eẽ leuendich exemplaer voorstellende] seyt/ dat hy den Joden als een Jode/den gheenen die onder de wet waren/als selfs mede onder de wet synde/ den genen so sonder wet waren/als sonder wet synde/den crancken/cranc/ ende in Somma allen/alles ghewordẽ is/ om dat hyse alle/ ofte Jmmers ten minsten/sommighe van hen winnen mochte,1.Corint.9.c/20.

Soo wil hy oock/dat die Gheestelijcken/die gheene so in eenighe misdaet gheuallen zijn/met den Gheest der sachtmoedicheydt onderwijsen/ende malcanders last draghen sullen. Gala.6.a/1.

Oock heeft Christus Jesus syne Discipulen/ende anderen/ benessens heur/als Nicodemum/ende zijns ghelijcken/inder leer ende Godtlijcken Hemelschen saecken seer onuerstandich synde/ende die Phariseen ende Tollenaers/seer ghebreckelijc van leuen synde/niet verworpẽ/noch veracht/maer veel meer het verloren schaepken ende penninck ghesocht/ om dat selue mit vruechden wederom te huys/ ofte op den rechten wech te brenghen. Luc.15.

Proeue.

Desen toutzsteen oock nu goet ende beweerdt voorghestelde hebbende/soo besluyten wy tot een seecker proeue/van den genen die hen voor die oude Apostolische/Euangheliscche/ ghereformeerde/reyne/ ofte derghelijcke kercke wt gheeuen/ aldus.

Ouermits die Apostolische kercke/ sonder aensien van persoonen/voor die kercke Christi/ ende Leden vander seluen bekent heeft/alle die gheene/die in namen Christi gedoopt synde/ hen tot den eenighen ende warachtigen Godt synen soon Christo Jesu/ ende tot der Prophetischer ende Apostolischer leer bekenden/niet tegenstaende/of daer noch by sommighen Ja oock wel by den meesten hoop/gebreck int leuen/ende misuerstandt in der Leer/ opinien/ ofte gheuoelen gheweest is.

Ende Paulus/soo ernstelijck ghebiedt/ datmen die zwacken int ghelooue opnemen/ende dat die stercken/der swacken kranckheyden dragen sullen: voorstellende hem selfs hier in/ als een leuendich exemplaer. Ende niet alleen die zwacken in ghelooue/ende religions/gheestelijcken ofte Godtlijcken saecken/ maer oock die ghebreeclijcke van leuen / niet verworpen / maer met den gheest der sachtmoedicheydt onderwesen willen hebben. Gala. 6, 1.

Ja oock Christus Jesus selfs/ die zwacken ende onuerstandighen int ghelooue/niet verworpen/het ghecroecte riet / niet in stucken ghebroocken: ende die glimmende wieke niet wtghebluscht. Esaie. 42. a/3. Math. 12. c/20. maer sy veel meer ghedraghen/vaderlijck vermaent/onderwesen / ende het ghecroeckte riet weder om opgherecht dat het wast / ende die ghlimmende wieke opgheblasen heeft / dat sy weder om bernen mochte.

Ende dat niet min waerdich is om aen te mercken / Euermits Godt die Heere selfs/die gene/die hy door den mont syner Propheten een sondich volc/ eẽ volc van grooter misdaet/ een boosachtich saet/ ende schadelijcke kinderen te zijn noemt [die den Heere verlieten/den Heyligen in Israel lasterden/ eñ te rugghe weecken/alsoo/dat vanden voetselen aen / tot opt hooft/ niet ghesondts aen hen en was / maer wonden / ende straemen ende etterbuelen/die niet ghehechtet/ noch verbonden/noch met Olie versoet en waeren: noemende sy volcken van Gomorra/ende hare Ouerheyt vorsten van Sodom. Esai. 1. a/4. 5. b/10. die welcke (soo wel die Ouerheydt als die onderdanen) een dubbelde sonde doende/Godt den leuendigen born verlieten/ende maeckten hen hier ende daer wtghehouwen bornen/die doch vol gaeten waren/ende gheen water en hielden &c. Jerem. 2. b/13] niet en verwerpt / maer sy-luyden veel meer zijn volck ende kinderen heet : Esaie. 1. a/ 2. ende Jeremias. 2. b/13. Jae sulcx oock doet door den mont aller syner Propheten.

En wy niet en lesen/dat opt die Apostolische / soo wel als oock die Prophetische kercke/ymandt/ eenich onuerstandt in der leer/ofte Religions saecken hebbende / ofte ghebreckelijck

van leuen zijnde verworpen / veel min van die ghemeenschap Godes / ende zijns Soons Jesu Christi berooft: ende noch veel weynigher / als een Ketter / ongelooughen / ende Godtloosen / veruolcht / verdreuen ende ghedoodet heeft: Maer veel meer sy selfs / te weten / die Prophetische ende Apostolische kercke / vander vermeender Kercken Godes / verworpen / ghebannen / veruolcht / verdreuen / ende ghedoodet is worden. So en mach ghene Kercke / die haer voor een Christelijcke kercke wt-gheeft / ja noch veel min een Predicant / die voor een Christelijck Leeraer aenghesien zijn wil / of hy sy oock wie hy wil / hem wtgheuende voor eenen Christen / eenighe andere Kercken / ofte yemandt vanden gheenen / die hen tot den eenighen / waerachtighen / leuendighen Godt / zijnen eengeboren Soon Christo Jesu / ende der Prophetischer ende Apostolischer Leer bekennen / die selue voor waerachtich / ende volmaeckt ter salicheydt / houden / verwerpen: ofte min dan een sichtbaerlijcke kercke / ofte lidt vander seluen te zijn achten / niet teghenstaende / wat misverstandts inder Leer / ofte ghebreck int leuen zijn mochte.

Een yder Predicandt ofte Leeraer / die welcke die swacken int ghelooue niet draghen / noch die ghebreckelijcke int Leuen zijnde / niet dulden wil / bewijst hem te zijn / gheenen trouwen Dienaer Godes / zijns Soons Jesu Christi / ende der Kercken ofte ghemeenten Godes / maer veel meer opgheblasen / hem selfs niet kennende / ende van Pharisaischer aerdt ende Gheest te wesen.

Ende een yder kercke sulcks niet doende / en mach niet Apostolich / Euanghelisch / ghereformeert / ende reyn zijn / ofte naer exempel der Apostolischer kercken ghereformeert te zijn / mit Waerheydt haer beroemen.

Veel min mach die Kercke / voor een Apostolische / Euangelische / gereformeerde / reyne kercke: Die Predicanten voor rechte Leeraers / den Gheest Christi / der Propheten ende Apostolen hebbende: Ende die luyden / voor rechte / vroome ende Godtsalighe luyden ghehouden worden / die welcke die swacken int ghelooue / ende cleyn verstandighen ofte dwalenden / Jae somwijlen oock hoogher verlicht zijnde / ende beeter

verstandt in Godtlijcken ende Religions saecken hebbende/ dan sy selfs/niet alleen niet draghen willen / maer oock verachten/ verdoemen / lasteren / verdrijuen / veruolghen ende dooden.

Die meesten deel van allen Predicanten /so wel by den Catolijcken/als Euanghelischen/ghereformeerden/Herdoopers ende haers ghelijcken/en willen die swacken int gheloone niet opnemen / noch die ghebrecklijcken van leuen zijnde / dulden/ten waer dat sy alle andere Kercken ende persoonen/ niet eens mit hen in allen puncten ghesint zijnde/versmaden/ende haerluyden alleen voor die rechte waerachtighe beroepene/ ende ghesonden van Godt / bekennen wilden.

Ende die voorghenoemde kercken int ghemeyn / ende een yder van hen bysonder/ haer selfs alleen voor die rechte/ waerachtige Kercke Godes wtgeuende/ende aenprijsende/ en wil gheen ghemeente voor Godes ghemeente ofte kercke/noch yemant een lit van Godes volck ende kerck bekennen/ten waer/ dat sy in allen stucken ende poincten midt haer eens / ende al haer doen ende voorghenen voor goet ende oprecht prijsen ende houden wouden. Niet tegenstaende/dat sy in Christi naem ghedoopt zijnde/met haer eenen Godt/ Christum gheloouen/ &c. met herte ende monde/Jae ghezeel conuersatie/leuen ende wandel wouden bekennen. Jae sommige vanden voorghenoemden kercken/verdoemen/verdrijuen/veruolgen eñ dooden die gheene/die swack ende onverstandich / ofte oock somwijlen beter gheuoelende ende verstandich zijn int gheloone/ ende Religions saecken/dan sy selfs.

Volcht daerom/dat gheene van desen allen/aen die oude Apostolische ghereformeerde/reyne kercke / ofte nader Apostolischer kercken in dit stuck recht ende wel gereformeert te zijn/ mit Waerheydt roemen/noch voor soedanighe aengesien moghen werden.

Bewijs.

Dat sulcks waerachtich sy / sal een yeder verstandigher/ onpartijdigher / die saecke selfs wel ouerweghende ende

bedenckende/seer lichtelijck sien ende beuinden connen. Want eerstelijck aengaende die Catholijcke Roomsche kercke/is immers meer dan openbaer/dat sy niemant inder gheheeler werelt voor die kercke Christi bekent noch bekent wil hebbẽ/dan haer alleen/ende wil dat een yder/hy sy van hogen ofte nederigen staet/geleert ofte ongeleert/geestelijck ofte wereltlijck/Edel ofte onedel/burger ofte Lantman/man ofte vrouwe/Jonck ofte out/alle dingen in Religions saecken/also verstaen/geloonen/voor recht houden ende bekennen sal moeten / ghelijck syt verstaet / voor recht houdt ende bekent: Ende oordeelt sy daer om altesamen/als ketters/ongerechten/Godtlosen/des viers/swaerts /waters/ stricks/ ende dergelijcken/ofte oock grooter tormenten(so anders in dit tijtlijck leuen grooter waren) Jae der Hellen ende eewigher verdoemenisse waerdich / die haer niet voor die oude/waere Apostolische kercke/alleen aensiedt/ende al haer aengheuen/opinie / verstandt ende geuoelen voor recht/warachtich ende Godtlijck / ofte van Godt ghecomen te zijn /houdt ende aenneemt. Die Euangheliischen ofte Luterschen/houden Zwinglium met den synen[daer om/dat hy die woorden vant Nachtmael alsoo niet en verstaet/ ghelijck Lutherus doet/ende sy-luyden verstanden willen hebben / ende in sommighe meer poincten een ander geuoelen heeft dan sy-luydẽ]so weynich voor die kercke Godes/als die Herdoopers/Catholijcken ende dergheliijcken : maer veel meer voor swermers/Sacramentschenders/rotten Gheesten/ketters/scheurmaeckers/ken weet niet voor wat secte ende duyuels kercke. Ende of sy wel soedanigen ende dergheliijcken niet en dooden/soo ist nochtans openbaer / dat sy by naest aen allen plaetsen/waer sy-luyden het regiment ende ghebiedt alleen hebben/die Herdoopers soo weynich als die Zwinglischen dulden ende lijden willen.

Soo willen oock die ghereformeerden/niemant voor Godts volck ende kerck bekennen / dan die mit hen in allen stucken ende poincten eens ghesint zijn/Alsoo oock / dat sy niemandt tot des Heeren tafel: noch yemandt tot een getuyghe aen die vonte/ouer ymants kindt/dat gedoopt wordt/garn soude toelaeten willen/ten waer / dat hy die leer soo by hen gheleerdt wort/

wordt/voor oprecht ende goet bekennen: ende ten Nachtmael gaende/alle andere kercken/ als gheen rechte Kercken / maer veel meer verderffelijcke secten zijnde versaecken/ende sy-luyden alleen voor die rechte/ende na der Apostolischer kercken/ wel ghereformeerdt te zijn/ bekennen: op alle haere Vraghen Antwoorden/ ende hem haerluyder Disciplijn onderwerpen wouden. Ende of sy oock wel om des gheloouens willen niemandt en dooden(wtghenomen/dat die van Geneue Servetum/ Ende die in Enghelandt / voor corten Jaren sommighe Herdoopers omghebracht hebben)soo is nochtans oock openbaer/dat syluyden aen den plaetsen/daer sy het regimendt ende ghebiedt alleen hebben/ die Herdoopers soo weynich als die Catholijcken dulden ende lijden / Jae excommuniceren ofte bannen oock die gheene/die welcke inde principael hooftpuncten met hen eens zijnde: Die gheheele Prophetische ende Apostolische leer/mit herten/handt ende mont onderschrijuen/ by soo verre/sy-luyden in sommighen puncten(als die Predestinatie/ ende wat daer aen noodtsaeckelijck cleuende is)mit haer een verstandt ende gheuoelen niet en hebben/ noch haer Disciplijn approberen/ aennemen / ende hem der seluen(door Christum vanden ordeningen deses wereldts vry ghemaeckt zijnde. Colo.2.c/20.)onderwerpen connen.

Maer aengaende die Herdoopers / soo ist onwederspreeckelijck/ dat sommighe van hen niet alleen die Catholijcken/ Euanghelischen/ghereformeerden/maer oock haer eygen mede-broeders ende Herdoopten/niet en draghen/ noch voor die Kercke ofte ghemeente Godes houden willen/by soo verre sy-luyden/in eenich puntgen ofte stucxken mit hen niet accordeeren/ Jae scheuren hen van malcanderen / in veel verscheyden partien/van welcke een yder alleen die waere Kercke Godes zijn wil. Ende bannen malcanderen somwijlen om een seer cleyne faute/ Jae wat segghe ick faute: om een verstandt ende gheuoelen/dat somwijlen veel beter is/als haer eyghen gheuoelen. Ende of wel sy-luyden niemandt veruolghen/verdrijuen/ende dooden/soo weetmen nochtans/hoe sommighe van hen haer houden aen den plaetsen/al waer sy het regimendt alleen hebben/als in Meerlandt: Ende hoe sy haer ghehouden

hebben indẽ boerẽ Crijch Anno.25.ende tot Monster in westphalen. Doch wil ick hier met den vroomen/so wel by henluyden/als by allen anderen partien ende gesintheyden/geensins te na ghesprooken hebben/ouermidts ick in mijner herten ende ghemoede(als bouen ghesecht is) verseeckerdt ben/dat Godt Almachtich onder allerley volcken die synen heeft/die hem van herten vreesen / ende met weeten en willen teghen zijn woort niet en handelen/hoe wel sy wt misverstandt sommwijlen doen ende gheuoelen/ dat hem niet behaeghelijck/noch synen wille conform ende ghelijckmatich is.

Wederlegghinghe vant geene/dat hier teghen voordtghebracht mach werden.

Hier sullen nu sommige/bysonder doch die gereformeerden ende Herdoopers voorwerpende/ seggen / datmen niemandt voor die kercke ofte een lidt van die kerck soude mogen houdẽ/dan welcke openbare professie van die Religie ghedaen heeft. Ten anderen sullen sy int gemeyn al te samen segghen/ dat sy niemant van die kercke wtsluyten/ ofte min dan eenen Christen/ofte lidt van Godes kercken houden/dan die gheene/ die in hare onrechte opinie/verstandt ende gheuoelen opstinaedt ende hartnackich blijuen/ende met Godes Woordt / ende der Waerheydt ouertuycht zijnde/ niet wijcken / ende der Waerheydt plaetse gunnen ofte gheuen willen.

Aengaende dat ghene/dat van die openbare professie geseyt wordt/dat en can ick na mijn cleyn verstandt niet ontkennen: want het waer is/datmen eenen Turcken/ Joden / Tartaren ofte anderen haers ghelijcken/in Christi naem niet ghedoopt zijnde/ noch hem tot den eenighen warachtighen Godt/ synen Soon Christo / ende den Prophetischen ende Apostolischen Schriften bekennende/voor genen Christẽ / die kercke Godes/ofte leden van die selue te zijn/mach houden: Ghelijck int oude Testamendt niemant voor Godes volck ende kercke gehouden mochte worden/ten waer dat hy door die besnijdinghe zijner

ner voorhuypt openbare professie van die kercke Godes gedaen hadde: maer wat plaetse heeft dit by den genen / die in Christi naem gedoopt zijnde / hen tot Godt almachtich / Christo Jesu synen eengebooren Soon / ende der Bybelscher Schriften bekennen? Hebben die Catholijcken niet alsoo wel van die Christelijcke religie openbare professie gedaen / zijnde ghedoopt in name des Vaders / Soons / ende des heyligen Geests / als die Euangelischen / gereformeerden / ende Herdoopers? Een Herdooper houdende van geener waerdē den kinder-doop / soude mischien sulcx van allen anderen partien versaken willē: maer hoe connen mit waerheyt dit versakē / die gene / die welcke die kinder-doop van weerden / eñ van Christo selfs ingestelt te zijn belijden ende bekennen. Ende die Doop voorby gaende: Wie is van allen partien / soo wel Catholijcken / Euangelischen / gereformeerden / Herdoopers / Swenckfelders / franckistē / Castalionisten / Dauidt-Joristen / Ja moscouiten / Griecken eñ haers gelijcken / die hen niet al te samen mit eendrachtiger herten eñ monde / tot den eenighen warachtigen Godt / tot Christo Jesu den eengeborē Soon Godes / eñ die Prophetische eñ Apostolische Schriften bekennen? Maer ghy segt / of sy al haer mit den mont alsо bekennen / ende oock in Christi naem gedoopt zijn / so zijn sy nochtans afgodendienaers / ongerechten / ongelooui-gen / Gods-lasteraers eñ ouertreders van Gods wetten eñ geboden. Wel aen dat sy also / maer in uwe kercke ofte gemeente ghy Catholijcken / eñ in die uwe ghy Euangelischen: ghy gereformeerdē: ghy Herdoopers / zijn daer in enckel heylige / vrome eñ Godtsalige luyden? Sijn uwe kerckē eñ gemeentē reyn van Afgodendienaren / Gods-lasteraers / ongerechtē / gierigaerts / bedriegers / haters / hoereerders / ouerspeelders / ouerdaders in etē eñ drinckē / logenaers / afterclappers / eñ in somma van hypocrijten eñ geueynsden? Soude niet met recht tot v allē / eñ een yder van v bysonder geseyt mogen werden / wie van v sonder sonde is / die werpe den eersten steē: Joa. 8. a / 7. Maer ghy sult segghen / De occultis non iudicat Ecclesia, van den heymelijcken ofte verburghen dinghen / en oordeeldt die kercke niet. Wel aen / laet dat alsoo wesen. Maer is yemandt van v / O ghy Kercken al te samen: die ghy niet en weet / Ja genoech in uwe

herten ende conscientie ouertuycht zijt/dat soedanighe luyden onder v/ofte in uwer Kercken ofte gemeenten zijn? Maer wy en kennense niet/segt ghy/anders souden wyse gaen vermanen/ende obstinaet blijuende/van onse Kercke wtsluyten. Wel v toegheuende dat ghyse niet en kendt (hoewel ick meyne/dat ghy v deuoor trouwelijck doende/sy-luyden /ofte immers den meesten hoop van henluyden wel soudet kennen) soo belijdt ghy immers/dat sy onder v luyden zijn. Ende haer niet kennende/dat sy / dese/ meerder Hypocrijten eñ geueynsden zijn/ die haere schalckheydt /met eenen schijn van vroomicheyt alsoo bedecken connen/datmense Sondaers ende ongherechten te zijn/niet en can kennen. Sulcks dan belijdende/so bekendt ghy immers mede/ dat die sichtbaerlijcke kercke bestaedt wt goeden ende quaden/gerechten eñ ongerechtē / geloouigen eñ ongeloouigen/vroom van herten zijnde/ende geueynsden: ende dat ghy die gheueynsden daerom van den oprechten ende vroomen/ niet onderscheyden kondt / ouermidts sy haer mit den monde/ende wtwendighen schijn van leuen tot Godt almachtich/synen Soon Christo Jesu/der kercken Godes / ende der Bybelscher Schriften bekennen. Dat is waer segt ghy. Wel aen: Nu vraghe ick v al te samen / ende een yeder van v bysonder/of alle die ghene/die van v gemeente niet en zijn/ ofte v ghemeente en Kerck alsoo niet aensien ende houden connen / ghelijck ghyse aenghesien/ghehouden ende bekendt wilt hebben/openbaere Sondaers/afgodendienaers/ dronckaerts/ lasteraers/gierigaerts/hoereerders/Ouerspeelders ende dergheliicken quaet-doenders zijn. Dit en sullen voorwaer de Euanghelische/gereformeerde/ Herdoopers niet den Catholijcken: noch die Catholijcke/ ghereformeerde / ende Herdoopers/ den Euanghelischen: Noch die Euanghelische / Herdoopers ende Catholijcke/den Ghereformeerden: noch die Ghereformeerde/Catholijcken ende Euanghelische / den Herdoopers toegheuen / ende waerachtich te zijn bekennen willen: Maer een yder van hen allen sal segghen/ dat veel / Ja meesten deel van hen-luyden/ofte haerder partie eñ Kercke/vroome/Godtsalighe/redelijcke/ende Godtvreesende luyden zijn. Maer dit niet tegheustaende/werden sy nochtans (als het openbaer is)

vanden andereu/voor gheene kercke/ofte leden van die kercke Christi bekendt/dan veel meer voor secktera/kettera/ongeloowighen/lasteraers ende dergheliicke gehouden. Maer hier sal een yder partie vanden anderen al te samen aldus segghen/ of het wel waer is(sullen sy segghen)dat sy burgherlijck vroom/ ende onstraffelijck van leuen zijn voor den Menschen/ende hem tot Godt ende zijnen Soon Christo/ der kercken Godes/ ende Byblischer Schriften bekennen/ soo segghen sy sulcks wel mit den monde/maer mit der daet versaecken zijt: Want al ist dat sy het Woordt hooren/ende die Sacramenten ghebruycken/soo verualschen sy nochtans het Woordt Godes ende prophaneren die Sacramenten/ouermits sy die ware kercke/voor die ware kercke niet en kennen/ende die Schriftuer niet verstaen willen/ghelijck mense verstaen moet/ noch een goet ende Christelijck gheuoelen van den Sacramenten en hebben. Maer dit nu aldus ghesept zijnde van den Catholijcken/soo vraghe ick of die Euanghelische/gherefoormeerde/ en Herdoopers hen dat selue toeghenen/ende ghestendich zijn willen:ofte ghesepdt zijnde vanden Euanghelischen/of het die Catholijcken/met den gherefoormeerden ende Herdoopers warachtich te zijn bekennen willen:ofte vanden gerefoormeerden ghesepdt zijnde/wat die Herdoopers met den Catholijcken ende Euangelischen hier toe segghen sullen? Ofte vanden Herdoopers ghesprooken zijnde/ of dan die voorghenoemde kercken/daer toe Amen ende Ja sullen segghen? Ick meen immers neen. Wien van allen salmen dan ghelooouen? Wilt ghy segghen/dat die waerachtighe kercke Godes drie onbedriegelijcke kenteycken hebbe/daer by mense kennen/ende van allen anderen secten ende partien sal mogen onderscheyden/so doet ghy eenen laberinth ofte doolhof op/die so groot en verwerret is/als opt een vanden anderen zijn mach: want hier sal gheen van allen zijn/of sy sullen seggen dat dese kenteycken alleen by hen-luyden waerachtich te vinden zijn/ ende by niemant anders/te weten/dat Godts Woordt reyn ende suyuer by henluyden werdt ghepredickt: Die Sacramenten na Christi instellinghe worden bediendt:ende die ghehoorsaemheydt tegen het Woordt oft Christelijcke Disciplijn werdt geoeffendt/ wie

van allen is dan die Kercke? Segt ghy vanden anderen/dat sy hen wel van sulcks beroemen/ maer mit der daedt niet bewij-sen: Soo sullen sy wederom sulcks van v segghen. Ende sal die goethertighe/eenvoudighe/euen twijfelachtich blijuen: maer soo ghy segghen wildet/dat ghelijck een goeden boom aen sy-nen vruchten/alsoo oock die ware kercke Godes / aen haeren vruchten bekendt moghen worden/ soo gaen wy al wederom in eenen doolhof: Wandt niemandt van allen sal zijn/of hy sal willen sustineren ende segghen/dat hy / ofte syne Kercke die goede boom sy/ende daerom die vruchten alleen by hen moe-ghen geuonden worden: Welcks danderen alle/ mit eendrach-tighen herte ende ghemoede sullen versaecken ende lochenen. Soo sal dan een van beyden zijn moeten/ te weten / dat gheen van hen allen die Kercke sy/ofte dat sy al te samen / mit allen anderen derghelijcken / die sichtbaerlijcke kercke zijn / ende gheen verschil int fondamendt / maer alleen in die optimme-ringhe gheleghen is. Door het fondamendt wil ick aen deser plaetsen/die mondtlijcke bekentenisse/daermede sy hen al te samen/tot Godt den eewigē Hemelschen Vader/tot synen ee-nigeboren Soon Christo Jesu/ende der Bybelscher Schriftue-ren eendrachtich bekennen : Maer door die optimmeringhe/ het verstandt van die Schriftuer/ welcks by hen-luyden seer diuers ende verscheyden is/ verstanden hebben. Wandt het immers seecker is/dat sy-luyden al te samen/int eerste / gheen verschil en hebben/maer int ander is groote verscheydenheyt. Nu is nochtans seecker/ dat die materialia op een fondament ghetimmerdt zijnde/ een timmeragie/huys ofte derghelijcken maecken/niet teghenstaende/dat sy wt verscheyden materien/ als houdt /steen /calck/yser/loodt/sandt/leysteenen/teegelen/ pannen/riedt/ ofte derghelijcken te samen ghesedt ofte ghe-uoecht zijn : Alsoo achte ick oock dese luyden al te samen / een wterlijcke ofte sichtbaerlijcke Kercke ofte Volck Godes te zijn/hoe wel groodt onderscheydt int gheuoelen ofte verstant van die Letter is. Maer hebbende nu dit voorghenoemde fondamendt/soo en behoorden wy alsoo niet te scheuren/maer eendrachtich zijnde /die liefde aen malcanderen te oeffenen: Ghelijck wy sien dat de materialia wt verscheyden dinghen

tsamen gheuoecht op een fondament/niet en scheuren/ maer een Huys/Slodt/Stadt/schuyre ofte derghelijcken maecken. Maer aengaende nu het wtsluyten/te weten: Dat een yeder van hen allen segghen wil/dat sy niemandt wtsluyten / verwerpen ofte min dan eenen Christen ofte lidt van syner Kercken houden/dan die gheene/die in haere onrechte opinie / verstandt ende gheuoelen obstinaedt ende hardtnackich blijuen/ ende met Godes Woordt ende der Waerheydt ouertuycht zijnde/niet wijcken/noch der Waerheydt plaetse gheuen willen/ꝛc. en sal ick my niet bemoeyen te verantwoorden / maer die voorghenoemde kercken teghens malcanderen stellen/ ende een yder haer selfs laeten onschuldigen ofte verantwoorden.

Tis seecker/dat die Catholijcken alle die anderen kercken/ soo wel als oock alle ware gheloouighen / ende kinderen Godes(der welcken sy veel duysenden als ketters / ende Godts lasteraers om den hals ghebracht hebben)van obstinaetheyt/ ende hardtnackicheydt beschuldighen / maer ick meene wel/ dat noch die Euangheliſchen / noch ghereformeerden / noch Herdoopers/hen-luyden dat toegheuen/ende ghestandich zijn sullen.

Soo en sullen oock die Catholijcke : Die ghereformeerde ende Herdoopers / van obstinaethéydt / beschuldicht zijnde/ vanden Euangheliſchen / dat langhe niet willen / ofte oock met goeder conscientie(nae haer ghevoelen)connen bekennen: desgheliijcks sullen die Euangheliſchen soo weynich als die Catholijcken ende Herdoopers/dat niet toegheuen den Ghereformeerden / noch die Herdoopers den ghereformeerden/ Euangheliſchen / ende Catholijcken : Maer een yeder van hen sal segghen / dat sy met weeten ende willen niet en dwalen/ Jae dat sy Godes Woordt/ ende die Waerheyt voor hen hebbende/niet dwalen en connen/ende sy daerom alleen die rechte Kercke zijn/ende die anderen al te samen dwalen/ende voor Godes Kerck niet en souden moghen gehouden worden/ wtgenomen sommighe vanden ghereformeerden die welcke den Euangheliſchen ofte Luterschen / den Naem van Godes Kerck te zijn/noch gunnen sullen/ niet tegenstaende syluyden

wederom vanden meesten hoop der Euangelischen/daer voor niet ghehouden en worden. Maer hier sal nu die Roomsche Catholijcke kercke aldus seggen/Het is wel waer/dat die Luterschen/Caluinischen/Zwinghelischen: Item die Herdoopers ende haers ghelijcken voorghenen/dat sy-luyden Godes Heylighe woordt op haerder syden hebben/ende wetende/niet en dwalen. Maer mogen sy haer selfs rechter zijn? Soude oock een quaedt-doender/zijn selfs rechter zijnde/hem der straffe waerdich te zijn achten? Hem selfs oordeelen ende verdoemen? Ende euen dit selue/dat die Catholijcken vanden Euanghelischen/Herdooperen ende ghereformeerden voorgheuen/dat segghen de Euangelischen/vanden Catholijcken/Gereformeerden ende Herdoopers: die ghereformeerde van den Herdoopers/Catholijcken ende Euangelischen: ende die Herdoopers wederom vanden voorghenoemden/ende haers ghelijcken. Wie van allen/sal dan haer rechter zijn mogen? Niemandt voorwaer: Ouermidts sy al te samen partien zijn/ ende tegens malcanderen twisten. Ende al waert/dat een onpartijder daer tusschen ghaen/sy-luyden vereenighen/ende een onpartijdich oordeel wtspreeckẽ woude/soo en soude doch niemandt van hen allen/hem voor eenen rechter kennen ofte aennemen willen. Maer willen sy segghen Godts Woordt sal onse scheydtsman zijn/ ghelijck sy alle segghen/soo sal een yder sustineren ende segghen dat hy Godts woort voor hem/ ofte aen zijner syden heeft/ende saldt brenghen na synen verstande: ende alsoo en salmen nimmermeer tot wtdracht ende eyndinghe vander saecken moghen comen: Ouermidts nu sulcks/ende alle het gheene wat voorseydt is/ waerachtich ende onwedersprееckelijck is/waerom bekennen wy dan niet al te samen/ende een yder van ons onse faute? Waerom bekennen wy ons niet al te samen Menschen/ ende swacke vaeten/ die wy altemael (niemandt oock van ons wtghenomen) in velen feylen/waerom dragen wy ons malcander niet in der liefde? Waerom twistẽ wy doch aldus om die sichtbaerlijcke kercke/Doop ende Nachtmael/ende wat dergheli jcken meer is: Welcke ons doch tot der salicheydt niet benorderen moghen/ ende benaerstighen ons niet veel meer/dat wy waerachtighe

leden

leden ende burgheren vant ware Hemelsche Jerusalem zijn ende eewich blijuen moghen / Dat wy niet alleen mit water (twelck ons niet ter salicheydt helpen can) maer met Christi bloet/warachtich van onsen sonden ghereynicht moghen worden: Dat wy niet slechts met broot ende wijn/vander aertscher Tafelen/maer met het ware vleysch ende bloedt Jesu Christi/ van die Hemelsche Tafel ghespijset ende ghedrenckt moghen worden aen onser zielen: Dat wy niet vande liefde alleen veel segghen/clappen ende snappen/maer oock met der daedt die selue aen onsen naesten bewijsen. Maer ghy sult hier veel weten te segghen/van die suyuerheydt des Woordts/vandt recht ghebruyck der Sacramenten / ende Christelijcke Disciplijn. Hoe seer sy van nooden zijn/ende inder Kercke Godes geoeffent behoorden te worden: hier en ben ick niet tegen/ ende ontkenne sulcks niet / maer wensche oock met alle vroomen/ dat sulcks alles recht ende wel in allen kercken ende plaetsen gebruyckt/bediendt ende gheoeffent mochten werden. Maer die Vraghe is/of die sichtbaerlijcke Kercke niet bestaen en mach int gheene/dat bouen veelmael verhaeldt is/ al waert saecke/ dat des Heeren Woordt alsoo suyuer niet gepredickt/ die Sacramenten so Christelijck niet bedient/eñ die Christelijcke Disciplijn also wel niet geexerceert eñ gheoeffent worde/ als recht ende wel hoochlijck waer te wenschen: want wat Disciplijn wordt doch inder kercken van Corintho gheoeffent? Hoe Christelijck werdt by hen het Nachtmael bediendt / ende van den meesten hoop ghebruyckt? Hoe reyn ende suyuerlijck wert by hen/vant Artijckel der opstandinge des vleysches gehouden? Hoe Christelijck werdt by hen indt ghemeen bynaest van een yeghelijcken gheleeft? Ende hoe recht ende Christelijck werdt inden kercken van Galatien / van den alderhoochsten ende fondamendt Artijckel/van die rechtuaerdichmaeckinghe des Menschen gheleerdt? Hoe Christelijck ende met wat verstande werden die Sacramenten Christi by hen-luyden gebruyct/ nadien sy met het Doopsel niet ghecontenteert zijnde/na Jodischerwijse haer besnijden lieten? Hoe Godtsalich ende Christelijck werdt by hen geleeft/indien sy noch na Jodischer wijse/daghen/Jaren/ende maen-ghetijden / ende wat dergheli[jc]

ken meer was onderhielden/ende door die wercken des Wets/ salich te werden/arbeydende/ hen selfs Christum Jesum gheheel onnut maeckten? Gala. 5.a/4. Wat Christelick leuen was byder kercken Christi tot Sardis ende Laodicea/ van welcken/deene/alleen den Naem hadde dat sy leefde/ maer nochtans inder daet/doot was: Ende die ander/dat sy noch coudt noch warm/ maer lau was. Apo. 3.b/15. Maer ouermidts sy hen noch den eenighen Godt / synen Soon Christo Jesu/ ende der Prophetischer ende Apostolischer Schriften bekenden/soo waerdicht sy Godt die Heere selfs/mit den name van die kercke ofte volck Godes te zijn: ende Paulus noemt oock daerom die kercken van Corintho ende Galatien / die kercken Christi: Maer was het ghenoech ter salicheydt/ dat sy kercken Christi genoemt worden/ ende hen mit den monde ofte uterlijcke professie tot Godt den Almachtighen / bekenden ? Neen seecker/wandt anders en had sy die Gheest Godes niet behoeuen te straffen/ende haer tot boetvaerdicheyt des leuens te vermanen: dreygende wel scherpelijck / dat in gheualle sy geen boete doen/ ende hen warachtich tot Godt bekeeren wouden/ niet salich werden/noch ware burgheren vant Hemelsche Jerusalem zijn mochtē. So laet ons dan so veel om die sichtbaerlijcke kercke/Doop/ Nachtmael/ende wat dergelijcken meer/ tot die sichtbaerlijcke kercke gehoorende is / niet twistē/maer veel meer alle die voorghenoemde [mit oock allen den genen/ die hen tot Godt den Vader / ende synen Soon Christo Jesu bekennen] voor die sichtbaerlijcke kercke houden/ ende sy-luyden tot warer boetvaerdicheydt ende vruchten der boetvaerdicheydt waerdich zijnde/ende om niet aen die sichtbaerlijcke kercke/Doop ende Nachtmael mit der herten hanghen blijuen/maer veel meer naet Hemelsche Jerusalem te poghen/ende alsoo Christi waerachtich door den Heylighen Gheest deelachtich/ende een lichaem mit hem te werden / soo wel mit woorden/ als een goedt Godtsalich Christlijck leuen vermanen. Dit doende sullen wy Christelijck ende wel doen/ende sal grootelijcks ter eeren Godes/tot stichtinghe van onsen naesten/ende tot wechneminghe van secten ende partijdicheydt/ haet/nijt/ende wat des onghesuyuers meer is/ dienen. Maer

ist saecke dat wy dat niet en doen/ende veel meer mit malcanderen kijuen/ende ons onder malcanderen vreeten/ so hebben wy te verwachten/dat wy van malcanderen oock verteerdt sullen werden. Gala. 5. b/15. Ende dat wy om die sichtbaerlijcke kercke/Doop/ende Nachtmael twistende/buyten die waerachtighe kercke (buyten die welcke gheheel gheene salicheyt te vinden en is) sullen ghesloten worden. Maer hier sal nu misschien yemandt wederspreeckende aldus segghen: Salmen die Catholijcke oock voor Godes kerck/ ofte leden van die sichtbaerlijcke kercke houden/ wat behoortmen dan wt die selue te wijcken? Salmen dan allerhande afgoderie/ ende valschen Godes-dienst/mede doen ende oeffenē? Die Sacramenten Prophaneren ofte verontreynigen? Die Godtlijcke schriftuer verualschen/ende een Godtloos leuen leyden moeghen/ gheltjck men siet/dat sommige van hen/ende principalijcken haere voorstanders/die Gheestelijcken dagheltjcks doen ende bedrijuen? Dat sy verre/want oock die Propheten ende Heylighe Mannen ende vrouwen Godes int oude Testamendt/ die Israelitische kerske voor die sichtbaerlijcke kercke ende volck Godes houdende/ ende hen vander seluen niet schenrende/en hebben nochtans daerom gheen ghemeenschap mit haerluyden afgoderie/ valschen Godes-diensten/ prophanatien van Godts Heylighe Woordt ende Sacramenten/ ende anderen dergheltjcken haren sonden/ ende lasteren ghehadt. Soo en hebben oock die Apostolen/ende vroome Godtsalighe luyden/soo wel Mannen als Vrouwen/die kercken van Corintho/van Galatien/Sardis/ Laodicea en dergelijcken voor die sichtbaerlijcke kercken Godes houdende/ende hen van die selue niet schuerende: daerom nochtans gheene gemeenschap gehadt mit den wercken der duysternissen die sy-luyden bedreuen/maer veel meer die selue bestraft. Alsoo en volcht dan niet/dat wy die Roomsche kercke mede voor Godts sichtbaerlijcke kercke ende volck houdende/ ende ons van der seluen niet scheurende/ daerom allerhande Afgoden ofte valsche Godes-diensten met hen bedrijuen/Die Sacramenten so wel als het Woort prophaneeren/ ende mit hen een Godtloos leuen leyden moeten/Neen voorwaer: maer ghelijck die

Heylige Propheten / Mannen ende Vrouwen des ouden Testamendts / ende die Apostolen ende Godtsalighe luyden des nieuwen Testamendts / hen vanden Menschen niet scheuren / nochtans gheene ghemeenschap met haeren lasteren ende sonden ghehadt / maer die selue veel meer (als ghesept) bestraft hebben Alsoo sullen wy ons oock van genen Menschen / maer alleen vander seluen Afgoderien / valschen Godes-diensten / ongherechticheyden / sonden ende lasteren scheuren / ende ghene ghemeenschap met eenigen wercken der duysternissen hebben: Maer waert saecke / dat sy-luyden haer daerom van ons scheuren / ende als Ketteren / ongerechten / Godtloosen / ongelooughen / lasteraers van Godt ende zijn Heylich Woordt houden / veroordeelen / verdoemen / veruolghen ende dooden wouden / dat moeten wy met ghedulot lijden / ende alsoo met gedult ende lijtsaemheyt onse ziele / na den raedt Christi / Luc. 21.b / 19. besitten. Ende wat ick van die Catholijcke Roomsche kercke ghesepdt hebbe / dat wil ick oock van allen anderen / sy werden dan Euangheliscchen / gereformeerden / Herdoopers / of hoe sy oock souden moghen genoemt worden / verstaen hebben. Ist saecke dat by henluyden / ofte sommige van hen-luyden misverstandt ofte onuerstant is / zijn daer feylen / gebreecken / ofte oock sonden / lasteren ende schanden / so behooren wy ons daer voor te wachten / ende inden seluen / mit hen-luyden gheene ghemeenschap hebben / maer int goede / sullen wy met hen-luyden / soo wel als mit allen Menschen / ghemeenschap hebben: want ons werdt nerghens geboden / dat wy ons van Menschen / als van Menschen indt ghoede wachten sullen: Maer dat wy ons van hen wachten sullen int quade / dat is / van harer valscher leer / valschen Godes-diensten / Prophanatien van Godes Heylighe Woort ende Sacramenten / van een Godtloos wesen / conuersatie ende wandel. Maer dat die Catholijcke kercke / soo wel als alle danderẽ voor die sichtbaerlijcke kercke Godes sal mogen gehouden werden / blijckt oock int gheene / dat wy / ofte immers die meeste deel van ons al te samen / in die selue gedoopt bennẽ. Nu zijn wy immers gedoopt in die kercke Godes ofte daer buyten: zijn wy buytẽ gedoopt / soo en is onse Doop van gheener waerde / Jae is gheheel geen

Doope /

doope/want daer is alleen een Doop /Eph.4.a/5. Ende buyten die kercke Godes en is gheen Doop: Ende moste daerom noodtsaeckelijck volghen/dat wy als noch niet ghedoopt zijnde/gedoopt mosten werden: So ist oock openbaer/dat die Antechrist/niet buyten/maer inden Tempel Godes/2. Thessa.2. 4.dats inder kercken Godes sittende is. Ende waer is nu die Antechrist sittende/dan in die Roomsche kercke principalijcken/so wel als oock in anderen sichtbaerlijcke kercken? So en kannen dan mit Waerheydt/sy die kercke Godes te zijn niet ontkennen. Maer dat sy die oude/Apostolische kerck/eñ danderen alle/ende een yder van hen bysonder/ die Euanghelische/ghereformeerde reyne kercke zijn souden (ten waer dat zijt mit der daet ende wercken bewijsen wouden) can hen-luyden gheensins (als bouen gheseydt) mit waerheydt toeghelaten werden.

Het vierde Artijckel.

IN die Apostolische Kercke/ is die Prophetie vry gheweest/alsoo/dat een yder hebbende / ofte te hebben vermeenende/die gaue/om te propheterẽ ofte die Schrifturer te verclaren /vry eñ vranck sonder tegenspreken propheteren ende die Schrift heeft verclaren mogen: Doch en is niemandt ghehouden gheweest/soedanighe Prophetie ofte wtlegghinghe aen te nemen of te geloonen/Maer een yder heeft sy proeuen/ende het goede behouden moghen.

Bewijs der Schriftueren.

Hebbende dan verscheyden gauen/ na die genade die ons ghegeuen is. Het sy Prophetie: Propheteert na de mate des gheloofs. Rom.12.a/7.

Daer zijn verscheyden gauen/maer het is die selue Gheest/ende daer zijn verscheyden bedieningen/ maer die selue Heer: ende daer zijn verscheyden werckinghen/maer het is die selue Godt/die sy alle in allen werckt. Ende eenen yeghelijcken

werdt die openbaringe des Gheestes ghegheuen/tot het ghee-ne dat oorbaerlijck is: Want desen wordt door den Geest ghegheuen het woordt der Wijsheydt &c Den anderen Prophetie. 1. Corin. 12. a/4. 10. Wy bekennen eensdeels/ ende wy propheteren eensdeels. 1. Cor. 13. a/9.

Staet na die liefde/weest vierich in Gheestelijcke gauen/maer meest/dat ghy moecht propheterē. Wāt wie met vreemde tongen spreeckt / die en spreeckt niet den Menschen / maer Gode: Want niemandt en hoordt het/maer hy spreeckt in den Gheest verburghentheyden / maer die Propheteerdt / die spreeckt den Menschen stichtinghe ende vermaninghe / ende vertroostinghe. Wie met vreemden tonghen spreeckt/ die sticht hem-seluen/ maer wie Propheteerdt / die sticht die Ghemeente. Ick wilde dat ghy alle met tonghen spraeckt/ maer meer dat ghy propheteerdet: Wandt die Propheteerdt/ is meerder dan die met tonghen spreeckt/ten sy dat hijdt wtlegghe/op dat die Ghemeente ghestichtet werde. 1. Corintheren. 14. a/1.

Dat der Propheeten twee ofte drie spreecken/ende dat die anderen oordeelen. Ist datter eenen anderen [daer sittende] gheopenbaerdt is/soo swijghe die eerste : Wandt ghy condt alle een nae den anderen propheteeren / op dat sy alle leeren ende ghetroost worden/ Ende die Gheesten der Propheeten/ zijn den Propheeten onderworpen. Ist dat yemandt hem laet duncken/ dat hy een Propheete sy ofte Gheestelijck / die bekenne wat ick v schrijue / dat het des H E E R E N gheboden zijn/maer wie onwetende is / die sy onwetende. Soo dan broeders/ weest vierich om te propheteren. &c. 1. Corintheren. 14. c/29.

Blust den Gheest niet wt : Veracht die Prophetie niet/ proeft alle dinghen/ende behoudt het goede. 1. Thessalonicensen. 5. b/19. 20. c/21.

Aller-liefste/en ghelooft niet eenen yegelijcken Geest/maer beproeft die Gheesten/of sy wt Godt zijn / wandt daer zijn veel valsche Propheten wtghegaen in die Wereldt. 1. Johannes. 4. a/1.

Proeue.

Geweert/goet ende seecker desen Toetsteen te zijn bewesen hebbende/soo besluyten wy tot een seecker proeue vanden voorghenoemden kercken/aldus.

Aenghemerckt dat die Apostolische kercke/die Prophetie of wtlegginghe vander Schriftueren/yderman/voor den genen die hen tot Christo ende zijner kercken bekenden/ niet alleen vergunt ende toeghelaten: maer oock alleman vermaent heeft/ om in Gheestelijcken gauen vierich te zijn/maer meest/dat sy Propheteren mochten. Ende vermaendt eenen yeghelijcken die gauen der Prophetie hebbende/ dat sy die selue wel imploeren/ende propheteren sullen/nae der maete des gheloouens.

Ende waert dat het eenen anderen/daer sittende gheopenbaerdt waer/die eerste swijghen soude/en laeten hem spreken ofte propheteren.

Jae oock Moysis den Eldad ende Medad propheterende inden Legher/sulcks niet verboden wil hebben/maer wenst veel meer wt hertsen grondt/dat alle het Volck des Heeren propheteren mochte/ende die Heer synen Gheest op alle menschen gaue. Num 11.c/27.29.

Johel die Propheet oock voorseyt heeft/dat Godt die Heere inden laetsten dagen synē Geest/ ouer alle vleysch wtgieten wil/dat onsere Soonen ende Dochteren propheteren sullen/ Johel.2.c/28. Actorum.2.b/17.

Ende inder Jodischer Synagogen oock/yeghelijcken toeghelaeten gheweest is om te propheteeren/ende die Schriften te verclaren/als blijckt int gene dat Christus Jesus/geen Priester wt het geslachte Leui/maer wt den stamme Juda een timmerman zijnde/eñ in die Synagoge comende/opgestaen is om te lesen: Ende hem gegeuen zijnde het Boeck der Propheten Esaie/verclaert heeft die plaetse. Esaie.61, ghelijck wy claerlijck beschreuen vinden. Luc.4.b/16.

Ende het oock alsoo blijckt aen Paulo/wt den geslachte Ben-

Jamin zijnde/ want als die selue/met den ghenen die by hem waren/ te Antiochia inden lande Pisidia/ op dē Sabbathdach in die Synagoge gegaen ende neder geseten waren: Sonden (seydt Lucas) naet lesen der Wet eñ der Propheten/die Ouerste der Synagogen tot hen/ segghende / Mannen-broeders/ Soo eenighe troostelijcke reden in v is tot den Volcke / soo spreeckt. Waerom Paulus oock alsoo haest opghestaen ende een heerlijcke vermaninghe van Christo tot den Volcke aldaer teghenwoordich ghedaen heeft. Acto. 13.b/15.

Ende die Heylighe Gheest Godes wel wtdruckelijck allen geloouigen ghebiet/dat sy den Gheest niet wtblusschen/ maer alles proeuen / ende het goede behouden sullen. 1. Thessalonicensen.5.

Christus die Heere ghepresen inder eewicheydt / oock den gheenen/die in synen naem Duyuelen wtdreef/ sulcks te doen niet verboden en wil hebben/al hoewel/ hy hem doch niet en volchde. Luc.9.e/49.

Ende het propheteren/ wie oock andersins zijn opinie ofte gheuoelen van die Schriftuer verclaren/ende dat selue schriftlijck ofte mondtlijck aenden Dach gheuen/een werck der conscientien is. Ouermits een yder [bysonder doch die den Heeren vreeset/ende vierich van Gheest is] henselfs ghehouden te zijn bekendt/om het verstant dat hy heeft / synen naesten mede te deelen: Ende hoe Godtvreesender dat hy is/hoe yueriger ende vierigher hy is/om dat selue te doen: niet teghenstaende/ of het dat rechte verstandt des Gheests is/ dat hy voortbrengt van niet. Aengesien hy niet anders en weet noch verstaet/dan dat het recht is/ghelijck wy daer van exempel hebben aen den welspreeckenden/ende vierich van Gheest zijnde Apollos. Actorum.18.c/25.

Ende aen veel Duysendt martelaren/ zijnde van verscheyden gheuoelen ende ghesintheyden/als Euangheliscehen/ ghereformeerden / Herdoopers ende anderen haers ghelijcken/ Mannen ende Vrouwen/gheleerden ende ongeleerden / Jonghen ende ouden/die welcke haer gheuoelen (welcks somwijlen by sommighen in eenigen puncten niet al te recht geweest en is) vrymoedich wtsprekende/grouwelijcke tormenten/ende

den doodt selfs gheleden hebben: Ende die Apostolen gheen heerschappie ouer die gheloouighen/ende der seluen gheloove ofte Conscientie hebben voeren willen. 2. Corintheren. 1. c / 24. 1. Petri. 5. a / 3.

Soo en mach gheen kerck/veel min een Predicant ofte ander Publijc ofte Priuaet Persoon/yemandt die Schrift wt te legghen/ende zijn gheuoelen vry wt te spreecken of te schrijuen verbieden.

Een yeder Predicant sulcx emant verbiedende/bewijst hem geen trouwe dienaer Jesu Christi te zijn/ende den Geest Moysis / Pauli/ Ja Godes/ende Christi niet te hebben/ende een regierder te zijn willen / van zijns naesten conscientie.

Ende een yder kercke/sulcks yemandt verbiedende/bewijst mit der daet/dat sy niet Apostolisch/Euanghelisch/ ghereformeert/ende reyne is/ ofte nae die Apostolische Kercke/waerachtich ghereformeerdt zijn en can.

Die meesten deel vanden Predicanten/wie oock die voorghenoemde kercken al te samen / ende een yeder van hen bysonder/en willen het propheteren /ende zijn gheuoelen vry wt te spreecken/niemant gunnen of toelaten/dan/die welcke van hen / ofte den haren gheexamineerdt ende toeghelaten zijnde/ mit hen in allen stucken/ puncten/opinie/ofte gheuoelen eens zijn: ende alsoo/niet haer eyghen/maer der kercken [van welcker sy professie doen] verstandt ende gheuoelen / wtspreecken wouden. Volcht daerom onwedersprecckelijck/dat die voorgenoemde kercken/niet Apostolisch/Euanghelisch/gereformeert ende reyn zijn. &c.

Bewijs.

Het is onwedersprecckelijck by allen vroomen verstandighen luyden/ dat die Catholijcken niet alleen soedanich ghebruyck vant Propheteeren/ofte die Schrift te verclaren/in haren vergaderinghen ofte tsamen coemsten / die sy houden in haren Tempelen ofte kercken/niet toe en laten/ gelijck het ten tijden der Apostolen/soo wel inden Jodischen Synagoghen/

als in die vergaderinghen der geloouigen ofte Christenen ghehouden is geworden/maer dat sy oock niemant toelaten willen sulcx Schriftlijck te doen/ ten waer dat hy eerst die Roomsche kercke/voor die waere Apostolische kercke : Den Paus voor t'Hooft der kercken Godes hier op Aerden / voor den Stadthouder ende Vicarium Petri/Jae Christi selfs/houden/ ende alles wat hy wil en ghebiedt: Item wat die Concilien/ Patres/ofte oude Vaders/Jae ontallijcke veel monicken ende haers ghelijcken schrijuen/leeren/ende ghevoelen / wilde gheloouen/ende voor recht bekennen/ende alsoo niet zijn eyghen/ maer veel meer haerluyden ghevoelen ende verstandt woude wtspreecken: Alsoo en mach dan niemandt by henluyden coopen ofte vercoopen/ ten waer dat hy eerst / het mercktey cken heeft/ welcks het Beest/grooten ende cleynen / rijcken ende armen/vryen ende dienstbaren geeft/op haer rechter hant ofte op haer voorhooft. Apocalipsis.13.b/16.

Soo en is immers dit Apostolisch ghebruyck van Propheteeren /inden bycoomsten ofte vergaderingen vanden meesten deel der Euangelischen niet. Ende gelijck die Roomsche kercke/niemandt gunnen wil/Schriftelijck zijn meeninge aenden Dach te geuen/ende met dẽ gauen hem van Godt verleent synen naesten te dienen/ten waer/dat hy eerst geheel/alle andere Kercken ende Leer/als Godtloos eñ ketterisch versakende/ sy alleen voor die Heylige Catholijcke kercke/houden/ende menschen leer voor Godes Woordt vereeren ende aenbeeden woude. Alsoo en willen die Euangheliscen oock niemandt sulcx toelaten/ten waer datmen haer voor die ware Kercke alleen hielde : die Ausburchsche Confessie in allen stucken ende puncten/voor recht ende Gods woort bekende/ende alle het ghene wat Lutherus ende zijns ghelijcken / vant Nachtmael / ende anderen dergheliijcken gheleerdt ende gehouden hebben/ mede voor recht houden ende bekennen woude.

Desgelijcken doent oock die gereformeerden/daerom sy oor wel scherpelijck ghepreca ueert / ende ernstelijck haren Predicanten ende ouderlinghen(inden Synodo tot Dordrecht/ Anno. xv.lxxiiij ghehouden) beuoelen hebben / dat sy-luyden int besoecken vanden ghenen/die van haer ghemeenten zijn / wel naerstich

naerstich toesien ende letten sullen/of daer ooc eenige suspecte ofte Ketterische Boecken waeren (wandt soo noemen sy die Boecken vanden gheenen/die niet van haer gemeenten/ ende in allen puncten van een gevoelen met hen zijn) Jae datmen oock die Boecke-Printers vermaenen soude/om sulcke niet te drucken /eñ den Boec-Vercoopers/om soedanige niet te vercoopen: wt welcken onwedersprekelijck volgen moet/ dat niemandt by hen-luyden propheteeren / of zijn ghevoelen openbaren mach/ten waer/dat hy met hen in allen stucken ende poincten eens waer/ende oock alsoo / niet zijn eyghen / maer hen-luyden gheuoelen wt spreecken wilde.

Of nu die Herdoopers hier van vry zijn/ ende niet ooc van herten souden begeeren/datter niemandt en waer / die hen int cleynste of grootste wedersprae cke/ofte die Schriftuer anders verstonde/ ende soo wel montlijck als Schriftlijck verclaerde/ dan sy-luyden die selue verstaen/ ende verstanden willen hebben/dat wil ick beneffens allen vroomen ende verstandighen/ hen-selfs te oordeelen gheuen.

Wederlegghinghe vant geene /dat hier en teghen soude voorghewo:pen worden.

Salmen dan (segghen sy alle/ende een yder van hen bysonder) veghelijcken toelaten/dat hy vry ende vranck / in die vergaderinghe spreken moge / wat ordeninge sal dan inder kercken Godes ghehouden werden ? Ende sal een yeghelijck vry van Religioens saecken schrijuen/ende zijn gheuoelen voor aller werelt moegen verclaren /wat erghernis salder wt rijsen ende ontstaen moeten? wat ketterien? wat grouwelijcke lasteringhen ende blasphemien sullen daer moeten volghen?

Hier op antwoordende/segghe ick opt eerste aldus / te weten/dat euen die selue ordening sal moeten ghehouden worden/die inder Apostolischer Kercken ghehouden is ghewor den/Naemlijck/datmen by beurten spreecken / ende als den sittenden wat gheopenbaerdt is/ die eerste swijghen sal.

Ende niemandt van den toe-hoorders ghehouden zijn

sal/alles wat die prophetecrenden voortbrenghen/te gelooven/ maer eerst wel alles/ naedt exempel der Mannen van Beroen/met die Schriftuer te beproeuen/ende het goede te behouden:welcks doende en sal niet meerder onordeninghe/ wt soedanich Apostolisch ghebruyck van propheteeren volghen connen/dan byden Apostolen/Jae oock in den Joodischen Synagogen:[Daerin Christus gheleerdt ende Esaiam verclaert/Ende Paulus die Schrift verclarende bewees/dat Jesus die Christus/ende Soon des Hemelschen Vaeders was] gheuolcht is.

Maer aengaende het ghene datmen seydt/datter groote ergherniße/ketterien/eñ grouwelijcke lasteringen ende blasphemien/daer wt volghen souden/soomen eenen yeder zijn opinie/ende gheuoelen van religions saecken/vry ende vranck/ voor al der Werelt/schriftlijck liet verclaeren: is openbaer/dat die Roomsche Kerck dit altoos voorghewendt/ende daerom soo naerstich by lijf-straf verbooden heeft/dat niemandt eenige Schriften/ofte Boecken van die Religie aen den Dach ofte druck geuen soude/ten waer mit consent ende Octroy vanden gheenen/die daer toe van haer/ende den Paus gheordineerdt waren: Jae heeft oock soedanich haer ghebodt ende beuel/geexecuteerdt/ende met den doodt ghestraft:niet alleen die genen/die welcke Authuers van den Boecken waren/ende die selue gheschreuen/maer oock die soedanighe Boecken/sonder Octroy ende consent ghedruckt hadden. Maer ick vrage hier die Euanghelischen/soo wel/als die ghereformeerden/ ende Herdoopers/of die Catholijcken dit doende Christelijck ende wel ghedaen hebben/dan niet: Hebben sy wel ghedaen/ soo en zijn sy niet te beschuldighen int ghene/dat sy die Intersche/Zwynglische/Caluinische/Herdoopersche/ende haers gelijcken Boecken te drucken/ende te vercopẽ/by lijf-straf verboden hebbẽ. Maer hebben sy onrecht/onchristelijck eñ qualijck gedaen: Hoe connen dan die Kercken/wel/recht ende Christelijck doen/die het exempel der Roomscher kercken hierin volgende/geen ander Boecken (so veel in haer is) gedruckt/vercoft ende gelesen willen hebben/dan die gheene/die sy approberen/ende voor recht bekennen. Maer wil yemant hier segghen:

ghen/dat die Roomsche Kercke/ der vroomer ende oprechten Kercken ende Mannen Boecken verbooden heeft/ maer dat die Euangheliscshe ende ghereformeerde Kercken/ alleen verbieden die ketterscshe Boecken te vercoopen of te lesen / dien antwoorde ick/dat die Roomsche kercke geensins gestendich zijn sal/dat sy vromer luyden boecken verboden hebben:maer sal segghen/dat sy alleen verbooden heeft / ende verbiedt die Ketterscshe/ende niet die Godtsalighe Mannen Boecken. So nu yemandt hier teghen segghen wilde / dat sy immers verbooden hebben / ende noch wel ernstelijck verbiedt/die Boecken Lutheri/Zwynglij / Caluini / der Herdooperen / ende in somma van allen den ghenen/die van haer-luyden ghesindtheydt niet en zijn/ende nochtans vroome luyden zijn. So sullen sy antwoordende segghen: Dat sy Lutherum ende die syne/Zwinglium / desghelijcken Caluinum/ ende die het met hen houden: alsoo oock die Herdoopers ende haers ghelijcken/ voor gheene vroome luyden/ maer veel meer voor Ketters/ lasteraers/ende blasphemeerders gehouden heeft/ende hout. Maer hier vrage ick nu die Euangheliscshe/die ghereformeerde ende Herdoopers/mit allen anderen/int ghevoelen met die Roomsche kercke niet eens zijnde/of dat geuoelen der Roomscher Kercken/van die voorghenoemde Mannen / recht ende waerachtich sy dan niet: Ic en twijuele niet/of die Euangelischen sullen sulcks versaecken/ ende segghen / dat Lutherus een vroom Godtsalich Man/ende die zijnen/Godtsalighe eerbare luyden gheweest zijn/ ende noch zijn:Soo sullen oock die Zwingeliscshen van Zwinglio: Die Caluiniscshen van Caluino: Die Herdoopers van Menno/ ende zijns ghelijcken segghen. Soo hebben dan die Catholijcken / naedt segghen van desen alle/gheene Ketters/ maer vroome luyden ghedoodet/ ende gener Ketteren/maer vromer luyden ende dienaren Godes Boecken verboden/ende verbrandt. Wel aen/ ist nv niet seecker/dat ghelijck dese voorghenoemde in der Catholijcken ooghen Ketters/ende in haer selfs ooghen vroome Godtsalighe luyden/ende Mannen zijn:Alsoo oock inden ooghen der Euangeliscshen Ketteren zijn/die welcke inden ooghen Zwinglij/Caluini/der Herdooperen/ende haers gelijcken geen Ketteren

teren/maer vroome ende Godtsalighe luyden zijn: ende die inden ooghen der gereformeerden Ketters/ blasphemeers/ ende lasteraers zijn/dat die selue inden oogen der Luterschen/ Herdoopers/ende veeler anderen/ alsoo niet / maer vroom ende Godtsalich zijn: desghelijcken die inden ooghen der Herdoopers Ketteren ende die Wereldt zijn / dat die selue in den ooghen der Catholijcken/Euanghelischen/gereformeerden/ende veeler anderen/vroom / Godtsalich / ende die Kercke Godes zijn: Het is immers onwedersprekelijck/ dat Lutherus den Paus/voor den aller grootsten aertschē ketter/ende die synen/ zijnde kettermeesters (soo sy ghenoemdt worden) Jae die Cardinalen/Bisschoppen/Prelaten/Monicken/ende in somma alle Gheestelijcken(wie sy ghenoemdt zijn willen)voor die aller meeste Ketters ghehouden: Ende dat meer is/Zwinglium met den synen/Item die Herdoopers/ende in somma alle die gheene/ die het mit hen niet en houden/noch die Leer vant Nachtmael/ende wat dergheliјcken meer is / met hen also niet en verstaen/voor Ketters wtroept ende beschuldicht?

Soo houden die gereformeerden immers oock die Herdoopers/ soo wel als die Catholijcken / met anderen seer veelen/die met hen in allen stucken ende puncten niet eens zijn/ voor Ketters. Desgelijcken houden die Herdoopers voor ketters ende die Wereldt/Den Paus met den synen/ Lutherum ende die hem aenhanghen/Zwinglium ende Caluinum/ met allen den gheenen/die mit haer-luyden van een ghevoelen niet en zijn/ofte zijn en connen.

Wie van allen salmen nu gheloouen / die-wijl des Ketterens/smadens/ende Lasterens / by gener partien geen eynde is? Soude het dan niet beter/billicker ende Christelijcker zijn/ dat wy eenmael dat Ketteren/smaden/ende lasteren laten varen / ende nae Pauli Leer/den Gheest in gheenen Menschen wt en blusten/alles proefden/maer het goede alleen behielden ende bewaerden ? Ende dat die Predicanten / ofte die ghene/die welcke die Schriftuer onderstaen te verclaren/niemant aen haer eyghen/ ofte andere haers ghelijcken [mede Menschen/ende van natueren Sondaers ende Loeghenaers zijnde/ ghelijck alle andere Menschen] ghevoelen en bonden / maer haer

haer verstandt den toehoorders ende Leesers/alleen ter proeue voorstelden/om tgoedt vandt selue aen te nemen / ende het quade ofte onrechte te laeten varen? Welcks voorwaer meer vredens/liefde/ende eenicheydt: Jae nutticheydt ende stichtinghe onder ons al te samen(die wy ons des Christelijcken Naems beroemen)soude verwecken/dan dat lasteren/smaeden ende verdoemen : Wandt wie soude hem doch mit recht belghen moeghen ouer synen naesten / als hy zijn verstandt ende gheuoelen vander Schrift vry ende vranck wtspreecken woude/niemandt aen zijn verstandt bindende / maer eenen yeghelijcken te proeuen/ende te oordeelen ouergheuende? Of een Catholijck die Woorden Christi:Dat is mijn lichaem alsoo verstaet/te weeten/dat Broodt is mijn lichaem/ ofte wert verwandeldt in mijn lichaem/alsoo/dat het nu meer / gheen Broodt/ maer het lichaem Christi is /behoudende alleen die ghedaente ende smaeck van Broodt/Ende wilde ofte begeerde niemandt aen dat selue zijn verstandt te binden / maer gaef sulcks eenen yeghelijcken te proeuen ende te oordeelen/ wie het vaten ẽn met hem also verstaen conde/die mochte het doen/ maer wiedt soo niet en conde verstaen/die mochtet laeten : Wie soude hem doch met recht hier ouer connen belghen ? Of nu Lutherus die Woorden vandt Nachtmael met den Catholijcken alsoo niet en verstaet/maer veel meer alsoo/ te weeten/In/by/mit/onder den Broot/is mijn lichaem / ende begheerde niemandt aen dat selue zijn gheuoelen te binden/wie soude dat oock quaelijck nemen connen ? Desghelijcken Caluinus/die Woorden / Alsoo werden sy al in Christo leuendich:Door het Woordeken al / sommighen / dat is / niet alle Menschen die in Adam ghestoruen zijn / maer alle die gheene/soo in CHRISTO wtvercooren zijn/ verstaedt : ende dat selue zijn verstandt voor aller Wereldt ontdeckt ende openbaert? Ey lieue/wat is doch daer aen geleghen?ofte wat soudet schaeden connen/soo hy / of die synen/ niemandt aenden seluen synen verstandt en bonden/ende die ghene/die het met hen alsoo niet en verstaen/ voor ongeloouighen ende Ketters en lasterden?Ende of die Herdoopers/ die Woorden : Leerdt ende Doopt / alsoo wtlegghen / te

weten: datmen die gheene/soomen Doopen sal/eerst moet leeren/ende men daerom gheen onmondige kinderkens/ diemen niet leeren en kan/ maer alleen oude luyden haer gheloove bekennende/behoort te Doopen/ en wat dergelijcken meer is/ van eedtsweeren/ende soo voordt aen ; Wat is doch aen den selven haeren verstandt gheleghen/soo sy niemandt daermede verstricken/Ketteren/verdoemen/maer yeghelijcken selfs te proeven en te oordelen gaven/om het also mit hen te verstaen/ soomen kan/ende dat selve alsoo inder Heyligher Schriftueren ghefondeerdt te zijn bevonde/ofte te laten varen/ soment alsoo niet verstaen en conde? Sal een Mensch(hy sy Catholijck/Evangheliſch/ghereformeert/Herdoopers/hy sy franckist/David-Jorist/ Zwynckfeldisch: Ja Turckist/Tartarisch/ of wie hy wil)anders van een dinck ghevoelen connen/ dan zijn verstandt is? ofte sal hy anders in zijn herdt/ghemoet/ ende verstandt ghevoelen/ en anders mit der pennen schrijven/ ende met den mondt wtspreecken moeghen? Voorwaer het eene sal onmoegheliijck/ende het ander Hypocritisch ende gheveynsdelijck ghehandelt zijn. Daerom behoort eenen yeghelijcken zijn ghevoelen ende verstandt/ bysonder doch in saecken die conscientie betreffende/vry ende vranck wt te schrijven/ of wt te spreecken/ maer byden Leesers ofte toehoorders staedt het/om sulcks aen te nemen dan niet.

Maer hier sal nu yemandt segghen/ dat het niet alle-mans dinck en is/die leere te proeven/ende het goede vant quade/ het recht vant onrecht/die rechte leer van die valsche t'onderscheyden: Ende dat daerom soedanighe/den gheenen/soo beter verstandt hebben/ en hoogher van Godt verlichtet zijn/behooren te ghelooven/ende te volghen. Aengaende het gheene/dat een ygelijck/die leer niet beproeven/ende die valsche/van die rechte leer onderscheyden can/dat bekenne ick te zijn waerachtich: Overmits niet alleen volwassenen/maer oock half wassenen/ ende kinderen int verstandt/ ende int gheloove zijn/die welcke/so lange sy kinderē zijn/ als kinderen spreken/dencken ende ghevoelen. 1. Corinth. 13. b/ 11. Ende dat die selve oock daerom/den gheenen die beter verstandt in Godtlijcken ende Hemelschen dinghen hebben/behooren te ghelooven ende te vol-
gen/

ghen/dat houde ick oock voor goedt ende waerachtich. Maer wie zijn die gheene? Hier sal nu een Catholijck seggen/ dat het zijn die Priesteren ende Gheestelijcken / die Pastoors / ende Prelaten/ Item die Paus/die Heylighe Concilien/die Heylighe Vaderen/Augustinus / Hieronimus ende haers ghelijcken. Een Euanghelisch sal segghen/dat het beneffens sommighe oude Vaderen /als Augustinus ende zijns gelijcken/principalijcken sy Lutherus/Melanthon / Brentius ende dergheliijcken. Een gereformeerde sal segghen/dat het voornamelijck zijn/Caluinus/Besa/Zwinglius &c. Een Herdooper / dat het Menno/Dierick Philipsz/ ende dergelijcken zijn. Een swencfelder sal op Caspar Swenckfeldt. Een Dauidt-Jorist / sal op Dauidt-Jorisz. Een franckist/ op Sebastianum vranck / ende alsoo sal een yder wijsen op den gheenen/daer toe hy meest geaffectioneert is. Wel aen/wat sal nu [hy] die eenvoudige man/ ende noch een kindt int ghelooue ende verstandt zijnde/doen? Wien sal hy gelooven? Wien sal hy gehoorsaem zijn ende volghen? Sal hy den Paus/Concilien/Decreten/Decretalen den Gheestelijcken/Papen ende Monicken gheloonen ende volghen/soo hoordt hy vanden Confessionisten/Gereformeerden/ Herdooperen ende allen anderen / met der Pauselijcker kercken niet eens ghesindt zijnde/dat hy dwaeldt/Dat hy verleydt wordt/Dat hy op den onwech sy/ende daer op blijuende nimmermeer salich en sal connen worden : Sal hy dan het Pausdom verlaten/en hem begeuen onder die gehoorsaemheyt van den Euangelischen Predicanten/so sullen die gereformeerden ende Herdoopers/soo wel als die Catholijcken segghen/ dat hy opten dwael-wech sy: Begheeft hy hem dan tot den Ghereformeerden soo sullen die Euangelischen/beneffens den Herdoopers ende Catholijcken seggen/dat hy dwaelt: Wonde hy hem dan in die ghehoorsaemheydt vanden Herdooperen begheuen/soo sullen die voorghenoemden alle gelijck bekennen dat hy grofflelijcken dwaeldt. Wat sal hy dan doen? Ende wie zijn dan die gheene/ die het onbedriechghelijcke ghetuychghenisse/niet van Menschen die lieghen connen / maer van Godt selfs hebben/dat sy hoogher ende heerlijcker van hem verlichtet ende beghenadighet zijn/ dan die eenvoudighen / ende alle

Menschen des aerdtbodems/ daerom wy sy hooren / ende op haer leer ende wtlegghinghe vast stoenen moghen? Niemant sonder twijfel anders/dan naest Christo Jesu / die eenige gheboren Soon des Vaders/die lieue Heylighe Propheten ende Apostolẽ. Wy hebbẽ(seyt Petrus)dat Prophetische woort/ welck seer vast is/eñ ghy doet wel/als ghy daer acht op hebt/ als op een licht dat in een duyster plaetse schijndt / tot dat die dach aen lichte/ende die Morgen-sterre opgae in uwe herten. 1.Petri.1.b/19. Hier sien wy claerlijck ende openbaerlijck / tot wien die eenvoudige/ende van cleynen verstande ende begrijp zijnde ghewesen worden vanden Heylighen Gheest Godes/ spreeckende door den mondt Petri/Namentlijck/ tot de Prophetische Schriften : Tot welcken ons oock Christus Jesus selfs wijset(gelijck wy bouen int eerste Artijckel gehoort hebben)seggende. Sy hebben Moysen ende die Propheten/ laetse die hooren. Luc.16.c/29. Wilt ghy segghen/dat sy die al hoorende/nochtans niet verstaen en connen sonder wtlegginge/ ghelijck die Moerman dẽ Propheet Esaiam lesende/niet verstaen en conde sonder Philippum/ die welcke hem den seluen verclaerde/Actorum.8.d/31.ende daerom / al euen wel yemandt hebben moeten/die welcke hen die Schriftuer verclaren/ ende op welcker verclaringhe(Ouermidts sy noch selfs onverstandich/ende sonder Discretie zijn/om het rechte vant onrechte te onderscheyden)sy vast stoenen eñ staen moeten/als op Godts Woordt selfs. So vraghe ick of die Moerman gestoent heeft/ ende vast ghestanden is / op die verclaringhe van Philippo ghedaen/sonder die selue in zijn herdt ende ghemoede geuoelt te hebben waerachtich alsoo te zijn/dan niet. Nu andtwoordt ons die Godtlijcke Schriftuer/segghende / dat hy van herten ghelooft heeft/ dat Jesus Christus die Sone Godes sy. Actorum.8.d / 37. Heeft hy van herten ghelooft/soo is het woordt Esaie in zijn herdt leuendich ghewoorden / ende hy heeft door Godes ghenade in syner herten gheuoeldt ende verstanden/ dat alle het ghene/wat die Propheet in zijn 53. Capittel seyde: [wandt dit was het Capittel dat hy opten Waghen sittende las / als Philippus tot hem quam. Actoru.8.d/32.]van Christo Jesu/alleen/ende niemandt anders te verstaen was : Soo

en

eñ heeft hy dan op die wtlegghinghe Philippi niet ghestoent/ sonder die selue verstanden te hebben: Maer ouermidts hyse door Godts gratie verstanden heeft/soo heeft hy oock vastelijck ghelooft/Alsoo bekenne ick dan/ dat den eenvoudighen die Schriftuer niet verstaende/van nooden is/die geene/die sy hem verclaere ofte wtlegghe: maer op die wtlegghinghe en mach hy niet stoenen/ten waer/dat hy in zijn herte ende conscientie gheuoelde/dat sy recht ende waerachtich waer/want anders soude hy niet op Godt / maer op menschen/niet op die Waer[illegible]dt/maer op Loeghenen/stoenen. Verstaet hyse nu waer[illegible]ch te zijn/soo stoent hy niet op menschen/ ofte menschen [illegible]en/maer op die Waerheydt / die hy selffs in zijn herdt g[illegible]eldt: verstaet hyse niet te zijn waerachtich / is sy in zijn her[illegible]iet leuendich/maer waendt hy alleen dat sy waerachtich is/ende stoendt nochtans ghelijck wel daer op/als op die Waerheydt/soo stoent hy niet op die Waerheydt/maer op een waen/ ende (welck noodtsaeckelijck daer wt volghen moedt/naemlijck) op Loeghenen. Ende alsoo ghaedt het/ Godt eerbarms/huydendaechs toe/ mit den meesten hoop vanden gheenen / die hen des Christelijcken Naems beroemen/soo wel by den Catholijcken/ als Euangheliſchen / ghereformeerden / Herdoopers / ende anderen dergheliicken: Wandt een yeghelijck van zijn eyghen affeckten ghedienen zijnde/verkiest hem-selffs eenen wtlegghen : Die eene Augustinum: Dander Ambrosium : Dander Lutherum : Dander Caluinum : Dander Menno : Dander Swenckfelder: Dander Dauidt-Jorisz : Dander wederom eenen anderen/ nae dien hy van zijn eyghen affecten gheregierdt ende ghedreuen wordt: Ende den seluen alsoo vercooren hebbende / soo moedt het enckel Waerheydt zijn wat die seydt / al waerent Loeghen/ Ende wat een ander / tot welcken hy alsoo niet/ ofte oock quaelijck gheaffectioneerdt is/ seydt / dat moedt Loeghen zijn/al heeftet Godt selffs ghesproken: Nu en behoort het alsoo niet te zijn: Wy en behooren niet te sien opten Persoon die ons die Schriftuer verclaert/maer op die verclaringe ofte wtlegghinghe selfs behooren wy te letten/ ghelijck die Moerman doet[want hy en kendt immers Philippum niet

ouermidts hy op den wech/als een vroom Man/die welcke hy te vooren noydt ghesien en hadde/tot hem quam] ende gevoelen wy dan in onse herte ofte ghemoedt/ende werden van onse eyghen conscientie ouertuycht/dat sy recht ende die warachtighe sin des Heylighen Gheestes ende Schriftueren is/ soo moeghen wy onbedrieghelijck vast daer op stoenen/niet teghenstaende/van wien wy die selue ghehoordt/ofte ghelesen hebben: maer ist saecke/dat wy vlijtich daer op letttende/ende der seluen recht naedenckende/ofte in onse eyghen herdt ende ghemoede naerstich ouerlegghende/niet gheuoelen connen/ dat sy waerachtich ende recht is/soo behooren wijse oock te laten varen/al waerdt/dat sy een Enghel wt den Hemel(by manier van spreecken) ghedaen hadde. Maer ghy sult wederom segghen/datmen om sulcks te doen/gheoeffende sinnen behoeft te hebben/welcke die eenuoudighen ende kinderen indt verstandt noch niet en hebben. Jck antwoorde dat die kinderen soo wel als douden int verstandt/alsoo (gelijck gheseyt is) behooren te doen/maer ist saecke/dat sy sulcks doẽde/ende om een recht verstandt te hebben/naest een vierich Ghebedt tot Godt(welcks voor allen dinghen behoordt te gaen) alsoo arbeyden/ende nochtans tot den seluen niet en comen/dat sy den seluen in haren herten gheuoelen/soo behooren sy na den raet Petri/aent Prophetische Woordt selfs/welcke sy noch niet en verstaen/vast te houden/tot dat die Dach aen lichtet/ ende die Morghen-sterre opgae in haerder herten. Ende wie is dese Morghen-sterre/dan Jesus Christus/onse eenighe Leer-Meester? Dan die Heylighe Gheest/ ons in alle Waerheydt leydende? Wandt als die selue onse verstandt in onser herten openen sal/als dan sullen wy die Schriftuer verstaen connen. Lucas.24.e/45.

Maer soo langhe dat niet en is/sullen wy dan niet mit minder perijckel van dwalinghe moeghen stoenen ende vast houden/op het Prophetische Woordt/sonder verstandt te hebben vandt selue/dan op Menschen wtlegginge/die welcke wy in onsen herten niet gheuoelen connen waerachtich/ende die sin des Heylighen Gheestes te wesen? Op dat Prophetische Woordt/om vast daer aen te houden/ende seeckerlijck daer op

te stoenen/wort ons beuolen/maer op Menschen/ende der selnen leer/opinie/gheuoelen/wtleggingen &c. sonder daer van in ons eyghen herdt verseeckerdt te zijn/dat sy recht is/te stoenen/ende ons daer op te verlaeten/ werdt ons wel ernstelijck verboden. Vervloeckt is die Man(seydt Godt)die hem op Menschen verlaet. Jere. 17,a/5. Ende te vergeeefs eeren sy my (seydt Christus)leerende voor Leeringhen/gheboden der menschen. Math. 15 a/9.

Het Vijfste Artijckel.

Jnder Apostolischer/soo wel als oock inder Prophetischer Kercken/ heeft een yeghelijck/ hem tot Godt den Almachtighen synen Soon Christo Jesu/ ende der Godtlijcker Schriftueren bekennende/ die Heylighe hooch waerdighe Sacramenten/op zijn selfs beproeuinghe gebruycken moeghen/vermaendt zijnde/ om hem wel te wachten/dat hy die selue niet onwaerdich mochte outfanghen.

Bewijs.

Dit is mijn verbondt (seydt Godt tot Abraham) dat ghy houden suldt/ tusschen my ende v/ ende dijnen zaede nae v/al wat Manlijck onder v is/dat sal besneden worden. &c. Genes. 17.b/10.

Doe nam Abraham synen Soon Jsmael/ende alle knechten/die in synen Huyse ghebooren/ende alle die gecoft waren/ ende wat Mans name was in synen Huyse/ende besneedt die voor-huyt aen haren vleysche. &c. Genes. 17.c/23.

Ende Moyses riep alle outsten in Jsrael/ende sprack tot hen: leset wt/ ende neemdt Schaepen / een yeghelijck Man voor zijn Huysghesin/ende slachtet het Paessach. &c. Exodi. 12.c/21.

Ende die Heere sprack tot Moyse ende Aaron/dit is die wijse Paessach te houden/ gheen vreemdelinck sal daer van

eeten/doch wie een gecoft knecht is / die salmen besnijden/ende dan sal hy daer van eeten. Exodi. 12. e/43.

Gaet in die gantsche Wereldt (seydt Christus tot zijn Discipulen) Predickt het Euangelium allen Creatueren / hen Doopende / in namen des Vaders/ende des Soons/ende des Heylighen Gheestes/hen leerende onderhouden/al wat ick u beuolen hebbe: Die gheloouen sal ende ghedoopt sal zijn / sal salich worden/eñ die niet en sal ghelooft hebben/sal verdoemt worden. Math. 28. b/19. Marc. 16. b/15.

Ende als sy dit hoorden werden sy [te weeten sommige inwoonders van Jerusalem / ende die welcke wt verscheyden plaetsen/op het pinxterfeest daer te samen gecoemen/ende die boetpredicatie van Petro ghehoordt hadden] verslaghen indt herte/ende seyden tot Petrum/ende die ander Apostolen: wat sullen wy doen Mannen-broeders ? Ende Petrus seyde tot hen/Bekeerdt u/ende een yeghelijck van u laet hem doopen/ inden Name Jesu Christi/tot vergiffenisse der sonden/eñ ghy sult die gaue des Heylighen Gheestes ontfangen/ꝛc. Die nu zijn Woordt gaern ontfinghen/ werden ghedoopt / ende daer worden tot dien seluen daghe toeghedaen / omtrendt drie duysendt zielen. Actorum. 2. D/37.

Ende daer sy [Philippus ende die Moerman] ouer wech voeren/quamen sy aen een water/ ende die Camerlinck seyde/ Siet daer/ water/wat verhindert my gedoopt te worden: Ende Philippus seyde/ghelooftstu wt gheheelder herten/so ist geoorloft: Hy antwoorde ende seyde / ick gheloone/ dat Jesus Christus/sy die Soon Godes/ende hy geboot den Wagen stille te houden/ende sy daelden beyde int water/ Philippus ende die Camerlinck/ ende hy doopte hem. Acto. 8. D/36.

Die Mensche proeue hem seluen / ende eete alsoo van den Broode/ende drincke van dien drinckbeecker: Wandt wie onwaerdelijck eetet ende drinckt/ die eet ende drinckt hem seluen het oordeel 1. Cor. 11. c/28.

Proeue.

Gewesen hebbende dat dese Toutzsteen ghewis ende seecker is/so besluyten wy tot eẽ Proeue van die gene/die haer die Apostolische/Euanghelische/ghereformeerde reyne kercke te zijn beroemdt/aldus.

Ouermits het openbaer is/dat die Apostolen sonder voorgaende examinatie/ende curieuse ondersoeckinghe/die Sacramenten des Doopsels ende Nachtmaels bedient/ende mede ghedeylt hebben/allen den gheenen/die hen tot den eenighen ende waerachtighen Godt/synen Soone Christo Jesu/ende der Prophetischer ende Apostolischer leer bekenden: niet teghenstaende/wat feyl ofte ghebreck noch indt leuen/ofte misuerstandt inder leer zijn mochte.

Ende ooc onwedersprekelijck is/dat inder Prophetischer kercken besneden zijn worden/ende van het Paeschlammeken (welcke beyde Sacramenten des ouden Testaments geweest zijn) ghegheeten hebben/sonder voorghaende examinatie/ofte ondersoeckinghe/alle die gheene/die hen tot den Godt Abrahams/Isaacx/ende Jacobs: Het beloofde Saet der vrouwen/ende warer kercken Godes bekenden.

Ende Paulus vanden gheenen/die tot des Heeren Tafel gaen wilden/anders niet en eyscht/dan dat een yder hem-selfs proeuen/ende also van des Heeren broodt eeten/ende vanden drinckbeecker des Heeren drincken soude.

Soo en mach ghene kercke/veel min een Predicandt/zijnde een Dienaer vander kercken ende gheen Heere/yemant vanden ghenen/die hem tot den Vader ons Heeren Jesu Christi/synen Soon Christo Jesu/ende der kercken Godes bekennen/van des Heeren Tafel afhouden.

Een yeder Predicant sulcx doende/bewijst hem gheen trouwe Dienaer Jesu Christi te wesen/noch den Gheest Pauli/ende der Apostolen te hebben.

Ende een yder kercke sulcks doende/bewijst met der daet/dat sy niet Apostolisch/Euanghelisch/ghereformeerdt/ende reyne is/ofte nae der Apostolischer kercke/waerachtich ghereformeert zijn en can. Die meestendeel vanden Predicanten/wie oock die voorgenoemde kercken al te samen/ende een yder van hen bysonder/en willen niemant tot de H. Sacramenten

toelaten/ten waer/ dat sy eerst van hen gheexamineerdt ende beproeft zijnde/sy-luyden alleen voor die ware Kercke/ende ghesanten van Godt houden/ haer leer voor recht bekennen/ ende haerder Disciplijn (soo sy die noemen) hem onderwerpen wilden.

Volcht daerom onwederspreeckelijck/dat die voorgenoemde kercken niet Apostolisch/Evanghelisch/ghereformeert ofte reyn sy.&c.

Bewijs.

Want eerstelijck aengaende/die Roomsche kercke/so ist immers onwederspreeckelijck/dat sy niemandt tot des Heeren Tafel en wil toelaten/dan die gheene / die eerst haere sonden den Priester int oore ghebiechtet/ die Roomsche Kercke voor die ware Heylighe alghemeyne Apostolische kercke /ende den Paus voor het Hooft der Kercken hier op Aerden bekendt hebben:ende met Misse doen ofte hooren/vasten/vieren / ende derghelijcken duysendt dinghen / vergheuinghe haerder sonden/die ghenade Godes/ ende het eewighe leuen onderstaen te verdienen.

Aengaende die Euangelischen/die en willen ooc niemant des Heeren Tafel waerdich kennen/ noch yemandt(soo veel in hen-luyden is)daer toelaten/dan die welcke/sy-luydẽ voor die rechte kercke Godes houden/verdoemende alle die gheene als Ketters / die welcke in allen puncten van die Ausburchsche confessie/met hen-luyden niet eens ghevoelen zijn : Ende mit Luthero niet geloouẽ/ dat in/mit/ by/ofte onder den broot ende wijn/dat wesentlijcke lichaem ende Bloedt Christi verburghen sy: Ick verswijghe/dat sy noch aen sommighe plaetsen/den Predicanten indt oore biechten moeten / ghelijck in Pabstum:alleen/dat sy niet ghehouden zijn/alle sonden/ soo ordentlijck/ende sonder wtnemen te vertellen/ghelijckmen in Pabstum ghedaen heeft/ende doet.

Die ghereformeerden en laten oock niemandt tot het nachtmael/dan die eerst voor haren Consistorio/ofte immers tẽ minsten/

sten voor yemant van haer-luyden Predicanten ofte onderlin-
ghen verschenen is/ende sy-luyden voor die rechte gherefor-
meerde kercke/Haer leer ende Catechismum in allen puncten
voor recht ende Godes Woordt/ofte den selfien gheheelijcken
conformite te zijn/&c. bekennen/ende die hem haerder Disci-
plijn onderwerpen/Jae souden oock niemandt gaern tot een
ghetuyghe aen die Doop/over yemandts kint staen laten/die
welcke niet openbaerlijck bekennen wilde/dat die leer/die al-
daer gheleerdt wert/in den Prophetischen ende Apostolischen
Schriften begrepen zijnde/die waerachtighe ende volcomene
leere/ter salicheydt sy:houdende oock alleen voor Broeders/
Susters/ende leden van die Gemeente Godes/die welcke mit
hen-luyden in allen poincten over een comende/op die voorsey-
de conditien mit hen des Heeren Broodt breecken; Maer die
sulcks niet en doen/al waert/dat sy die Prophetische ende Apo-
stolische leer/voor waerachtich ende volmaeckt tot der salic-
heyt/mit herten ende monde belijden/ende der seluen na haer
cranck vermoegen ghehoorsaem waren ende volchden/en mo-
ghen nochtans by hen-luyden/gheen Broeders/Susters/ofte
leden vander Ghemeenten Godes verstrecken/ofte daer voor
aenghesien/ende ghehouden werden.

Ende wat sullen wy segghen vanden Herdoopers/die
welcke niet alleen niemandt tot des Heeren Tafel/maer oock
tot het Doopsel willen comen laeten/ten waer/dat hy die
kinderdoop versaeckte/ende wt den Duyuel/ofte immers ten
minsten wt den Paus/ende zijns ghelijcken te zijn/open-
baerlijck belijden/oock alle anderen Ghemeenten ende Men-
schen/niet eens ghevoelens in allen puncten met hen zijnde/
voor die Wereldt ende ongheloovighen houden ende belijden
wilde/Jae dat meer is/souden ongaern tot haerder Predica-
tie ofte vermaninge yemant comen laten/van welcken te be-
sorghen waer/dat sy hen wedersprecken/ende haer leer
ende ghevoelen/niet en soude approberen/of-
te ten minsten der seluen favoriseeren/
ende een goedt herte toe
draghen.

Wederlegghinghe vant geene /dat hier en teghen soude voorgheworpen moghen werden.

Christus ghebiedt ons segghende aldus/en geeft het Heyli-
gheden Honden niet/noch en werpt oock uwe paerlen voor
die Swijnen niet/dat sy die selue met haren voeten niet en ver-
treden/ende hem seluen omkeerende/v verscheuren. Math. 7.
a/6. Soudemen dan een yegelijcken (segghen sy) sonder discre-
tie/ende voorgaende examinatie/ofte ondersoeckinge/tot des
Heeren Tafel comen laten/ende voor een lidt van die Kercke
Godes houden moeten: wat waer dat anders gedaen/ dan het
Heylichdom voor die honden/ende die paerlen voor die Verc-
kens gheworpen? Hier wil ick nu soedanighe gheuraecht heb-
ben/of die Sacramenten alleen die paerlen ende Heylichdom
zijn/van welcken Christus spreeckt/ofte/of het niet oock ende
wel principalijcken sy het Woordt Godes/ te weten/die Pro-
phetische ende Apostolische Schriften. Ick en meene immers
niet/dat sy-luyden alleen die Sacramenten daer door willen
verstaen hebben : Soo dan nu dat Woordt soo wel als die
Sacramenten / die paerlen ende het Heylichdom zijn: Soo
Vraghe ick met wat Conscientien / sy het Woordt openbaer-
lijck voor een yeghelijcken/ sonder wtneminghe van persoo-
nen predicken / als sy die Sacramenten eenen yeghelijcken/
sonder wtnemen van persoonen wt te reycken / haer beswa-
ren. In eene openbare predicatie / soudemen immers eenen
Turcken/ Joden/ Heyden/ofte ongheloouighen Tartaren / te
comen niet verbieden/ Jae soedanighe tot het gehoor des God-
lijcken Woordts comen siende / soude-men hem verhooghen:
Hoopende / dat sy doort Woordt souden ghewonnen worden.
Soudemen dan die openbaere Sondaers / hen tot den wae-
rachtighen leuendighen Godt ende Vader ons HEEREN
Jesu Christi: Tot Christo Jesu / ende der Bybelscher Heyli-
gher Schriftueren bekennende/niet tot des HEEREN

Nachtmael laten comen/in hoopeninghe/dat sy haer bekeert hebben/ende voordt aen van sonden ophouden/ ende haer beteren souden. Ofte zijn die Sacramenten meer ende waerdigher/dan die Predicatie des Heylighen Euangelij? Voorwaer Paulus schijnt contrarie te willen leeren/int ghene/daer hy seydt / Christus en heeft my niet ghesonden om te Doopen/maer om het Euanghelium te vercondighen. Ende ick dancke G O D T/dat ick niemandt van v ghedoopt en hebbe. 1. Corintheren. 1. b/ 14. 17. Soo zijn oock die Sacramenten/nae aller vroomer verstandigher Leeraren ende Schrijbenten gheuoelen/van minder waerde/ dan die Predicatie des Woordts. Ende toegheuende dat sy van ghelijcker Authoriteydt ende waerde zijn: Hoe machmen dan dat Woordt sonder wtneminghe van Persoonen voor yeghelijcken predicken/ ende die Sacramenten niet op ghelijcker wijse bedienen? Ten anderen: Al waerdt/dat Christus met den Woorden: en gheeft het Heylichdom den Honden niet/ &c. gheleert woude hebben/datmen den ongheloovigen/Godloosen ende openbaren Sondaren/het Woordt niet predicken/noch die Sacramenten mede deelen soude: Soo vraghe ick/ofmen mit recht ende Waerheydt/yemandt vanden gheenen/die hem tot den eenighen waerachtighen Godt/synen Soon Christo Jesu/ ende der warer Kercken Godes (van welcker wy bekennende segghen/Jck gheloove een Heylighe alghemeyne Christelijcke Kercke &c.) bekennen/ende tot het ghehoor des Godtlijcken Woordts/ ende ghebruyck der Sacramenten comen/ voor een Hondt ofte Vercken houden moghen? Maer hier sullen sy my wederom Vraghen: of die gheene/die in openbaren sonden ende schanden / teghens het wtgedructe Woort Godes leuen/niet voor Honden ofte Verckens te houden zijn: ick segghe Ja/soo langhe sy soo leuen/ende gheen herdtgrondelijck berou ende leedtwesen daer van en hebben. Maer daer zijn (seydt Christus) twaelf uren in eenen Daghe / willende daer mede leeren / dat des Menschen herte haest door G O D E S ghenaede gheroerdt / ende door des seluen Gheest / wt een vleyschelijck een Gheestelijck herdt / wt eenen Sondaer / een boedtvaerdighe / wt

eenen ongerechten/een gherechte/door Christum werden can. Hebben wy des niet een merckelijck exempel aen Dauid? aen Petro? Paulo? den Tollenaer? Luc. 18. ende anderen haers ghelijcken. Die Phariseer (een Mensch/ ende gheen Godt zijnde/ daerom hy niemandt int herdt sien en conde) meende /dat die Tollenaer noch die oude Mensch/Sondaer/Hont ende Vercken waer/dwelck hy te vooren gheweest was/waerom hy den seluen in syner herten verachtēde/ hem-selfs beter ende rechtuaerdigher te zijn waende /dan die Tollenaer was/maer hoe leelijcken heeft hy hem-selfs bedrogē? Ende Petrus/Christum synen/ ende onser aller Heer ende Meester versaeckende/ ende hem-selfs daerom veruloeckēde/van daer wtgegaen zijnde/beweendt zijn sonde bitterlijck: sondighende/ende van herten berou ende leedtwesen daer ouer hebbende/in een ure/ Ja ooghenblick (by manier van spreecken) Paulus blasende (wie die Schrift seydt) dreyginghen ende Moordt/teghens die Discipulen des Heeren. Acto. 9. a/1. Ja Christum Jesum den eengheb ooren Soon Godes selfs veruolghende /ende macht van den Ouer-Priesters hebbende/om te vanghen alle die ghene/ sy waren Mannen ofte Vrouwen/die des Heeren naem aenriepen/werdt in een ooghenblick van den Heere / niet alleen wtwendich aen zijn lichaem / maer oock inwendich in zijn herdt ende ghemoedt gheslagen/dat hy subijtelijck verandert ende bekeerdt zijnde/den Jesum/dien hy veruolchde ende lasterde/wt grondt des herten aenriep/ segghende/ Heere wat wilt ghy/dat ick doen sal. Actorum. 9. a/6. Ende werdt alsoo subijtelijcken/wt eenen veruolgher ende lasteraer/een wtvercooren vadt/ende Prediker des Heylighen Euanghelij van Christo Jesu. Actorum 9. b/15. Dauidt in synen sonden smockende/ende stoutmoedelijck met grooter gramschap/voor den Propheet Nathan spreeckende/ wert subijtelijcken also in zijn ghemoedt ende conscientie verwondt ende gheslaghen/ dat hy wt grondt zijns herten (verootmoedicht zijnde) seyt/ick hebbe ghesondicht teghens den Heere &c. 2. Samuel. 12. b/13. Daerom ist niet een cleyne ofte gheringhe saecke / yemandt eenen Hondt ofte Vercken te zijn oordeelen/bysonder vanden gheenen/diemen tot het ghehoor des Godtlijcken Woorts/ofte ghe-

bruyck

bruyck der Sacramenten siet coemen / niet teghenstaende hoe onrechtuaerdelijck ende Godtlooselijck sy-luyden tot der tijt toe gheleeft hebben / ofte oock noch / nae ons oordeel ende aensien / leuen / ofte leuen mochten: Wandt / ghelijck wy van allen den ghenen / die een vroom Christlijck leuen / inder Menschen oogen / en oordeel voeren / een goet geuoelen behooren te hebben / dat zijt mitter herten also meenen / gelijck sy haer wtwendich inder daedt verthoonen / ende nochtans van niemant mit Waerheydt verseeckert zijn connen / dat hy een waerer Christ ende kindt Godes is. En men daerom niet mach segghen / siet hier ofte siet daer. Luc.17 c/21. Alsoo hebben wy oock indt ghemeen van allen den genen / die een openbaer sondtlijck ende Godtloos leuen leyden / te besorghen / dat sy Verckens ende Hondens zijn: Maer wy moghen mit Waerheydt van niemandt int particulier ofte bysonder segghen: Die is een hont: Die is een Vercken ofte Godtloos: Wandt dat is Godt alleen bekendt. Wy connen ende moghen vander daedt selfs / ons gheuoelen / wt Godes Woordt ghenomen zijnde / vry wtspreecken / ouermits die wercken des vleysches / soo wel als die vruchten des Gheestes openbaer zijn. Galat.5.b/19. Maer van yemandt int particulier eenich dinck seecker pronuncieren / ofte wtspreecken willen [aenghesien een Godtlooser ende ongeloonigher / een wtwendich goet leuen / in der Menschen ooghen veynsen / ende een warer Godtsaligher ende kint Gods / oock swaerlijck somwijlen vallen / Ja voor eenen tijt / inden sonden can blijuen ligghen] dat en comdt ons niet toe / maer Godt alleen: Daerom seydt Christus / Oordeeldt niet / ende ghy en sult niet gheoordeeldt worden: Verdoemdt niet / ende ghy en suldt niet verdoemdt worden / ende cordts daer na: Wat siet ghy den splinter die in uwes Broeders ooghe is / ende den balck die in dijn eyghen ooghe is / en bekendt ghy niet / &c. Ghy geneynsde / worpt eerst den balck wt v eyghen ooghe / ende dan sult ghy wel sien / den splinter / die in uwes Broeders ooghe is / wt te werpen / Luc.6.d/37.41. Maer hier sal missi hien yemant andtwoordende segghen: Dat die boedtuaerdicheydt aen Dauidt / Petro / Paulo / ende den Tollenaer ghebleecken is / maer van deser luyden boedtuaerdicheydt en blijckt ons niet / ten waere

dat sy eerst quamen/ende bekenden hare sonden/ende beloofden beteringhe des leuens/ghelijck die bouen genoemden gedaen hebben. Hier op antwoorde ick eñ segghe/dat ons luyden vut die Heylighe Godtlijcke Schriftuer/die boetuaerdicheydt vanden voorghenoemden nu wel bekent is: ghelijck wy oock nu seeckerlijck weten ende ghelooуen/dat het rechte/warachtige/ende vroome Mannen ende Propheten Godes gheweest zijn/die welcke vanden Joden/als valsche Leeraers ende Propheten gedoodt zijn worden: maer dat en heeft yegelijcken te dier tijt/also niet gebleecken/want hadden sy Christum/eenen Heere der eerlicheydt te zijn bekendt/sy en souden hem(seydt Paulus)niet gedoodet hebben. 1.Cor.2.a/8. Daerom sy oock selfs belijdende seggen: Hadden wy tot onser Vaderen dagen geweest/wy en souden doch niet geweest hebben hare medegesellen/in het bloet der Propheten. Math.23.d/30. Maer ick vrage of die buetvaerdicheydt van Dauid/ yegheliјcken van stonden aen bekent is geweest? Jck soude meenen neen: gelijc sy oock van Petro niet geweest is. Altoos blijct het openbaerlijck/dat die boetvaerdicheyt vandẽ Tollenaer/ den Phariseẽ niet bekent en is geweest:noch oock het leedtwesen eñ die bekeeringe Pauli/den Discipulen eñ geloouighen/ die welcke te Jerusalem woonden. Act.9.c/26. Also oock/of wel die bekeeringe van sommigẽ Sondaers/niet also haest/als sy geschiet/my/ v/ofte eenen anderen bekent is/so en volcht daerom niet / dat sy niet en is. Maer ghy segt/so sal hijt immers met den monde bekennen. Jck antwoorde/ dat die bekentenisse der sonden op twee verscheyden manieren geschien can/te weten/mit den monde alleen/of met der daet selfs :maer dat die gene/die mit der daet selfs geschiet[al waer dat sy mit den monde niet ghedaen en worde]die crachtichste / Jae alleen die ware bekentenisse is. Dat sulcks warachtich is/dat leert ons Christus die waerheyt des Vaders selfs/mit het exempel vanden Huysvader/die welcke twee Sonen hadde / ende tot den eersten seyde/Soon gaet henen/ende werct huyden in mijnen wijngaert: Hy antwoorde/ende seyde. Jck en wil niet:ende daer na berou hebbende/ginck hy henen. Ende die Vader ghinck tot den anderen/ende seyde desghelijcks : Die antwoorde ende seyde.

Ick gae Heere/ende ginck niet/nu vraecht Christus die Over-Priesters ende Ouderlinghen/ segghende: Wie van dese twee/ heeft den wille des Vaders ghedaen? Sy segghen hem/ die eerste. Jesus seyde tot hen. Voorwaer ick segge v/ die Tollenaers en die Hoeren sullen v voorgaen int Coninckrijck Godes: Want Joannes is tot v gecomen inden wech der gerechticheydt/ende ghy en hebt hem niet ghelooft: Die Tollenaers ende Hoeren hebben hem ghelooft/ ende ghy dat siende/ en hebt gheen berou ghehadt daer na/ dat ghy hem soudt gelooft hebben. Mattheus.21.c/28. Soo stelle ick nu by exempel/ eenen openbaren Sondaer/ die welcke in die predicatie des Godlijcken Woordts komdt/ bysonder doch als het Nachtmael des Heeren bediendt sal worden: Dese hoorende/ dat Afgodendienaers/Lasteraers/ onghehoorsamen/ doodtslaghers/ Overspeelders/Hoereerders/ &c. gheen deel int Coninckrijcke Godes hebben sullen. Maer dat den ghenen die so gheweest zijn/ ende herdtgrontlijck berou ende leedtwesen van wegen haerder sonden hebben/stellende haer betrouwen alleen op Godts genade/ons in Christo Jesu bewesen/ mit eenen vasten opset/ om hem voort aen van herten te beteren/ &c. vergiffenisse van haren sonden/het eewighe leven/ende salicheyt/van Godt belooft werdt: Ende dat soedanighe medeghenooten ende der Tafel zijns Soons Jesu Christi van hem gehouden werden: So ghelooft hy door Godts ghenade ende mede werckinghe des Heylighen Gheestes/ de selve Woorden: Hebbende warachtich berou ende leedtwesen van wegen syner sonden: stellende alle zijn hoope ende betrouwen op Godes ghenade ende bermherticheydt/ mit een seecker voorneemen/ om hem voordt-aen van herten te beeteren/ ende Godt synen Schepper ende Hemelschen Vader/ gehoorsaem te zijn: Ende comdt als dan mit een soedanich hert ende gemoedt/mit den anderen dischgenooten/tot des Heeren Tafel: Ick vrage of een sodanige/mit recht niet en moge den eersten Soon (daer van boven verhaelt is) vergelijckt worden: die welcke vanden Vader inden wijnberch/om daer in te wercken gesonden zijnde seyde: Ick en wil niet/ende daer na berou hebbende/henen ginc: So die Hypocrijten ende gheveynsden [der welcken eylacy seer

veel ter predicatie des Goddelijcken Woorts/ende gebruyc der
Sacramenten comen] mit recht den tweeden Soon (die welcke
vanden Vader wtghesonden zijnde inden wijnberch/seyde/
Jae Heere/ende ghinck niet) verghelijckt mochten werden:
Want dese/mit den Ouer-priesters / Schriftgheleerden / ende
Phariseen/die boetpredicatie vanden Predicanten hoorende/
en gheloouen so nochtans niet: Soo die ander mit den Tolle-
naers ende Hoeren/die selue hoorende/van herten gheloouen:
Wie soude nu van beyden / die waerdichste disch-ghenooten
zijn/van die Tafel des Soons Godts Jesu Christi? Die gene/
die tot noch toe in sonden gheleeft hebben/der boetpredich ge-
looft/ende midt een soedanich herdt / sonder belijdenisse des
mondts/tot des Heeren Tafel comt: ofte die met belijdenisse
des monts/daer toe comt/ zijnde ende blijuende ongeloouich/
ende een Hypocrijt in syner herten? Ghy sult immers mit den
ouerpriesters ende onderlingen antwoorden moeten / dat die
eerste/die waerdichste dischghenoote ende gehoorsaemste van
den Vader sy: wel aē/wilt ghy dan desen/die welcke die waer-
dichste is wtsluyten/ende den onwaerdichsten toelaten? Maer
ghy sult seggen: Daer moet nochtans Christelijcke Disciplijn
inder Kercken Godes zijn/ende geoeffent worden: Dat is wa-
rachtich: Maer bestaet die selue int toelaten ende af houden/
van des Heeren Nachtmael van den ghenen/ die ghy waer-
dich/ofte niet waerdich te zijn bekendt ende oordeeldt: Ende
niet veel meer / in die Broederlijcke bestraffinghe van uwen
naesten/den welcken ghy siet sondigen/ende vermaninge des
seluen ten goeden/ende onderhoudinghe der geboden Godes?
Doch ghy sult segghen: Als hy die vermaninghe niet aen en
neemdt ofte achteruolcht/ zijn wy hem dan niet voor eenen
Heyden ende Publicaen te houden schuldich? Vryelijck: Maer
salmen eenen Heyden ofte openbaren Sondaer/ tot des Hee-
ren Nachtmael toelaten mogen? segt ghy. Het is immers (sult
ghy segghen) wt die Heylighe Schrifture openbaer / dat die
vreemdelinghen/onbesneden zijnde/niet mede vandt Paesch-
lammeken eeten mochten. Exodi.12.e/43. Sondemen dan soe-
danigen/tot des Heeren Sacramenten toelaten/ofte met hem
des Heeren Broot breecken? Maer den seluen antwoordende/

Vraghe

Vrage ic wederom: Of die Wet Moyses vant Paeschlamme-
ken/ende wat dergelijckē meer is/ eē wet was/die eewich due-
ren soude/ghelijck de Wedt der Zeden[dat zijn dese gheboden
Godes]ofte/of het niet veel meer/eene Wet van Ceremonien
ende wterlijcken Godes-diensten gheweest en is / die welcke
als Schaduwen zijnde/vant ghene dat toecomende was / Col.
2.b/17.in Christo Jesu haer eynde ghenomen hebben? Willen
sy segghen/dat het een Wedt der Ceremonien gheweest is(ge-
lijck niemandt dat mit Waerheydt versaecken can)Soo moet
oock noodtsaeckelijck volghen/ dat die Wet vanden vreemde-
linck/die niet vant Paeschlammeken eten mochten / een Wet
der Ceremonien gheweest is/ende daerom niet meer en geldt.
Maer/ghelijck die Ceremonien haer eynde in CHRISTO
ghenomen hebbende/ haer beduydenisse / dat is / het gheene
dat sy beteyckenden/behouden[als by gelijckenisse/ die besnij-
dinghe is te niet ghedaen in Christo/maer blijft nochtans ee-
wich:dat gelijck die Joden aen die voorhuyt haers lichaems/
wy al te samen/die in Christo zijn/aen die voorhuyt onses her-
ten besneden moeten werden]Also behout ooc dit gebot vandē
vreemdelinck/die vant Paeschlammeken niet eten mochten/
ten waer dat hy eerst besneden waer worden / syne beduyde-
nisse:ende wert ons door Paulum verclaert/daer hy seyt/ wie
onwaerdich van desen Broodt eedt/ende vanden drinckbeec-
ker des Heeren onwaerdich drinckt/ die eet ende drinckt hem
selfs het oordeel: Maer sy selfs/te weten die Ceremonien/ ofte
een ander haers ghelijcken / en ghelden nu niet meer/ maer is
veel meer te niet gedaen/ende verdwenen: Want wie is huy-
den-daechs vant ware Volck Godes vervreemt: Dan die on-
gheloouighen / sy zijn dan wterlijck met water gedoopt/ dan
niet: Ende die openbaer Sondaren/ in ongeloone steeckende/
ofte gheveynsden ende Hypocrijten? Dese al te samen/en mo-
ghen des warachtighen Paeschlammeken Jesu Christi / niet
deelachtich worden: Deseen moghen zijn vleysch niet eeten/
noch zijn Bloedt drincken: Wandt dat selue / mit den gheloo-
uen ghelschien moedt / dwelck sy niet en hebben / daerom
connen sy oock geen leuen in hem hebben/ofte salich worden.
Maer wie sal nu hier van recht oordelen/ ende onderscheyden

moghen dan naest God/die Mensch selfs? Daerom seyt Paulus: een yder proeue hem-selfs. Ende wederom, Ondersoeckt v seluen/of ghy indt ghelooue zijt/Gheproeft v seluen/Bekendt ghy v seluen niet: Dat Jesus Christus in v is/ soo ghy niet eenichsins verworpelijck en zijt? 2. Corintheren. 13.a / 5. Maer (seggen sy) Paulus bestraft immers die Corinthen/dat sy den Bloedt-schender/ niet wt het midden van hen wech ghedaen hadden. 1. Corintheren. 5.a/2. So en moghen dan die openbaer Sondaren / inder Christelijcker ghemeenten niet ghedult/ noch tot des Heeren Nachtmael toegelaten werden. Jck antwoorde/dat ick niet voorghenomen hebbe/die openbaer Sondaers[zijnde/blijuende/ende voordtgaende in haeren sonden] te patrocineren/defenderen ende beschermen/ maer die boetvaerdighen: Die questie en is niet/ ofmen openbaer Sondaers/tot des Heeren Nachtmael toelaten mach / dan niet: Maer ofmen die openbaer Sondaers/Die welcke tot der tijt toe in sonden gheleeft hebben / comende tot dat ghehoor des Godtlijcken Woordts/ofte ghebruyck der Sacramenten/als dan voor openbaer Sondaers houden mach dan niet : Ouermidts twaelf uren(als ghesept is)im dage zijn: ende die staet/ haest vallen: ende die gheuallen is/oock wederom haest vanden Heere opghrecht can worden / ghelijck bouen bewesen is. Soo en lesen wy oock niet/dat Paulus den Corinthen gheboden heeft/den Sondaer tot des Heeren Nachtmael niet toe te laten/of dat hy sy bestraft daerom/dat sy hem tot des Heeren Tafel toegheláten hebben: Maer dat sy hem ghedult hebben/int midden van hen-luyden: Dat is (mijns bedunckens)onder Correctie vanden gheenen / diet beeter verstaen/ dat sy hem niet soo ernstelijck bestraft / ende den thoorn Godes voor ooghen ghestelt hebben/als behoorde: ende met hem door die vingher siende / onnoodighe conuersatie/ ende al te ghroote ghemeynschap(als of hy niet quaedts ghedaen hadde) mit hem ghehouden hebben / dan tot syne boetvaerdicheydt was dienende. Wandt/oft wel waer is / dat wy niemandt/hy sy oock wie hy wil/ verachten / versmaeden / ende veel min verdoemen sullen/ Jae oock ghehouden zijn teghens yeghelijcken vriendtlijck te zijn/ soo behooren wy ons noch-
tans

tans/alsoo in Woorden ende wercken/teghens den Sondaer te draghen/dat hy mercken can/dat wy aen synen sonden/geen behaghen,maer veel meer / een ghrootelijcks mishaghen hebben:ende dat alles tot den eynde/ dat hy schaemroodt werde/ ende hem beteren moghe: Want willen wy met hem verkeeren ende omgaen/als of wy gheen mishaghen aen synen sonden en hadden/ofte die selue seer cleyn ende van gheener importantie en waeren/soo sullen wy/mit dat selue onse doen/ hem in synen sonden versterckeu: Maer worden wy ons soo veel mercken laeten/dat niet zijn Persoon/maer syne sonden/ ons grootelijcks mishagen/ soo sal hy beschaemt worden / ende ten laetsten/vanden sonden af te staen / veroorsaecht ende beweghen worden/soo verre hy anders eenighe eere (ick wil der vreese G O D E S verswijghen) indt lijf heeft : Dit en hebben nu die Corinther niet ghedaen/maer mit hem verkeerende / ghelijck sy voor soedanighen schandtlijcken val/ mit hem verkeerdt hadden/ soo versterckten sy hem (soo veel in haer-luyden was)in synen sonden : Dat is nu het gheene / dat Paulus bestraft. Ende ouermidts die Ouerheydt haer offitie aen hem niet en deeden / noch die Corinther desghelijcks/als sy behoordt hadden te doen/daerom hy dan des te meer ende meer / in synen sonden onderghaet ende versticht. Soo werdt hy van Paulo / door syne Apostolische macht[door die welcke hy Elimam den Toouenaer midt blindtheydt sloech. Actorum. 13. b/ 11. ende Petrus/Ananiam ende Saphiram doodet. Actorum. 5. a / 5. ende Tabitham vanden Doodt opwreckt. Actorum.9. e/ 40.] den Sathan ouergheghenen tot bederuinghe des vleysches/ dat die Gheest behouden worde/inden daghe des H E E R E N J E S V C H R I S T I/1. Corintheren. 5. a / 5. ende hy also int vleysch lijdende/ ende van den Sathan ghequelt zijnde/ophouden mochte van der sonden. 1. Petri. 4 a/1.

Maer ghy seght/dat Paulus aen een ander plaetse ghebiedt/datmen mit den gheenen/die hen Broeders laeten noemen/ende Hoereerders of gierigaerts/ofte Afgodendienaers/ ofte Lasteraers/of Dronckaerts/ofte Roouers zijn / datmen ooch met eenen sulchen/niet eeten soude. 1. Corintheren. 5.b/11.

Wel aen / laet dat selue eeten/ vant eeten des Broodts indt Nachtmael verstanden worden (welcks nochtans veel vroome ende gheleerde Mannen/soo wel vanden ouden/als den nieuwen Schrijbenten ende Leeraren versaeckende segghen/ datmen dat selue/van alle familiare conversatie / diemen in dingen niet van nooden zijnde/hout/mit den openbaren Sondaren/verstaen moet) so hebbe ick bouen bewesen /datmen eenen tot het ghehoor des Godtlijcken Woordts / ofte het ghebruyck der Sacramenten comen siende/niet meer voor eenen soedanighen houden/maer veel meer het beste van hem hoopen moet. Want die liefde hoopt alles. 1. Corint. 13. a/7. Maer ghy seght/hy is wel meer tot het ghehoor des Godtlijcken Woorts ende gebruyck der Sacramenten gecomen/maer daer en is nochtans gheen beteringhe op ghevolcht: Ick antwoorde/ wat gisteren niet gheschiedt en is / soude dat huyden ofte morghen/ouer een Jaer min ofte meer/niet mogen geschien? Of worden alle die Hypocrijten ende geveynsdē/die met den mondt/ende een wtwendich schoon ghelaet/ hen Sondaers te zijn bekennen/ende nochtans mit der herten sulcks niet en meenen/beter ende vromer als sy tot het gehoor des Godtlijcken Woordts/ende ghebruyck der Sacramenten ghecoemen zijn? Hier segt ghy/ Ja die en kennen wy niet. Ick antwoorde/ seggende/dat ghy oock dese niet en kendt: weten wy niet (segt ghy) dat sy Hoereerders/dronckaerts/gierigaerts &c/geweest zijn/tot desen daghe toe? Ick segghe/dat ghy sulcks wel weeten kondt: maer wat Godt die Heere desen Nacht : Desen Morghen: Ja dese ure / inder Predicatie ende vermaninghe zijns Godtlijcken Woorts/in haer ghewrocht mach hebben/ dat en kondt ghy niet weeten: Daerom/ wat ghy niet weten en condt/dat laet na/curieooselijck te ondersoecken. Wy en hebben immers gheen Ghebodt Godes/ om eenen anderen te beproenen ofte te ondersoecken/ghelijck wy het wtghedructe beuel van Godt hebben/om ons selfs te ondersoecken. Maer ghy segt /wy Predicanten/Herders of Leeraers/ hebben immers het wtghedruckte Woort Godes/dat wy ons der swacken aennemen/die crancken heelen/het verwonde verbinden/ het verbijsterde haelen/ende het verlatene soecken sullen. &c.

Wel aen tis waer/doet dat/ende ghy sult leuen/ende v ampt
troulijck bedient hebben : Maer sal dat selue/op soedanighe
wijse ghescheiden/ende niet veel meer/met die Predicatie des
Wedts/ende Heylige Euangelij/alle Menschen/ende eenen
yeghelijcken Sondaer(soo veel moghelijck)int particulier/of-
te by-sonder/bestraffen/vermanen/dreyghen/ende vertroo-
sten? Maer hoe sal ick(segt ghy)den crancken genesen/als my
syne cranckheydt niet bekendt en is: ende bekendt zijnde/hoe
sal hy gheuesen connen/als ick hem toelaete/dat hy eedt ende
drinckt/welcks ick weete/dat hem schadelijck is: Om dan die
cranckheydt te weten/soo is die ooren biecht van nooden(seg-
gen die Catholijcken:)ende om hem niet teeten laten wat hem
schadelijck is/soo is van nooden(segghen sy-luyden/soo wel
die Euanghelischen als ghereformeerden ende Herdoopers)
dat sy niet alleen hen-selfs proeuẽ/maer ooc vandẽ Predican-
ten beproeft examineerdt/ende vlijtich ondersocht worden/
eer sy ten Nachtmael/ende tot der ghemeenten toeghelaten
worden: om also van dese spijse eñ dranc afgehouden te wor-
den/soo sy-luyden daer toe onbequaem zijn: ofte toeghelaten/
soo sy ghesont ende bequaem geuonden worden. Een schoone
verru voorwaer/die welcke eenen/die gheen goedt ghesicht
heeft/die oogen lichtlijck verblindẽ/en noch duysterer maken
souden: maer ick antwoorde ende segge/dat het nergens van
Godt beuolen is/dat ghy alle uwes naesten sonden weeten
sult: Ende of ghy die al wistet/so en sullen sy daerom te meer
den Sondaer niet verghenen zijn/soo sy anders gheen wae-
rachtich berou ende leetwesen daer ouer en hebben: ofte oock
hertgrondelijck leedtwesen hebbende/syne hoope niet alleen
op Godts ghenade en stelt/vastelijck gheloouende/dat hy in/
ende door Christum hebbe vergheuinghe syner sonden/het ee-
wighe leuen/ende salicheydt. Want wat hielp het Judas/dat
hy rou ende leedtwesen hadde van synen sonden/ende die sel-
ue oock(niet slecht heymlijc maer)opentlijck/voor den Prieste-
ren/eñ aller Wereldt bekende/segghende/Ick heb onrecht ge-
daen/dat ick onnoosel bloet verraden hebbe/Mat. 27. a/4. als
hy zijn toevlucht niet en neemdt/tot Godes ghenaden/ende
in Christo Jesu soeckt vergheuinghe syner sonden/Godts ghe-

nade ende salicheydt? Also en salt oock niet helpen / of yemant alle syne sonden den Priester ofte Predicanten biechten / ende vertellen woude / sonder waerachtich berou ende leedtwesen / ende sonder een vast betrouwen op Godts ghenaede ende barmherticheyt: Maer ist saecke / dat hy een herdtgrondelijck leedtwesen / van wegen syner sonden heeft / nemende zijn toevlucht tot Godes ghenaeden / in Christo biechtende / ende bekennende Godt den Heere / wt's herten ghrondt / mit Davidt syne sonden / so sullen sy hem sonder twijfel vergeuen worden / niet teghenstaende / of sy oock niemandt des Wereldts bekendt gemaect waren geworden. Maer aengaende het waerschouwen ofte verbieden van die spijse ende dranck / die welcke den crancken Sondaer meer schadelijck dan profijtelijck / ende meer ten doode dan ten leuen dienen souden / is bouen bewesen / dat het door die Predicatie des Godtlijcken Woordts / door goede scharpe vermaeninghe ende dreyghementen / wt Godes Woordt / gedaen sal werden. Du sult het hen segghen (seydt Godt by den Propheedt Hesekiel. 2. a / 6.) sy hoorens ofte latens. Ons Predicanten comdt het segghen ende ernstelijck waerschouwen toe / maer den toehoorders / die beproeuinghe ende ondersoeckinghe van hen-selfs : Maer door onse Authoriteyt / yemandt van des Heeren Woordt oft Sacramenten willen afhouden / van den gheenen / die daer toe begheert te gaen / is ouer ander Menschen gheloove heerschappie voeren. 2. Corintheren. 1. c / 24. en soude te besorgen zijn / dat wy dat doende / somwijlen tot den Doode veroordeelen / die doch niet steruen sullen / ende hen het leuen belooven / die doch niet leuen en sullen. Hesekiel. 13. b / 19. Ende / dat wy het oncruydt wtroeden willen / mede te ghelijck / de ghoede Tarwe (soo veel in ons is) wtroeden ende vernielen souden. Matthe. 13. c / 29. Ick verswijghe / der arghernissen die wy aenrechten / ende doorsaecke / die wy veel Menschen tot lasteren ende verachtinghe zijns euen naesten gheuen / mit dese afsonderinghe: dat wy den eenen des Heeren Tafel waerdich kennen / ende daer toe laten coemen / ende den anderen onwaerdich / ende van den Heylighen Nachtmael afhouden : Wandt dese alsoo waerdich ghekendt ende toeghelaten / ofte in des Heeren

ge-

ghemeente/op ende aenghenomen zijnde/laten indt ghemeen (ghelijck die daghelijcksche experientie leerdt) haer duncken/ dat sy wat by-sonders/eñ beters/dan ander luyden zijn. Daer heen comt het segghen: Hy is van die ghemeente: Hy is niet van die Kercke ofte ghemeente: Dese is een Broeder of Suster: Die en is geen Broeder ofte Suster. Ja daer heen komt het versmadelijck spreecken ende houden/der onderdanen van haerder Ouerheydt/der kinderen van haeren Ouders / der knechten ende Maechden van haeren Meester ende Meesterschen. Sy en zijn(seydtmen) van die Kercke niet: zijn geen Broeders of Susters vander ghemeenten: Ende dese/ alsoo vander ghemeenten(soomen sy noempt)niet zijnde: als sy niet bysonders sien aenden ghenen/die haer die Kercke Godes/die ghemeente ofte leden van die ghemeente Christi / Item broeders ende Susters /te zijn beroemen: Jae sien wtdruckelijck/ dat in den seluen/soo wel die Wereldt steeckt/als inden anderen/die tot des Heeren Nachtmael/ Jae oock somwijlen / tot het ghehoor des Woordts niet en comen: Als sy sien dat soedanighe/ofte immers die meeste Hoop van hen: Jae somwijlen haer-luyden Predicanten selfs/ euen soo wel alle ongherechtichheydt bedrijuen/mit haedt/nijdt/ verachtinghe haers naesten/ende verheffinghe van hen-selfs/mit Hoererÿ/ouerspeel/ Droncken-drincken/ende ander ouerdadicheydt in spijse ende dranck/mit lieghen/bedrieghen/valsche maete/munte/ elle/ gewichte/waere/ende wat dergheliicken meer is: Wat connen sy dan anders doen/dan soedanigher luyden Religie[die sy mit Woorden ende gebruyck des Nachtmaels/ende Doopsels Profiteeren/ maer mitter daedt versaecken] belachen ende bespotten: Daer heen het bespodtlijck segghen comt ouer den gheenen die inder ghemeenten zijn. Die is een Broeder (segghen danderen die buyten zijn:) Die is van die ghemeente: Hy is van die Consistorie: Hy is van die Kercke: Een schoon Religie/ ende wat dergheliicken meer is. Ende het waer te wenschen dat het daer by bleue/ende Godts Heylighe Naem/om soedanigher Menschen wille(die voor anderen soo vroom zijn willen/ende van alle-man gaern gheacht ende gehouden waeren) niet ghelastert en werde. Ro. 2. c/24. Jae veel

duysendt Menschen niet afgheschickt en worden / van des Heeren Woordt te hooren / die Heylighe Sacramenten te ghebruycken / Ende alsoo veroorsaeckt worden / die eene in zijn afgoderij ende valschen Godes-dienst: Die ander in zijn droncken-drincken / Hoereeren / Overspeel / liegen / bedrieghen / ende dergelijcken sonden te blijven / eñ daer in eewich te versmooren. Ende wat gheeft doch hier die principaelste oorsaecke toe / dan dit afsonderen / ende van een ander scheuren / der ghenen / die in Christi naem alle ghelijck ghedoopt zijnde / hen tot den warachtighen Godt / synen Soon Christo Jesu / ende der Prophetischer ende Apostolischer Schriften bekennen: Soo dan die Predicanten niet verhoeden connen / dat gheen oncruydt met het goede opwassen: gheen quade mit den goeden visschen / wt het water / met een nedt wtghetoghen ende gevangen souden worden: Dat gheen dwase / onder den wijsen Maechden: gheen loeyaert / onder den naerstighen Knechten: ende in somma / gheen Hypocrijten / gheveynsden / ende Sondaers / onder den waeren Godtsalighen zijn / ende met den selven / so wel tot het ghehoor des Godtlijcken Woordts / als het ghebruyck der Sacramenten comen: Waerom achtervolghen sy dan niet veel meer het exempel Christi / der Propheeten / ende Apostolen / Ja het wtgedruckte Woort Pauli: Ende laten eenen yegheliick (wel trouwelijck eerst indt ghemeyn / mit der gheheeler kercken Godes / door die Predicatie des Godlijcken Woorts vermaẽt zijnde) op zijn selfs beproevinge tot des Heeren Tafel comen? Ende dit sy aldus cortdtlijck hier om geseyt / nu sullen wy mit Godts hulpe tot den Sesten Artijkel treden.

Het Seste Artijckel.

DJe Apostolische Kercke / heeft Christelijcke versorghe ghedraghen / voor die rechte ende waerachtighe Huys armen / om die selve / niet alleen met die Predicatie des Godtlijcken Woorts / aen der zielen ofte inwendighen

schen/maer oock mit tijdtlijcker nootdruft (so veel moghelijck) aenden lichaem te versorghen.

Bewijs wt der heyliger Godtlijcker schrifcueren.

Alle die gheloofden waren by malcanderen / ende hadden alle dinghen ghemeen/sy vercoften hare ghoeden endehauen/ ende deelden die onder allen / na dat eenen yeghelijcken van nooden was. &c. Actorum. 2. e/44. Daer was oock niemandt onder hen / die ghebreck hadde/want soo veel alsser landt ofte Huysen hadden/die vercoften sy/en brochten den prijs des vercoften goedts/ende leydent aen die voeten der Apostolen: ende eenen yeghelijckenwerdt ghegheuen/na dat hy noodt hadde. Acto. 4. d/34.

Ende inden dagen als die Discipulen vermenichden/quam daer een murmureringhe der Griecken/teghens die Hebreen/ om dat haer Weduwen/in die daghelijcksche bedieninghe der armen/veracht werden. Die twaelue dan/riepen die menichte der Discipulen/ende seyden. Het en is niet goet/ dat wy het Woordt Godes verlaten/ende die Disschen bedienen/ daerom Broeders/siet onder v na seuen Mannen/die goedt ghetuychnisse hebben / vol des Heylighen Gheestes ende Wijsheydt/ die wy mochten setten/tot desen wercke / ende wy sullen aenhouden inden ghebede / ende in die bedieninge des Woorts. Actor. 6. a/1.

Ende in die selue Daghen/quamen oock Propheeten van Jerusalem tot Antiochien/ ende een onder hen ghenoemdt Agabus/stont op ende gaf te kennen door den Gheest/dat daer een gheheel duere tijt/ouer t'geheel Aertrijck comen soude/ die welcke oock geschiede/onder den keyser Claudio. Ende onder den Discipulen besloot een yeghelijck / na dat hy vermochte/ te seynden een hantreyckinghe den Broederen / die in Judea woonden/het welcke sy oock deden/seyndende tot die Ouderlinghen/door die handen Barnabe ende Sauli. Actorum. 11. f/27.

Nu reyse ick na Jerusalem (seydt Paulus) dienende den Heylighen. Wandt het heeft den gheenen die in Macedonie ende Achaie zijn goet gedocht/ den armen Heyligen in Jerusalem/ wat mede te deylen/ &c. Rom. 15. c/ 25.

Voort van die versamelinghe/ die den Heylighen geschiet/ gelijck ic den gemeynten in Galatia beuolen hebbe / doet ghy oock alsoo. Op elcken eersten dach der weecke/ een yeghelijck van v/ by hen-seluen legghe wech / als eenen schadt vergaderende/ na dat hy gheluckich gheworden is/ op dat niet / als ick come/ dan eerst die versamelinghe ghescchiede. Ende als ick daer sal gecomen zijn/ so wie ghy met seyntbrieuen bewillicht/ die selue sal ick seynden/ om uwe weldaden te Jerusalem ouer te draghen/ ende ist dat het waert is/ dat ick oock reyse / so sullen sy met my reysen. 1. Corint. 16, a/ 1.

Vanden bedieninghen die den Heylighen gheschiet/ soude ick te vergeefs tot v schrijuen. Want ick weet v bereyde goetwillicheydt / om die welcke ick van v roeme by die Macedonische/ naemlijck/ dat Achaia van ouer een Jaer bereydt is/ ende dese vierichèydt van v heefter veel verweckt. 2. Corinth. 9. a/ 1.

Ende als Jacobus /ende Cephas / ende Johannes / die gheacht waeren Calumnen te zijn/ die Ghenade GODES die my ghegheuen is/ bekenden / gauen sy my ende Barnabe die rechterhandt/ tot een teycken der ghemeenschap/ dat wy onder die Heydenen / ende sy onder die besnijdinghe het Euanghelium Predicken souden: Alleenlijck/ dat wy der Armen souden ghedachtich wesen/ waer in ick naerstich ben geweest/ om dat selue te doen. Galaten. 2. a/ 9.

Proeue.

Bewesen hebbende dat dese Toutzsteen beweert ende goet is/ besluyten wy tot een seecker Proeue vanden voorgenoemden kercken/ aldus.

Ouermits die Apostolische kercke voor die ware Huysarmen

armen Christelijcke versorghe ghedraghen heeft / alsoo / dat sy-luyden / te weeten die Huys-armen / niet midt het Woordt GODES / aen der zielen / maer oock mit tijdtlijcker noodtdruft ende onderhoudt / aen den Lichaem versorcht zijn mochten.

Ende Godt die Heere selfs / voor die ware armen sorch dragende / synen volck wel wtdruckelijck beuolen heeft / seggende. Daer en sal gheensins gheen Bedelaer onder v zijn. Deutr. 15. a/4. Ende als dijner Broederen ergens een arm is / erghens in eener Stadt / in dynen Lande (sept Godt) soo en salstu dijn hert niet verharden / noch dijne hant toehouden / teghens dynen armen Broeder / maer salt hem op doen / eñ hem leenen / daer na als hy ghebreck heeft. &c. Du sult hem geuen / eñ dijner herten niet verdrieten laten / dat du hem geefts / want om sulcx willen sal dy die Heere dijn Godt seghenen in allen dyne wercken / eñ wat du voorhanden neempst / daer sullen altijt armen zijn in dynen Lande / daerom ghebiede ick dy ende segghe / dat du dyne hant op doests dynen Broeder / die verdruckt ende arm is in dynen Lande. Deut. 15. a/7. 8. b/10. 11.

Ja Christus Jesus / voor ons arm gheworden zijnde / alsoo dat hem andere van haren goeden dienen mosten. Luc. 8. a/3. nochtans sorghe draecht voor die armen / hen mede deelende vant gheene / dat hem ghegheuen was. Joa. 13. c/29.

Soo volcht onwedersprecckelijck / dat die Kerck / die haer die oude Apostolische / Euangelische / ghereformeerde reyne Kercke te zijn beroemdt / ende daer voor aenghesien ende ghehouden zijn wil / voor die ware Huys-armen sorghe behoordt te draghen / alsoo dat sy-luyden niet alleen met dat Woort Godes / aen der zielen / maer oock met tijtlijcker nootdruft aen den Lichaem besorghet werden moghen.

Een yeder Kerck / Ja oock een yder Mensch / gheen Christelijcke versorghe draghende / voor die ware Huys-armen / en moghen haer met Waerheyt / niet die Apostolische / Euanghelische / gereformeerde reyne kerck / ofte leden van soedanigen Kercken te zijn beroemen.

Die voorghenoemde Kercken en draghen soedanighe Godlijcke ende Apostolische versorghe niet voor die armen.

Soo volcht dan onwederspreeckelijck/dat soedanighe Kercken/niet Apostolisch/Euanghelisch/ghereformeert ende reyn sy/&c. Noch voor soedanighe aenghesien ofte ghehouden moghen worden.

Bewijs.

Dat nu sulcks van allen den voorghenoemden Kercken waerachtich sy / dat sullen bynaest alle die waere Huys-armen inden seluen Kercken leuende/ofte woonachtich zijnde/ ghaern ghetuyghen/ Jae oock sy/die Kercken/ende der seluen voorstanders selfs / sullen sulcks mit der Waerheydt niet ontkennen/ ofte lochenen connen: Ende al is daer eenighe bedieninghe[ghelijck ick by hen al te saemen / ende eener yeder besonder te zijn gaern bekenne]soo is sy doch stucks-gewijse/ ende partijdich/Ouermidts die waere Huys-armen niet al te samen/nae der noodtdruft / versorcht en worden. Ende een yder party ofte Kercke/die gheene alleen voor die Huys-armen [die hem van G O D T te versorghen beuoolen zijn souden]hout / die welcke met hen des H E E R E N Broodt breecken/ende sy-luyden alleen/ voor die rechte ware Apostolische/Euanghelische/ghereformeerde/ofte reyne kercke/ aensien /houden/ ende bekennen . Ende hoewel sy den anderen som-wijlen oock wat mede deelen (die Roomsche Kercke wtghenomen: Ouermidts sy die gheene/ die van een ander opinie ofte gheuoelen is dan sy / voor Ketters ende des doodts waerdich te zijn oordeeldt) soo en houden sy nochtans die selue/voor gheen Huys-ghenooten des gheloofs/ den welcken Paulus ghebiedt/die weldadicheydt voornaemlijck te bewijsen. Galaten.6.b / 10. Alsoo is dan by hen-luyden allen/het aensien ofte wtnemen der Persoonen / welcks Godt ouer al soo ernstelijck verboden heeft/ ende teghens die liefde des naesten soo directelijck is strijdende.

Wederlegghinghe vant geene / dat hier en teghen soude moghen voorghewörpen werden.

Maer hier sal nu een yeder van hen segghen / dat het nu een ander tijdt ende Werelt is / dan het was ten tijden der Apostolen / want te dier tijdt was het volck (segghen sy) seer yuerich ende vierich / ghelijck het blijckt wt het ghene dat sommighe oock hare Huysen / Acker ende goeden vercoften / ende het gheldt / int ghemeen gauen / ten behoeue vanden ghenen / die niet en hadden. Soo en was oock te dier tijdt (segghen sy weder) het ghetal der gheloouighen soo groot niet / als het nu is / daerom oock der armen soo veel niet zijn en conden / ende te beter mit tijdtlijcker noodtdruft versorcht mochten werden. Antwoordt. Aengaende dat sy segghen / nu een ander tijdt ende Wereldt te zijn: ende dat die gheloouighe nu soo vierich ende yuerich niet en zijn / ghelijck sy te dier tijdt gheweest zijn / dat bekenne ick met hen-luyden te zijn waerachtich / maer ouermidts sulcks alsoo waer is / soo en mogen wy ons immers oock niet die Apostolische / die Euanghelische / die reyne ghemeente / ende na die Apostolische Kercke in allen stucken ende puncten ghereformeerdt te zijn / mit versmadinghe ende verachtinge ons naesten / beroemen: so langhe als noch een balck in onse ooghe is / en moeghen wy niet onderstaen onsen naesten zijn splinter wt te trecken: zijn wy soo yuerich ende vierich niet / in liefde des naesten / ende (dat noodtsaeckelijck daer wt volghen moet) inder liefde ons Godes ende Hemelschen Vaders / waerom trotsen ende pocchen wy dan alsoo te vergeefs / mit het Woordekẽ Apostolische / Euangelische / gereformeerde reyne Kercke: verdoemende alle anderen die met ons in allen stucken ende poincten / niet eene wetenschap / kennisse / opinie / verstandt ofte gheuoelen hebben? Die liefde Godes ende des naesten / is noodich ter salicheydt / als een ghoede vrucht / die welcke dat waerachtige gheloove voortbrengende is: Maer

die wetenschap ende kennisse van allen stucken ende poincten/ niet also. Nu moeten wy bekennen/dat onse Kercken huyden daechs/soo yuerich ende vierich inder liefden Godes/ende ons naesten niet en zijn/gelijck die Apostolische kercken geweest zijn/ende verdoemē nochtans anderen/die sodanige kennisse/ gevoelen/ende wetenschap niet en hebben/als wy hebben/ ofte immers vermeenen te hebben: is dit niet groote blintheydt ende ongerechticheyt. Maer belangende het gene datmen seggen wil/dat het ghetal der geloovighen nu grooter is/daerom het getal der armen/oock grooter zijn moet/dan het ten tijden der Apostolen geweest is: ende datmen daerom soo goede opsicht niet hebben/ noch voor-sorge dragen can voor haer-luyden/als die Apostolen gedaen hebben. Antwoorde ick/dat geen Stadt/veel min een Dorp so groot is/of sy souden hare armen die welcke inder Waerheydt rechte armen zijn/ seer lichtlijck konnen versorgen/so verre daer anders yver ende vuericheyt waer/ende die Predicanten so Christelijck haer ampt bedienden/gelijck die Apostolen ende Apostolische Mannen gedaen hebben. Willen sy segghen/dat het by hen-luyden niet en staet goede ordinantie te maecken / om het bedelen gheheel wech te nemen/ende die waere Huys-armen tonderhouden: Soo antwoorde ick/dat het nochtans by hen staet/ mit Predicken/ leeren/vermanen/bidden ende smeken/by der Overheyt aenhouden/dat goede ordinantie in dit stuck(ghelijck in anderen dergelijcken meer/die welcke tot der Godsalicheyt dienen)gemaect ende onderhouden mogen worden: Ende al waert dat sy byder Overheyt niet impetreren ofte erlanghen mochten/ soo sullen sy nochtans by anderen sommigen privaten persoonen soo veel erlanghen/dat die rechte ware Huys-armen / beter vaeren/ende haerder [te weten der Predicanten] arbeydt ofte naerstichevt/des te beter sullen mogen genieten. Eñ of sy niet erlangden/soo sullen sy nochtans haer ghequeten / haer ampt trouwelijck bediendt/ende haere zielen verlost hebben. Hese.33.a/9. Maer nu ist by sommighen soo verre van daer/ dat sy-luyden mit Predicken/Leeren/smeecken/vermanen eñ bidden/byder Overheydt aenhouden souden/ om goede ordinantie te maecken/dat het bedelen gheheel henen wech ghenomen

men/ende die waere Huys-armen niet tijdtlijcker noodtdruft versorcht mochten worden/dat sy oock die Ouerheyt/die sulcx in betrachtinghe haers Ampts te doen onderstaet/ende haer benaersticht/in soedanich haer goet voornemen/ende werck behinderen/voorwendēde/dat het des Magistraets ampt niet en is in dit stuck goede ordinantie te maecken/eñ Mannen/ die welcke der armen dienen mochtē (dwelcke men Diaconen ofte Aelmoessenièrs noemdt) te ordineren ofte te stellen/maer dat hen-luyden/den Predicanten naemlijck/Ouderlinghen eñ gemeenten [dat is den ghenen/die met hen des Heeren broot breecken/ende ghehéel van eene gesintheyt zijn met henluyden/ houdende haer alleen voor die kercke eñ ghesanten van Godt] sulcks toecome/ende van Godt te doen belast ende beuolen sy: ghebruyckende ofte veel meer misbruyckende daer toe het exempel der Apostolen/die welcke die Diaconen ofte Aelmoessenièrs vander ghemeenten vercoren zijnde/beuestighen/ende om soedanich ampt trouwelijck te bedienen/confirmeeren: Niet eens ghedenckende het gene/dat sy-luyden/als het hen te passe comdt/wel (als bouen verhaelt is) seggen connen/dat het nu een ander tijt ende Werelt is/als het ten tijden vanden Apostolen was/welcks nochtans hier niet meerder recht soude connen ghesepdt worden/dan int geene/daer zijt ghebruycken. Maer ick soude haer wel vragen willen/of die Apostolen [soot moghelijck gheweest waer/dat gheheel geen armen onder den geloouigen waren geweest/noch gecomen zijn souden] Diaconen ofte Aelmoessenièrs souden gesedt/ende verordineert hebben/Ick meene immers/dat sy souden antwoorden Neen/ten waer dat sy wt den Apostolen/sodanige mannen maken wilden/die anders nergens dan niet onnutten Ceremonien warē omghegaen/ghelijck in die Roomsche kercken/sommighe tot Bisschoppē van Hierusalem/Constantinopel/eñ dergelijcken plaetsen gemaeckt worden/die welcke nimmermeeer daer in comen/noch die selue kercken te regierē/ofte des Heerē woort aldaer te predicken eens gedacht hebben ofte gedencken/maer in desen landen blijuende/hen alleē niet papen kerckē eñ altaerwijen/formelen/clocken doopen/eñ dergelijcken boeselingen/ ende onnutten Ceremonien behelpen ende generen: Maer ick

vraghe wyder/in ghevalle dat in der Apostolischer Kercken
armen gheweest waren/die nochtans goede onderhoudinghe
ghehadt hebben:ofte Mannen vander Overheyt ofte anders-
sins ghesteldt waeren geweest/die een goedt ende Christelijck
opsicht/op die armen ghehadt hadden / of dan die Apostolen/
daermede niet en souden zijn te vreden geweest / ten waer dat
sy juyst van hen gestelt/ende in haren dienst benaerstigt wae-
ren worden? Soudemen hier willen segghen neen/ soo sonde-
men (mijns beduynckens)die Apostolen van Eergiericheydt
willen beschuldighen/ als die welcke niet te vreden gheweest
en waren mit een dinck/dat wel ghedaen waer / ten waer dat
het door haerluyden ghedaen waer worden/ soo ist dan seker/
dat die Apostolen/noodtsaeckelijck/dese moeyte ende arbeydt/
wt Broederlijcker liefden/ende Christelijcken medelijden/heb-
ben moeten aennemen/overmidts/ onder het ghetal der ghe-
loovighen armen waren/ende niemandt en was/ die hem der
selven aen en nam / noch Mannen gheordineerdt waren / die
welcke Christelijcke versorghe[met in nemen ende wtdeylen
der aelmoessen]voor haerluyden draghende waeren: Daerom
sien wy wtdruckelijck/dat die Apostolen eerst selfs/in eygener
Persoonen /beneffens het predicken/ende daghelijcks leeren
ende vermanen/oock dit Ampt trouwelijck bediendt hebben:
Maer als hen die last te swaer ghevallen is / ende sy-luyden
daer door int principaelste(dat is in bedieninghe des Woorts)
souden zijn verhinderdt gheworden / soo hebben sy dat selve
Ampt/anderen Mannen daer toe bequaem zijnde /op geleyt.
Alsoo moet immers dan oock nu noodtsaeckelijck volghen/
dat in gheval het moghelijck waer/dat niet en is(want Godt
die Vader selfs/ende zijn eenghebooren Soon Christus Jesus
segghen/ dat die armen altoos om / ende by ons zijn sullen:
Deut.15.b/11. Math.26.b/11.) dat daer geen armen en waren/
soo en soudemen ghene Aelmoeseniers behoeven/ende al wa-
ren sy daer/ ende nochtans elders haere nooddruft hadden/
soo en behoefde-men oock gheen aelmoessen iers : ofte soo die
Overheyt/in betrachtinghe haers ampts/een Christelijck op-
sicht op die armen name / en Mannen verordineerde door die
welcke die waere Huys-armen versorcht mochten worden/
soo

soo en hadden hen die Predicanten daermede niet te bemoeyen/als die welcke mit haer ampt (soo zijt anders recht ende Christelijck bedienen willen) soo veel te doen hebben/dat sy alle andere dingen lichtlijck besyden souden mogen stellen: maer waerdt saecke/dat het die Overheydt niet en dede / noch syluyden/te weten die armen / andersins haer noodtdruft niet hebben en mochten/soo waeren alle waere ghelooviighen/bysonder doch die Predicanten schuldich te arbeyden / dat sy immers gheensins verlaten worden / noch ghebreck lijden mochten. Maer die Overheyt niet toelaten willẽ/dat sy haer schuldighe plicht hierin doen moghen/ende het selfs oock niet doen willen ofte connen doen/wat is dat anders ghedaen/dan het gheene/datmen int ghemeen spreeck-woort seydt vanden Hondt die opt Hoey lach / als die Osse quam om daer van te eeten/te weten/hy die Hont /en mochte selfs het Hoey niet eeten/ende woude het oock den Ossen niet ghunnen: Also gatet desen Luyden oock/sy bekennen selfs/dat sy die Bedelaers in haren Steden ofte Dorpen daer sy predicken/ niet connen wech nemen/noch het daer toe brenghen/dat die ware Huys-Armen rijcklijck ter noodtdruft haer onderhoudt mochten hebben. Ende als het dan die Overheydt doen wil / die welcke het door hare Authoriteydt wel doen can/soo en willen zijt der seluen niet toelaten: ghelijck men des een merckelijck exempel te Leyden/Anno. 77. ghesien heeft. Maer watmen hier nu wyder vanden Huysghenooten des gheloofs soude voorwerpen moeghen/als datmen den seluen meer Charitaedt te bewijsen schuldich waer/dan den anderen / is bouen inden Artijckel van die Kerck ghenoech bewesen / datmen alle die gheene(die hen tot den eenighen waerachtighen Godt / synen Soon Christo Jesu/ende der Prophetischer ende Apostolischer kercken bekennen/voor Huysghenooten des gheloofs te houden schuldich is/niet teghenstaende/of daer eenich misverstandt in die leer/ofte ghebreck int leuen zijn mochte/want die welcke Paulus gheen Huysghenooten des geloofs te zijn noemdt/zijn die gheene/die in Christi naem niet gedoopt zijnde/in haren Heydenschen ofte Joodischen wesen ende Religie leefden/ende die waerachtighe Religie ende Godes-dienst

versmaden: Nu wil Paulus nochtans die Charitaet oock aen-
den selven (so sy ghebreck leden) bewesen hebben. Maer over-
mits die ghelooviighen te dier tijt/ vanden Heyden ende Jo-
den (zijnde die meeste hoop) versmaedt worden/ ende geen assi-
stentie ofte hulp hadden te verwachten/ so wil Paulus dat die
anderen hare mede-broeders ende medegenooten int gheloo-
ve/ des te meer regardt op haer nemen / ende hen te meer cha-
ritaet bewijsen souden/ om dat sy hebben mochten daer van sy
leefden/ ende van honghers ofte der gebreken/ gebrecx-wegen
niet vergaen en mochten. So en is dan Paulus/ ghelijck oock
zijn ende onser aller Meester Christus Jesus/ geen wtnemer
van die Persoonen gheweest/ maer Christelijcke versorge dra-
ghende voor synen naesten/ heeft hy den gheenen meest te hel-
pen gheboden/ daer die noot ofte het ghebreck het meeste was:
ghelijck als daer twee tsamen gelijck ghevallen zijn/ deene int
vier/ dander daer benessen / wie men aen meesten ende eer-
sten / die indt vier ofte water ghevallen / te helpen schuldich
is/ dan die daer benessen opt drooghe landt ofte aerdtrijck is
ghevallen/ want hier die noot sulcks eyschende is/ daerom oock
die gheene die sulcks doet/ van wtnemen der Persoonen niet
beschuldicht mach worden/ maer als die noodt effen groot is/
ende deene dan willen helpen/ ende den anderen verlaten/ of-
te daer des eenen noodt grooter is dan des anderen/ ende den
gheenen die het minste van doen heeft / helpen / ende die het
meeste van nooden heeft/ verlaten/ daer moeghen die gheene/
die sulcks doen met recht van wtneminghe der Persoonen
beschuldicht werden. Ende also gaet het huydendaechs toe by
allen den voornoemden Kercken/ wandt haer Charitaedt aen-
den armen bewijsende / so doen sy dat principalijcken aenden
gheenen/ die van haerder ghesintheydt/ van haerder Kercken/
opinie ofte gevoelen zijn/ niet tegenstaende / dat daer anderen
by ende benessens hen zijn / die welcke der handtreyckinghe
meer van doen ofte van nooden hebbē/ dan die gene/ den welc-
ken sy die handt bieden/ ende die Aelmoesen wtdeelen. Noch
sal yemandt hier voorwerpen moghen/ segghende aldus. Soo
gheen Kercke / met recht een Apostolische / Evanghelische
reyne Kercke/ ofte na het exempel der Apostolischer Kercken
ghe-

gherefonneerdt te zijn/ghenoemdt mach worden / ten waer/ dat sy in allen stucken ende poincten/naedt exempel der Apostolischer Kercken/aengherecht waer : soo mosten oock alle goeden ghemeen zijn/ende niemandt en mochte wat eyghens hebben / Overmidts inder Apostolischer Kercken alle ghoeden ghemeen gheweest zijn / en niemandt wat eyghens ghehadt en heeft. Ick antwoorde/ dat die Apostolen soo weynich als CHRISTVS JESVS selfs/ die ghemeenschap vanden ghoeden gheeyscht hebben / daerom sy oock gheensins van nooden gheweest en is : Wandt soo sy van nooden gheweest waer/soo moste sy oock in den Kercken van Roomen/ Corinthen/ Galatien/ Collossensen / ende anderen derghelijcken: Ja oock noch op desen huydigen dach ghehouden worden in der Kercken CHRISTI. Maer nu en is sy nerghens van GODT den HEERE/ ende synen Soon Christo Jesu bevoolen : Daerom / wat in der eersten Kercken van Jerusalem ghedaen is byden gheloouighen / dat is wt een bysonder vyer ende vierichheydt ghedaen/sonder daer van Speciael bevel van GODT te hebben/alsoo datmendt selue doen mocht ofte laeten / ghelijck oock Petrus selfs ghetuycht / segghende tot Anania / vanden Acker dien hy vercoft hadde: bleef hy (seyt hy) niet gheheelijck uwe? Ende doen hy vercoft was / was hy niet in uwer macht? Actorum.5.a / 4. als wilde hy segghen / mocht ghy daer niet mede doen dat ghy wilt. Soo en is dan die ghemeenschap der ghoeden / ofte niet eyghens te hebben / niet gheboden / maer om niet het herdt aendt goedt niet te hanghen/ Psalm.62.b/11. Ende coopende zijn als ofmendt niet en besate/ 1.Corintheren.7.d / 30. gheen hoope op den onghestadighen Rijckdom setten/maer op den levendigen Godt/ goet doen / Rijc worden in goeden wercken/mildelijck geuen/ gaern deelen. 1.Thimo.6.b/17. zijn hert niet sluyten van synen naesten/als men hem ghebreeck siet lijden. 1. Johannes.3.b/ 17. Die hongherighe spijsen/ die naeckte cleeden. Esaias.58. ende wat dergheliijcken meer die liefde des naesten eyschende is/dat was hen-luyden soo wel als oock ons noch huydendaechs gheboden ende bevolen : Daerom gheene Kercke mit

der Waerheyt een Apostolische/Euangelische/ghereformeerde reyne Kercke/noch gheen Mensche een leuendich lidt van een soedanighe Kercke mit Waerheydt ghenoemt mach worden/ die sulcx niet achtervolcht noch en doet. Maer hier sal misschien yemandt wederom aldus seggen/soo die ghemeenschap der goederen/ende niet eyghens te hebben/inder Kercken van Jerusalem niet en was gheboden: Waerom werdt dan Ananias eñ Saphira met der doot/van Petro ghestraft/Daerom/ dat sy een deel vant gelt behouden haddē/welcks sy voor den vercoften Acker haddē gecregen? Jck antwoorde: Dat sy daerom niet met den doot gestraft zijn/dat sy eē deel vant gelt hadden behouden[ouermidts sy den gheheelen Acker/ofte alle het ghelt dat sy daer voor ghelooft hadden(als wt den Woorden Petri claerlijcken blijckt) wel hadden moeghen behouden] maer dat sy den Heylighen Gheest gelogen hadden. Want sy inder Waerheydt gheene gheloouighen zijnde/ noch waerachtige liefde tot haren naesten hebbende/so veynsen sy nochtans sulcks/als of zijt inder Waerheydt gheweest waren: ende den Acker vercoft/ende alleen een deel vandt ghelt daer van int gemeen ghebracht hebbende/veynsen sy/als of zijt al ghegheuen hadden/willende daer van Room hebben byden Menschen. Soo heeft dan Godt die Heere/sy-luyden tot een exempel van allen gheueynsden eñ Hypocrijten[die welcke wat anders int herte hebben/eñ wat anders mit den monde seggen/ ofte mit wtwendighen ghelaet/voor den Menschen verthoonen]alsoo mit der doot straffen willen/ghelijck oock die ghene der welcken Luc.13.gedacht worden/tot een exempel van ons allen alsoo ghestraft zijn worden.

Het Seuende Artijckel.

DJe Apostolische Kercke/heeft tot Herders/ Leeraers ofte Predicanten vercooren ende beroepen/ mannen zijnde onstraffelijck van leuen/die langhe tijt inder Godtsalicheydt gheoeffent ende om haer eyghen Huys wel te regieren bequaem waren/die welcke oock ghauen van Godt ont-

ontfanghen hadden/om ander luyden te leeren/het quaede te verdraghen/ende die gheenen die teghen stonden / met sachtmoedicheydt tonderwijsen. &c.

Bewijs wt der heyliger Godtlijcker schriftueren.

Soo yemandt eens Bisschops Ampt begheerdt (seyt Paulus) die begheert een schoon werck/so moet dan een Bisschop onstraffelijck zijn/ eener Vrouwen-man / wacker/ nuchteren/ ghemaniert/ herbergich /bequaem om te leeren/ gheen wijnsuyper/gheen vechter/gheen vuyl ghewin-soecker/maer redelijck/niet kijfachtich/niet gheldtghierich/die zijn Huys wel regiert/die ghehoorsame kinderen heeft/ met aller eerlijckheyt/ want ist dat yemant zijn eyghen Huys niet en weet te regieren/hoe sal hy die ghemeente Godes besorghen? gheen nieuwelinck / op dat hy niet opgheblasen en wordt/ ende indt oordeel des Duyuels valt. Ende hy moet oock een goet ghetuychgenisse hebben van die ghene/die buyten zijn/ op dat hy niet en valle/in die versmadinghe/ende inden strick des Duyuels. 1. Thimoth. 3. a/1.

Daerom hebbe ick dy in Creta ghelaten/om dat du het ghene/dat ghebreckelijck is/voort soudest te rechte brenghen/ende in allen Steden Ouderlingen setten/ gelijck ickt verordineert hadde. Ist dat yemandt is onstraffelijck / eender Vrouwenman/die ghelooighe kinderen heeft/niet beuleckt met ouerdadicheyt ofte ongehoorsaem. Want een toesiender moet onstraffelijck zijn/als een Huyshouder Godes / niet hardtnackelijck hem-seluen behagende/niet toornich/niet wijngierich/ gheen slagher/gheen vuyl-ghewin-soecker: Maer die gheerne Herbercht/die Gode lief heeft/voorsichtich/ rechtuaerdich/ Heylich/matich/ die aendt ghetrouwe Woordt/dat na die leere is/vast hout/op dat hy machtich sy/oock te vermanen door die ghesonde leere/ende die ghene die teghenstaen/te ouerwinnen. Tit. 1. a/5.

Een dienstknecht des Heeren en moet niet strijden/maer

vrientdelijck zijn tot eenen yeghelijcken/bequaem om ander te leeren/ende het quaet te verdraghen/die ghene die tegenstaen/ met alle sachtmoedicheydt onderwijsende/of hem Godt teenigen tijden gaue/dat sy hen bekeerden/die Waerheyt bekenden/ende dat sy van die banden des Duyuels ontgaende (van welcken sy gheuanghen zijn) ontwaecten/tot synen wille. 2. Thimo. 2. c/24.

Proeue.

Ouermidts dese Toutzsteen oock nu goedt/seecker ende beweert te zijn/bewesen is/soo sullen wy die voorghenoemde Kercken vrymoedelijck daer op Toutsen ende Proeuen moeghen/daerom wy tot den eynde wt die Heylighe Godtlijcke Schriftuer aldus besluyten.

Naedemael die Apostolische kercke haer selfs reyn bewarende/niemandt haestelijck die handen opgheleydt en heeft/noch van anderen Menschen sonden deelachtich ghewordeu is. 1. Thimot. 5. c/22.

Ende wel duytlijck ende ordentlijck die vruchten ofte kenteycken beschrijft/waer by men (soo veel Menschelijck ende moghelijck) soude mogen bekennen/of die Mensche van Godt tot eenen Herder ofte Leeraer wtgestooten ende bequaem gemaeckt sy dan niet. Titu. 1. a/5.

Ende die Heylighe Gheest oock niemandt tot het Ampt van een Diaken ofte Aelmoesenier ghenomen ofte gebruyct wil hebben/dan die een goet ghetuychgenisse hebben/ende vol des Heylighen Gheestes ende wijsheyts zijn. Acto. 6. a/3.

Desghelijcken oock tot het Ampt van d'ouerheydt/soedanighe luyden vercoren wil hebben/die Godt vreesen/warachtich/ende der ghierichheydt vyandt zijn. &c. Exodi. 18. b/12.

Soo en mach immers gheene kercke/lichtvaerdich zijn om yemandt tot het predick ofte leer-ampt te beroepen: Ouermidts die Predicanten ende Leeraers soo wel der Ouerheyt/als den onderdaenen/een exempel in die Woorden/wandelinghe/

ghe/liefde/Gheest/gheloone/reynicheydt/&c. behooren te wesen. 1. Thimo. 4. b/12.

Welcke Kercke/niet vlijtich en lettet op die vruchten ofte kenteycken/door den Heylighen Gheest ons claerlijck aenghewesen in der Godtlijcker Schriftueren. 1. Thimotheum. 3 a/1. ende Tit. 1. a/5. die een Bisschop ofte Leeraer behoordt te hebben/die en mach haer met Waerheydt niet beroemen / dat sy Apostolisch/Euanghelisch/ghereformeerdt ende reyne / ofte nae der Apostolischer Kercken exempel/ghereformeerdt is.

Die voorghenoemde Kercken en letten niet vlijtich / op die kenteycken van Paulo ghestelt/ noch achtervolghen niet het beuel des Heylighen Geestes/ende exempel der Apostolischer kercken/ int beroep ende verkiesinghe der Predicanten ende Leeraren.

Soo en moeghen sy haer oock mit Waerheydt soedanige kercken te zijn/niet beroemen/noch daer voor bekent ende gehouden worden.

Bewijs.

Want eerstelijck aengaende die Catholijcken / ist soo verre van daer/dat sy dit ghebodt ende leer Pauli achtervolghen souden/dat sy oock eenen vroomen Godtsalighen man/inden echten staet leuende ende ghehoorsame gheloovighe kinderen hebbende/ niet alleen tot het Predick-Ampt niet toe en laeten/maer oock inden dienst zijnde / ende den seluen trouwelijck met Predicatie van boete ende vergheuinghe der sonden/ ende onstraffelijck leuen en wandel bedienende / van den seluen synen Dienst(als des seluen gheheel onwaerdich zijnde)af setten / Jae als eenen Ketter(soo hy van zijn echten Vrouwe niet ghaen/ ofte die selue zijn echten Vrouwe te zijn versaecken wonde)verbranden ende dooden: So ist oock verde openbaer / dat sy in verkiesinghe ende beroepinghe van haeren Predicanten ende Leeraeren(die welcke sy Gheestelijcken noemen) niet eens midt ernst sien ofte vraghen/

nae eene van allen desen deuchden/met welcken die Heylighe Gheest/door den mondt Pauli wil/ dat een Bisschop / opsiender ofte Predicant verciert/ende beghauet zijn sal: maer veel meer als met Godt selfs/ende den Heylighen Gheest spottende/doen sy gheheel contrarie/ende nemen Mannen / die welcke meestendeel alle/met soedanighen lasteren besmedt zijn/die welcke regel recht tegens die voorschreuen duechden van Paulo beschreuen zijnde/strijden.

Maer aengaende die Euangelischen ende gereformeerden/ is wel waer/dat sy-luyden deesen exempel der Apostolischer Kercken/ende beuel Pauli/naerder comen/ dan die Catholijcken: Want sy die geechte Mannen niet verwerpen /ende oock meer omsiens hebben/na den handel ende wandel der ghenen/ die hen tot dat Leer-Ampt begheeren te gheuen / dan die Catholijcken doen: Maer in alle stucken ende poincten / soo nauwe ende wel te letten/opt gheene/daer die Apostolische kerck opgheleidt heeft / ende die Heylighe Gheest door den mondt Pauli wil/datmen doen sal/dat is noch verre van daer: het principael daer sy na sien /is / of een soedanich die hem tot het Leer-ampt begheerdt te gheuen/gheleerdt / ende in verscheyden talen/ofte immers ten minsten in der Latijnscher Talen gheschickt ende ervaren sy:of hy wel ter tonghen sy/ende clappen can. Ende of sy oock wel die gheene/soo inden Talen onervaren zijn toelaten/sulcks doen sy doch niet ghaern/dan by ghebreck van Predicanten. Ende die selue al te samen/ sy zijn dan inden Talen ervaren dan niet/moeten gheheel van haere ghesintheyt/ghevoelen ende opinie(als bouen ghesept is)zijn/ anders souden sy(niet teghenstaende/ dat sy die Prophetische ende Apostolische leer/ voor waerachtich ende volmaeckt ter salicheydt bekennen/ende der seluen mit hert/hant ende mont onderschrijuen/ofte t'onderschrijuen taller tijdt bereyt zijn/ ende oock een vroom onstraffelijck leuen leyden ende voerren) gheen plaetse by hen hebben connen/noch leeren /noch predicken moghen: waerom sy oock seeckere puncten hebben / die sy vragen/ende waer op die aencomende Predicanten/ antwoorden/ende die voor recht ende Godts Woordt te zijn / belijden ende bekennen moeten. Maer of hy inder Scholen des Heylighen

ligen Gheestes ende cruyces gheweest/veel geleden/ menigerhande aenvechtinghe wtghestaen / ende in Christo ouerwonnen hebbe: Of hy vanden eenigen leermeester Christo/ geleert hebbe sachtmoedich ende van herten oodtmoedich te zijn/dat hy het quaet verdraghen/ende die gheene die teghenspreecken/ met alle sachtmoedicheydt onderwijsen can / ende wat dergheliijcken van eenen Leeraer/door den Geest Godes geeyscht ende geuordert wort/daer op wert eylacy weynich ghelet.

Insgheliijcks oock die Herdoopers: of sy wel niet alsoo seer/ Ja oock heel niet/op die gheleertheydt ende weetenschap van verscheyden Talen en sien/so zijn sy nochtans met den Euanghelischen ende ghereformeerden / soo wel als oock met den Catholijcken in dat stuck eens/dat sy niemandt (hoe waerachtich dat hy oock die Prophetische ende Apostolische schriften hout/ende hoe vroom ende onstraffelijck dat hy van leuen zijn mochte) in haren gemeenten te predicken/ ofte te leeren toelaten oft vergunnen: Ja oock niemandt des werelts voor eenen rechten Leeraer houden souden/ten waer dat hy met hen in allen stucken ende poincten eens waer.

Of dit nu recht/naer exempel der Apostolischer Kercken/ ende het beuel Pauli ghehandeldt sy / int beroepen ende verkiesen der Predicanten ende Leeraers: ende of die gheene die alsoo handelen/ na die Apostolische kercke recht gereformeert te zijn/hen mit Waerheydt moeghen beroemen / dat connen oordeelen alle die gheene die onpartijdich zijn.

Wederlegghinghe vant geene /dat hier en teghen soude moghen voorghe worpen werden.

Wat nu die Roomsche Kerck hier en teghen soude voordtbrenghen willen/als vanden woorden Pauli/een Bisschop sal eens wijfs-man zijn [dat is (seggen sy) hy sal alleen eene kerck hebben / noemende die kerck die Vrouwe van den Leeraer/

welcks sy nochtans selfs niet aftervolghen / ouermidts een Bisschop ofte Pastoor somwijlen vier ofte vijf / Ja tien / twintich min ofte meer kercke heeft / daer hy zijn Jaerlicx pensioen van ontfangt: Item / dat die gheene die eene Vrouw ghehadt heeft (als sy segghen) noch Priester mach worden / maer niet die gene / die twee Vrouwen heeft ghehadt: en wat dergheliјcken meer is / achten ick gener antwoort te zijn waerdich / want by naest niemandt meer soo stock blindt en is / of hy can claerder dan die Sonne sien / dat sy-luyden in dit stuck ghroffelijck dwalen / en by verre niet en comē tot het exempel der Apostolischer Kercken in beroepinge der Predicanten ende Leeraren.

Maer dat nu van hen / soo wel als oock den Euangelischen ende gereformeerden voorghewoorpen wert / van die gheleertheyt / kennisse ofte wetenschap der verscheyden Taelen / hoe grootelijcks dat sy van nooden zijn / om die Heylige Godtlijcke Schriftuer recht te verstaen ende wt te leggen. &c. Daer op antwoorde ick / dat niemant mit recht ende reden / die gheleertheyt ende kennisse ofte wetenschap vanden vryen consten / ende verscheyden Talen moghe verwerpen / ouermidts het heerlijcke ende wtnemende gauen Godes zijn / die met aller dancksegghinghe ende eerwaerdicheydt zijn aen te nemen ende te gebruycken: en met welcke Godt almachtich die kercke zijns Soons Jesu Christi / verciert ende beghenadighet heeft. 1. Cor. 12. b / 10. Ende sonder die welcke wy so weynich / als eenige andere natie van Volcke souden verstaen ofte weten connē / wat Godt die Heere met synen Volcke ghedaen ende gesproocken heeft / ende van ons gedaen ende gelaten wil hebben: Daerom ghelijck hy ten tijden Moysis den Bezaleel / met synen Geest / wijsheyt ende verstaudt verciert heeft / om wel ende kunstelijck te wercken alle het ghene / wat tot des Heeren Tabernakel behoorende was. Exo. 35. d / 30. Alsoo bekenne ick oock / dat Godt tallen tijden verweckt heeft / ende noch verweckt sommighe mannen / die wt die Hebreusche en Griecxsche in onse ende ander natien moederlijcke Tale ouersetten het gheene / dat Godt die Heere in synen Woorde / synen Volcke geopenbaert heeft / ende tot Godes eere / tot opbouwinghe / cieraet / en volmaecktheyt van syne kercke (van welcke die Tabernakel eē Schaduwe

we gheweest is) soude mogen dienen. Maer datmen in die beroepinge vanden Predicanten ende Leeraren/ principalijcken daer na siet/achterlatende/ofte immers seer weynich lettende opt gheene/daermen voor alle dinghen nae behoorde te sien/ welcks zijn die deuchden/die van Paulo.1. Thimot.3.a/1. ende Titum.1.a/5. beschreuen ende gheeyscht worden/dat is billick te verwerpen. Christus die Heere ghebenedijt inder eewicheyt verwerpt inden Phariseen ende Schriftgheleerden niet(als bouen verhaelt is)dat sy die munte/ Anijs ende Comijn vertienden/ende die Mugghen wtsiften/Item die Schootels ende Potten van buyten reyn maeckten/maer dat sy dat doende/ het swaerste ofte principaelste inder Wet: Naemlijck toordeel/ barmhertichheydt ende gheloone achter lieten / die Kameels verslonden/ende die Schootels ende vaten binnen onreyn ende vuyl lieten blijuen/dat ist geene/dat Christus bestraft. Een Jonc man/los eñ ledich zijnde/oft een Wewenaer vrijende om een Jonghe Dochter/ofte een ander los ledighe Persoon / behoordt voor alle dinghen (soo hy anders inden Heere vrijsen wil)te sien/nae tucht/ eerbaerheyt/Godtsalicheydt ende redelijckheydt/maer waert saecke/dat beneffens den voorgenoemden deuchden/oock schoonheydt des lichaems / rijckdom des tijtlijcken goets/ende wat dergelijcken meer is/waer/dat soude hy mit dancksegghinghe moghen als Godes gauen aennemen. Maer principalijcken nae schoonheydt des lichaems/na tijdtlijcke eere/goet ofte dergheliјcken sien / dat en betaemdt den Kinderen Godes niet. Genesis.2. Alsoo mach oock niemant mit recht(soo ghesevdt is) bestraffen/ofte verachten die geleertheyt ende weetenschap vanden Talen/ende vryen consten: ende soo sy zijn inden gheenen / die welcke tot het Predick/ofte Leer-ampt beroepen wort/datmen sy dan mit dancksegghinghe tot GODT aennemen: Maer principalijck daer na sien willen / achterlatende / ofte seer weynich ghaede slaende het gheene/ dat die Heylighe Gheest principalijck in den Predicanten ende Leeraren eyscht / dat is te bestraffen. Paulus eyscht wel/dat een Bisschop ofte Predicant bequaem sal zijn om te leeren / maer dat hy in verschevden Taelen eruaren zijn soude / dat en werdt nerghens gheeyscht/ouermidts het

(soo ghesept is) een bysonder gaue is/niet een yegheliicken ge-
geuen. So ist oock onwaerachtich/datmen sonder die geleert-
heydt ende wetenschap vanden Philosophischen kunsten ende
verscheyden Talen niet en soude die Schriftuer (soo veel ons-
ter salicheyt van nooden is) verstaen connen. Het is waer/dat
die gene / die noch geen letteren en kent/ofte die letteren ken-
nende/niet spellen can/ die Bybel so weynich/als eenich ander
Boeck sal connen lesen: Ende die gheen Latijn en verstaedt/
die en sal niet weten wat het sy/ dat met Latijnschen Woor-
den gheschreuen ofte wtgesprocken wordt: ende also sal oock
die gheene die gheen Griecx/ Hebreus / Caldeus / Francoys/
Italiaens/Spaēs. &c. en can/niet verstaen connen/wat in den
seluen spraecken gheschreuen ofte wtghesproocken wort: maer
al connende die selue Talen/ so sal hy daerom den sin eñ mee-
ninghe des Heylighen Gheestes/inder Godtlijcker Schriftue-
ren spreeckende/ niet verstaen connen / sonder den seluen leer-
meester/ naemlijck den Heylighen Geest: ende sonder openin-
ghe des verstandts/welck Godt alleen doet/ende synen Hey-
lighen Gheest (die ons in alle Waerheydt leyden sal. Joa. 16.)
oock gheuen wil allen den ghenen die hem wts herten grondt
daerom bidden. Luc. 11. b/13. Daerom seydt Paulus/ dat die
vreemde tonghen tot een teycken zijn/niet den gheloouighen/
maer den ongheloouighen: Ende die Prophetie/ niet den on-
gheloouighen/maer den gheloouighen. 1. Corinth. 14. c/22. Het
is immers onwederspreeckelijck / dat meenich Mensch syner
Moeder/so wel als vreemde Talen/seer wel connende/ noch-
tans niet verstaen en can/alle het geene/dat inden seluen/van
aertschen ofte tijtlijcken dinghen gheschreuen staet/ ofte wt-
ghesproocken wordt : Hoe veel min salmen dan verstaen con-
nen/wat van Gheestelijcken dinghen ghesproocken wort/son-
der den Gheest Godes? Ende soomen Godes Gheest heeft/sal-
men oock vanden seluen/in alle Waerheydt ghelevdt worden/
al waert datmen gheene Tale en verstaet/dan syner moeder
Tale. Abel ende Dauid Schaep-herders/ Amos die Koeher-
der/ Petrus/ Jacobus/Andreas/ Johannes visschers / Mat-
theus een Tollenaer zijnde/en sonder allen twijfel gene meer
dan haers Moeders Tale connende/hebbē nochtans die God-
lijcke

lijcke Schriftuer verstanden / soo veel hen-luyden selfs / ende haren toehoorders ter salicheydt van nooden was: Ende willen segghen dat die Apostolen op den Pincxterdach / die kennisse van allen Talen gheleerdt hebben: Soo antwoorde ick / dat sy niet alleen na den Pincxterdach / maer oock voor den seluen / van Christo wtghesonden zijn worden / om het Euanghelium te predicken / ende het Volck te leeren / ghelijck sy oock trouwelijck ghedaen hebben. Mattheus. 10. a / 5. Lucas. 9. a / 2. Maer ouermits sy / nae die opstandinghe Christi / in aller wereldt / het Euanghelium predicken souden / mosten sy oock meer / dan haer Moeders Tale connen / sondemen sy anders verstanden hebben. Ende alsoo souden oock noch huydendaechs die gheene / soo in Vranckrijck / Italien / Hispanien / Enghelant / Turckien / &c. gaen wilde / om hen-luyden het Euanghelium te predicken / die Talen connen moeten vanden volcke / die hy leeren soude: Maer in zijn eyghen lant blijuende / is hem zijns Moeders Tale ghenoech / by soo verre hy anders / den Gheest Godes hebbende / den sin ende meeninge der Godlijcker Schriftueren recht verstaen can. Maer opt gheene dat een yder party / also seer die eenicheydt der leere onder ofte by den Predicanten drijuet: Antwoorde ick / dat voorwaer / dat selue int goede / ende int gheene daer het die Heylighe Gheest vanden Predicanten eyscht ende vordert / niet alleen en sy te verachten / maer oock hoochlijck van nooden is: welcks is / boete ende vergheuinghe der sonden Predicken / in Namen Christi: ende dat volck tot warer Godtsalicheydt ende ongheueynsde beteringhe des leuens / soo wel mit een goedt Christelijck leuen ende exempel / als mit leer ofte Woorden vermanen: Maer deenicheydt en werdt in allen stucken ende poincten niet gheeyscht / ouermidts het oock eenen yeghelijcken niet en is ghegheuen. 1. Corinthe. 12. a / 4. Ende werdt sulcks gheeyscht / wie van allen den voorgenoemden Kercken heeft dan recht / ende die Waerheyt voor haer? Die Catholijcken (als bonen verhaelt is) sullen segghen / dat sy recht ende die waerheyt op haerder syden hebben: ende dat daerom een yeghelijck Mensch / met hen van een geuoelen zijn mosten. Hier toe sullen die Euanghelische / soo wel als die ghereformeerde ende Her-

doopers neen segghen: willen dan die Euanghelischen segghen/ dat die Waerheyt by hen is/ende sy den rechten sin ende meeninghe der Schriftueren hebben ende verstaen/ ende datmen daerom inder leer mit hen eens zijn moste: Dat sullen die ghereformeerden soo weynich/als die Herdoopers / ende Catholijcken/hen gheensins toelaten. Ende of die ghereformeerden voorgeuen wilden/dat sy het rechte verstandt/van die Schrift hebben/ende men daerom/een ghevoelen/mit hen moste hebben: Dat en sullen die Euanghelischen met den Herdoopers ende Catholijcken/niet toelaten willen. Soo en sullen oock die ghereformeerden soo weynich/als die Euanghelischen/ ende Catholijcken / dat immers niet toegheuen den Herdoopers: Wie van allen heeft dan recht/ofte welcken van allen salmen gheloouen? Niemandt voorwaer van hen allen/dan den gheenen/die welcke ons boete ende vergheuinghe der sonden predicken/ende ons tot waerachtighe beteringhe des leuens/ vermanen/ons aen haere wtlegghinghe /verstandt / ofte ghevoelen niet en binden / maer dat selue alleen ter proeue voorstellen/om sulcks beproeuende/soo wijt goet ende warachtich (aen den steen der Godtlijcker Schriftueren ghetoudtzs hebbende) beuinden /behouden/ofte soo niet/varen laten : Desen segghe ick/die dat doen/sy zijn ofte woonen dan onder den Euanghelischen/gereformeerden/ofte wie sy willen/ofte worden ghenoemdt/hoe sy oock souden moghen ghenoemdt worden (want Godt die Heere ouer al ende onder allen Volcken/ noch die synen heeft / of sy wel niet alleen niet der Wereldt/ maer oock Elia selfs / niet bekendt en zijn) hebben wy voor rechte trouwe Dienaers/ende Knechten Jesu Christi/ende syner warer kercken te houden/ende des Heeren Woordt / dat sy Predicken/zijn wy schuldich te gheloouen / ende ghehoorsaem te wesen. Maer die sulcks niet en doen/ende veel meer splitinghe ofte schueringhe/onder den gheenen/die hen tot den waerachtighen Godt ende Vader ons Heeren Jesu Christi/ synen Soon Christo Jesu: ende der warer kercken Godes bekennen/aenrechten/ ende eygen bysondere Kercken vergaderen/verdoemende alle die gheene / die met hen in allen stucken ende poincten/niet een ghevoelen hebben connen/voor den

seluen sullen wy ons wachten/na die leer Pauli/daer hy seyt: Jck bidde v Broeders/hebt acht op die gheene/die tweedracht ende ergherniſſe maecken/ teghen die leer / die ghy gheleerdt hebt/ende wijckt van hen : Wandt die sulcke / en dienen den HEERE Jesu Christi niet / maer haren eyghen buyck/ ende veruoeren die herten der eenvoudighen / door schoon spreecken ende prijsen. Ende welcke is doch dese leere / die welcke die Corinther gheleerdt hadden/dan het Euangelium/ daer van Paulus seydt/Galaten. 1 a/ 8. Al waerdt oock dat wy/of een Enghel wt den Hemel/ v anders predickten / dan dat wy v ghepredickt hebben/die sy veruloeckt/ ꝛc : Welcks somma is/boete doen: zijn betrouwen op Godts ghenaede ons in Christo Jesu beweesen/stellen : ende het leuen / van gantscher herten beteren. Maer dese voorghenoemde / in veel verscheyden deelen ghedeeldt zijnde/roepen al te samen/ ende een yeder van zijn partien ofte kerck bysonder. Siedt/ hier is Christus:Siet daer: Hier is des HEEREN Tempel: Hier is des HEEREN Tempel: Hier is des HEEREN Tempel/en anders nerghens: Hier moedt ghy comen/ wilt ghy Salich worden : alle anderen met ons niet eens ghesindt zijnde / ende een gheuoelen ende opinie hebbende/ zijn ketters/ongheloouighen/vry-gheesten ꝛc. met welcken sy die toehoorders / niet tot liefde / maer tot haedt ende nijdt: niet tot eenicheydt/maer tot oneenicheydt prickelen ende verwecken : Die HEERE wil hen al te samen wt ghenaeden/door Christum/die ooghen des verstandts openen / dat sy eenmael haere partijdicheydt bekennende/moeghen vaeren laeten/ende het exempel der eerster kercken / der Apostolen ende Apostolischer Mannen/volghende/met Predicatien van boete ende vergheuinghe der sonden / alle Menschen tot Christo wijsen/ende sy alsoo door hem/tot GODT den eewighen Hemelschen Vaeder brenghen moeghen : Ende alsoo niet Petro/niet Paulo/veel min den Paus/ Luthero / Caluino / Menno / ofte hoe sy oock souden moeghen ghenoemdt worden / maer Christo Jesu eene kercke moeghen verghaderen: Die welcke niet alsoo seer door wtwendighe Ceremonien/ ende seecker manier van leuen / als door den waere

ghelooven/ende Broederlijcke liefde/aen ende in malcanderen gehecht eñ gebonden zijnde/Godt den Heere dienen mochten in gherechticheydt ende heylicheydt/alle die daghen haers levens. Maer dat nu yemandt opt ghene boven ghesegt/segghen wilde/datmen weynich luyden om het Predick-Ampt te bedienen/huyden-daechs waerdich ende bequaem vinden soude / soomen soo nau op alle die stucken van Paulo beschreven/in die beroepinghe ende verkiesinghe der Predicanten letten soude: Antwoorde ick/dat het beter waer/weynich Predicanten hebben/die van Godt waerachtich beroepen/ ghesonden/ende met soedanighen deuchden verciert ende beghenadighet zijn/als Paulus eyscht/dan veel duysenden/die van Godt/in synen Oogst niet wtghestooten/noch met synen Gheest(die dese deuchden/int herte vanden synen werckende is) begenadighet zijn. Want wat profijts doen doch soedaenighe Predicanten?wie werdt warachtichlijck door haer-luyden gesticht ende ghebetert? Ist niet waerachtich/dat sy meer breecken dan bouwen?meer argheren dan beeteren?meer Hypocrijten ende vermeende Christen / Evangelischen/ gherefomeerden/ dan ware Godtsalighe ende rechte Evangheliſche / ende gherefomeerde maecken?Dat die toehoorders meer door haer Predicatie onsticht/tot partijdicheydt/haedt/ nijdt / bitterheydt/ tot verheffinghe van hen-selfs/ende verachtinghe van haeren nasten/ende dergelijcken souden:dan tot eenicheyt/liefde / sachtmoedicheydt/ootmoedicheydt/mede-lijden/ ende dergelijcken deuchden verweckt/ ende ghepnickelt worden? Want hoe connen sy recht van boete ende gheloove aen Christum predicken/die welcke selfs noyt rechte boete ghedaen/ noch dat levendighe ende salichmaeckende gheloove aen Christum ghehadt en hebben? Hoe connen sy van cruys/lijden ende verdriet den gheloovighen predicken/ ende die benaude ende becommerde herten ende ghemoeden/mit cruys ende lijden bedruckt zijnde/ troosten / die welcke selfs noyt onder het cruys ende Jock Christi recht gheweest zijn: Noch in der schoolen des cruyces/onder Christo/den rechten ende eenighen Leer- Meester/ghestudeerdt hebben : Maer eerst wt den Schoolen in welcke men alleen die Talen/Philosophische consten/ende

ter sonder Geest/leeret[daer haerder veel oock in allerley vleyscheliјcke wellust/ende dertelheydt gheleeft ende hen gheoeffent hebben: ofte ghelijck sommighe van een Ambocht ofte dergheliјcken hanteeringhe] comen/ende anders niet/dan die letter/ofte den text vande Schriftuer weten te reciteren ende daer heen te seggen/ende van stonden aen tot Predicanten ende Leeraers/ouer het arme Volck ghemaeckt worden: Al waert dan toegaet/ghelijck Christus seydt/te weten: Dat een blinde den anderen leydet / ende vallen alsoo beyde ghelijck in die grachten.

Het Achste Artijckel.

DJe Apostolische Kercke / heeft ghestaen onder het ghebiet / van der wereltlijcker ouerheydt / in alle het gheene/dat niet teghen het wtghedruckte Woordt ende willen Godes gheweest en is.

Bewijs wt die Heylighe Godtlijcke schriftuer.

Een yegheliјck sy der voornemelijcker macht onderdanich/ want daer en is gheen macht dan van Godt/ende die machten die daer zijn/die zijn van Godt gheordineert. So wie dan die macht wederstaet/die wederstaet die ordinantie Godes / ende diese wederstaen/sullen het oordeel teghen hen seluen nemen. Rc.Rom.13.a/1.

Vermaendt sy/dat sy den Vorsten ende ouerheyden onderdanich ende ghehoorsaem zijn/tot allen ghoeden wercken bereydt zijn. Tit.3.a/1.

Soo weest dan aller Menscheliјcker ordinantien onderdaenich/om des Heeren wille/ het sy den Coninghen als den Ouersten: Het sy den Stadthouderen/als den gheenen/die van

hen gesonden worden/tot wraecke der quaetdoenders/ eñ tot prijs der goetdoenders/want also is die wille Godes. &c. 1. Pet.2.b/13.

Als die ouerheyt Petro ende Johanne gheboden / dat sy geensins spreken noch leeren en souden/indẽ naem Jesu/Antwoorden sy ende segghen: Oordeelt ghy/of het voor God recht sy/v meer te hooren dan Godt. Act.4.b/19.&c. Item men moet God meer gehoorsaem zijn/dan den Menschen. Act.5,c/29.

Proeue.

Bewesen zijnde/dat dese Toutzsteen/beweert eñ goet is/soo besluyten wy tot proeue vandẽ voorgenoemdẽ kerken aldus:

Ouermidts Christus die eenighe ghebooren Soon Godes/ die Heere des Hemelrijcks ende des Aertrijcks: Den welcken vanden Vader alle macht in Hemel/op Aerden ghegeuen is/ Mt.28.b/19. ende daerom oock met recht ende waerheyt / die Heere der Heeren/ende Coninck der Coningen genoemt wort/ Apo.17.b/14.ende.16,b/ 19. der wereltlijcker Ouerheyt ghehoorsaem geweest is/geuende tol eñ schattinge. Mat.17.c/27.

Oock Joseph eñ Maria/vol des Heyligen Geestes zijnde/ der Ouerheydt ghehoorsaem gheweest zijn. Luc.2.a/4.

Desgelijcken oock die Apostolische/gelijck oock voor haren tijden die Prophetische kerck.

Ende Paulus allen gheloouigen niet alleen gebiet/datmen der Ouerheyt ghehoorsaem zijn/maer oock voor haer bidden sal.1.Thi.2.a/2.

Ende Petrus den knechten gebiet/dat sy mit aller vreese den Heere onderdanich zijn sullen/ niet alleen den goeden ende redelijcken/maer oock den harden. 1. Pet.2.b/18.

Oock openbaer is/dat die Ouerheydt[den welcken Christus ghehoorsaem zijnde Tol gheeft:ende den welcken Joseph ende Maria onderdanich zijnde / hen beschrijuen laeten/ende schattinghe gheuen/ende van welcken Paulus seydt. Rom.13. ende Tit.3.a/1.&c.] Heydensche luyden gheweest zijn.

Soo ist immers in alle weghe billick/dat die kercke/ so haer

die

die oude Apostolische/gereformeerde/Euangelische ende reyne kercke te zijn beroemen/daer voor aenghesien/ ende van alle man ghehouden zijn willen/ der Ouerheydt ghehoorsaem zijn.

Die Roomsche Kercke/ende sommighe anderen/die hen die Euanghelische/gereformeerde reyne kercke te zijn beroemen/ zijn de Ouerheyt niet ghehoorsaem.

Volcht daerom/dat sy die oude Apostolische/ Euanghelische/gereformeerde reyne kercke niet en zijn/ ofte na die Apostolische Kerck/ghereformeert te zijn/hen met Waerheydt beroemen moghen.

Bewijs.

Dat die Roomsche kerck der Ouerheydt niet ghehoorsaem en is/noch onder der seluen ghebiedt staen/ maer van allen Tollen/Accysen/Trybuyten/exactien/ende wat dergheliјcken meer is/vry ende exempt zijn wil/is so openbaer/dat het geens bewijs en behoeft. Soo en wil sy oock andersins/ onder het ghebiedt vander Ouerheydt niet staen/ maer veel meer selfs/ ouer Keyser/Coninghen/Vorsten ende Heeren/ Jae ouer die gheheele Werelt(soo veel haer moghelijck is)ghebieden: welcx alles/gheen bewijs en behoeft/want het ooghen-schijnlijck ende onwederspreerkelijck is.

Soo ist oock openbaer / wat sommighe vanden Herdoopers/Anno.25.ende daer na Anno.36.tot Monster in Westphalen onderstanden ende gedaen hebben: Hoe sy die Wereltlijcke Ouerheydt versmaedt/Ja gheheel(soo veel in hen was) vernieldt/ende alle Wereldt onder haer eyghen ghewеldt/ende ghebiedt/hebben onderstaen te brenghen. Ende of oock noch huyden-daechs/alle Herdoopers(den vroomen niet te na ghesprooc ken)hier van vry zijn/dat mach een yeghelijcken selfs/zijn eyghen conscientie recht ondertastende/geuoelen ende Oordeelen.

Ende of die ghereformeerde ende Euanghelische Kercke / haerer Ouerheydt ende Heeren na den vleysche / met

vreesen ende beuen met eenvoudichheyt haers herten/ ghelijck als Christo ghehoorsaem zijn: niet na d'ooghe dienende ende soeckende den Menschen te behaghen/maer als dienstknechten Christi/van herten doende den willen Godes: Dienende met goetwillicheyt den Heere/ende niet den Menschen. Eph. 6.a/5. Dat wil ick beneffens allen vroomen/Godtsalighen/hen selfs te oordeelen geuen:altoos blijckt het contrarie int exempel van Leyden/Anno.77.ende.79.daermede ick andere dergelijcken/stilswijghende / voorby gae.

Wederlegghinghe vant geene/dat van sommighen hier en teghen soude moghen voorgheworpen worden.

Maer hier sullen nu sommighe voorwerpende/ onderscheyt maecken tusschen het Wereldtlijcke ende Gheestelijcke regimendt/willende datmen der Ouerheydt indt Wereldtlijcke/maer den Predicanten/Leeraren / ende Ouderlinghen/ indt Gheestelijcke regimendt / ghehoorsaem te zijn schuldich sy: ende dat oock in dit stuck die Ouerheyt selfs/onder het Gouuernemendt ende ghebiedt der Predicanten staet. Daer op Antwoorde ick:Dat onder het decksel van dien / groote ongerechticheydt gheoeffent wordt/ghelijck die Phariseen deden/met die Woorden. Math.15. vers.5. Ouermits dit selue / van een yeghelijcke partije gheduydet wordt / na haeren eyghen goetduncken ende welbehaghen/daerom hoochlijck van nooden is/dat dit recht ende wel verstanden wort/op datmen weten moghe/wien ende hoe verre hem een yeghelijck van desen beyden regimentē streckende is. Nu ist openbaer/dat hem het Wereldtlijcke regimendt/alleen ouer die Wereltlijcke / aerdtsche/tijdtlijcke ofte lichamelijcke dinghen / ende wterlijcken Menschen:maer het gheestelijcke/ouer die siel/ghemoet/conscientie ende innerlijcken Menschen is streckende. So heeft dan die Ouerheydt (der welcken het Wereltlijcke regimendt van Godt beuolen is)alleen ouer Wereldtlijcke/aertsche/tijtlijcke

lijcke/lichamelijcke dinghen/ende den wterlijcken Menschen te ghebieden: Maer ouer de ziel / het gemoede/conscientie/ende inwendighen Menschen/en heeft niemandt te ghebieden/ dan Godt alleen. Den Predicanten ofte Leeraers/en comt anders niet toe/dan dat sy als dienaers Christi/ ende wtdeelders der verborgentheyden Godes/ghetrou beuonden moeghen worden. 1. Corin. 4. a/1. Dat sy des Heeren Woordt predicken/ men hooret ofte latet. Hesek. 2. ende aenhouden tijdtlijck ende ontijdtlijck: Dat sy straffen/dreyghen/vermanen/met aller lanckmoedicheydt ende leere. 2. Thim. 4. a/2. Dat sy het woort der Waerheydt recht snijden/2. Thimo. 2. b/15. ende selfs een exempel den gheloouighen zijn moghen/inden Woorde/ in die wandelinghe/in die liefde/in den Gheest/ inden gheloone / in reynicheyt/&c. 1. Thim. 4. b/12. Dat sy wt Christi naem beden/ ende smeecken alle Menschen / om haer met Gode te laeten versoenen 2. Cor. 5. c/20. Maer sy en hebben gheen ghebiedt/ ofte Gouuernement ouer yemandt des Wereldts. Die Coninghen der Heydenen (seydt Christus tot synen Apostolen) voeren heerschappie ouer hen: ende die gheweldt ouer hen hebben/ werden ghenadighe Heeren ghenoemdt/maer ghy niet also. Lucas. 22 c/25. Soo dan die Apostolen selfs/gheen heerschappie ouer yemandt hebben voeren moghen / hoe veel min dan die Predicanten van veel minder waerden ende Authoriteyt zijnde dan die Apostolen ? Niet dat wy (seydt Paulus) heerschappie voeren ouer uwe gheloone / maer wy zijn medehulpers uwer blijtschap. 2. Cor. 1. c/24. Ende Petrus/weydet die kudde Godes/die onder v is (seydt hy tot den Predicanten) die besorghende/niet als wt bedwanck / maer ghewillichlijck/noch om vuyl gewins wille/ maer met een beweecht herte/noch als heerschappie voerende ouer het Volck dat v beuolen is/maer als die der kudden een voorbeeldt ghewordenzijt. 1. Pet. 5. a/2. Soo en hebben dan die Predicanten/ouer niemandt te ghebieden/maer Godt alleen heeft ouer die ziel / het ghemoede/ende die conscientie des Menschen. Ende die ouerheydt wt Godes beuel/om wterlijcken vrede onder den Menschen te houden/heeft ouer het tijtlijcke aertsche goet/ende den gheheelen wtwendighen Menschen te ghebieden. Daerom

oock een yeghelijck/soo wel als die Kercke Godes/ met haeren Predicanten/den Keyser(dat is der Ouerheydt)wat des Keysers is/ende Gode/wat Godes is/te geuen schuldich zijn. Math.22.c/21. Maer hier sal nu mischien yemandt voorwerpen/hoe dat Paulus ons ghebiedende/aldus segghe. Weest uwen voorgangheren ghehoorsaem ende onderdanich / want sy waecken voor uwe zielen/als die Reeckenschap gheuen sullen: Op dat sy dat doen moghen met vreuchden / sonder suchten/wandt dat is v profijtelijck. Hebreen.13.b/17. Ende prijset seer(sullen sy segghen)die ghehoorsaemheydt der Romeynen/segghende aldus : uwe ghehoorsaemheydt is tot allen ghecomen/daerom verblijde ick my ouer v/&c.Romano.16.b/19. al waer hy sonder allen twijfel spreeckt (segghen sy)van die ghehoorsaemheydt teghens die Leeraers:ghelijck hy oock doet.2.Corintheren.2.b/15.segghende: Dat Titi[des Predicanten]herdt ouervloedigher tot den Corintheren gheneghen was / ouermidts hy haerer aller ghehoorsaemheydt ouerdacht/hoe sy hem met vreese ende beuen hadden ontfanghen. Hier op antwoorde ick/ ende segghe / dat hem Paulus selfs verclaert/van wat ghehoorsaemheydt dat hy spreeckt : ofte waerinne men den Predicanten ende Leeraren/ghehoorsaemheydt schuldich is/naemlijck/ int Woordt dat sy Predicken/ welcks niet haer eyghen(by so verre sy anders Godts Woort predicken)maer Godes Woordt ende wille is : Waerom men sy-luyden hoorende/Christum hoordt/ende sy-luyden(Godes Woordt predickende) veracht/ Christum Jae Godt den Hemelschen Vader selfs veracht. Daerom seydt Paulus/ ghedenckt uwe voorghanghers/die v het Woort Godes gesproocken hebben/ende volcht haer gheloove na/ aenmerckende die uytcomst haerder wandelinghe. Heb.13. a/7. Merckt hier/ waerinne hy wil/datmen den Predicanten ghehoorsaem zijn ende volghen sal:naemlijck int gheloove : Daerom hy oock aen een ander plaetse / ons vermaendt segghende. Weest mijn nauolghers/ ghelijck als ick Christi. 1.Corintheren.11. a/1.ende wederom. Weest mijn nauolghers/Broeders/ ende siet op die gheene /die alsoo wandelen/ghelijck ghy ons voor een exempel hebt. Phil.3.b/17.Ende tot den Thessalonicensen

seydt hy aldus. Ghy zijt onse nauolghers gheworden/ende des Heeren/ ende hebt het Woordt aengenomen/in veele verdruckinghe/met blijtschap des Heylighen Gheestes.1.Thessalonicensen.1.a/6. Merckt dat hy seydt. Ghy zijt onse nauolghers gheworden/ende des Heeren/ ende hebt het Woort aengenomen. Soo is men dan die Predicanten int Woordt Godes/ als sy dat predicken/te gehoorsamen ende te volgen schuldich/ maer anders en hebben sy gheen ghebiedt ofte Gouuernemendt : Ende al en waer men hem niet ghehoorsaem/soo en moeghen sy die onghehoorsamen niet straffen / dan door Godts Woordt: Welcks als die toehoorders niet aen en neemen / sy die eewighe straffe van G O D T te verwachten hebben / al waerdt oock / dat die Ouerheydt niet straffen en woude/ende die Predicandt sal zijn siel beurijdet hebben. Hesekiel.33.a/9.

Maer noch sal yemandt moeghen voorwerpen : Hoe dat Paulus den ghelooutghen verbooden hebbe / onder die onrechtuaerdighe ofte onghelooutghe te recht te ghaen / ghebiedende / dat sy die verachtelijck in der Ghemeenten zijn/ tot Rechters setten souden/ segghende verder aldus/ Is alsoo gheen wijs Man onder v/ oock niet een / die soude connen Oordeelen/tusschen syne Broeders. 1. Corintheren.6. a/ 1. Soo moedt immers dan volghen(sullen sy segghen) dat die Kercke G O D E S /onder het ghebiet vander onghelouigher Ouerheydt te staen/ niet ghehouden en is. Hier op Antwoorde ick/ onderscheydende eerstelijck die tijden / ende segge(ghelijck sy aen anderen plaetsen seggen) dat het nu een ander tijdt is/dan het was ten tijden Pauli binnen Corinthen/al waer die Ouerheydt Heydens ende Verachters / Jae Spotters vanden waerachtighen G O D T ende synen Soon CHRISTO JESV waeren. Maer onse Ouerheydt/ al ist dat sy mit ons in allen stucken ende punckten/ een gheuoelen niet en heeft/ Jae die meestendeel oock/ alsoo niet en leuen/alst betaemt(daerom sy Gode reeckenschap ghenen sullen aen gheenen Daeghe) / Soo bekendt sy haer nochtans met ons/ tot den eenighen waerachtighen Godt/ synen Soon CHRISTO JESV/ende den Pro-

phetiſchen ende Apoſtoliſchen Schriften: Waerom dan/groot ende merckelijck onderſcheydt is/tuſſchen den gheenen/die het Ampt der Overheydt by ons bedienen/ende den ghenen/die het tot Corintho ten tijden Pauli bediendt hebben. Soo en is oock die meeninghe Pauli niet/dat die ghelooviighen tot Corintho/die Heydenſche Overheydt verwerpen/ende hen-ſelfs een eyghen Overheyt ſouden verkieſen ende opwerpen [welcx anders nerghens/dan tot groote ſeditie hadde mogen dienen] maer hy beſtraft die gheene/die om tijdtlijck goedt kijuen ende twiſten/ende dat principalijcken voor der ongheloouiger Overheydt/welcks tot groote laſteringhe/ſpodt/ende verachtinghe des Heylighen Evangheliij/dienende was: Daerom vraecht hy of niet een wijs Man onder hen en was/die Oordeelen couſte tuſſchen ſynen Broeders/dat is/die welcke die twiſtighe ſaecken ter neder legghen/ende die Broeders onder malcanderen verſoenen ofte vereenighen en conſte. Oock mede beſtraft hy/hare gierichevdt/ende kibbelachtich gemoet/dat ſommighe van hen/om een cleyne ſaeck/ofte een weynich tijtlijck goets/kibbelden ende twiſten. So is daer nu immers (ſeyt hy) ghebreck onder u/dat ghy met malcanderen te rechte gaet: Waerom lijdt ghy niet lieuer ongheliick? waerom lijdt ghy niet lieuer ſchade? als wilde hy segghen. Soo niemandt en is/die uwe twiſtighe ſaecke ter neder can legghen/ſoo ſult ghy/die ghy veronghelijckt werdt/ofte meent veronghelijckt te worden/lieuer ſchade ende ongheliick lijden/dan om ſoedaniigher oorſaecke willen voor die ongheloouighen te rechte comen/om hen-luyden alſoo oorſaecke te gheuen/dat ſy die leer des Heylighen Evangheliij/ende die waerachtighe religie/laſteren ende ſmaden. Alſoo en neemdt dan Paulus niet die ghehoorſaemheyt/die welcke die onderdanen der Overheydt ſchuldich zijn/maer alleen die ergerniſſe henen wech: ghelijck oock Petrus ende die Apoſtolen die gehoorſaemheyt tegens der Overheyt niet heenen wech nemen/daer ſy ſegghen: Men moet Godt meer ghehoorſaem zijn/dan den menſchen. Actor. 5.c/29. Maer leeren alleen/datmen der Overheydt/als ſy ons het geene/dat teghen des Heeren Woort is/ghebieden/niet alleen niet ſchuldich/maer oock geenſins ghehoorſaem zijn moghen

ghen: Ouermidts men het gheene / dat Gode toecomdt / den Keyser niet en mach gheuen. Soo behoordt dan die Kercke Godes / euen soo wel onder het gebiet der Ouerheydt te staen / als die ongheloouighen / Ja oock meer dan die ongeloouigen / ouermits sy een licht ende leuendich exemplaer den ongeloouighen behoort te wesen. Ende Paulus wel ernstelijck / niet den ongheloouighen / maer veel meer den gheloouigen gebiet / dat sy der Ouerheyt onderdanich zijn sullen / een yeghelijck (seydt hy) sy der voornemelijcker Ouerheydt ofte macht onderdanich: Want daer en is geen macht dan van Godt: eñ die machten die daer zijn / die zijn van Godt geordineert. So dan wie die macht wederstaet / die wederstaet der ordinantie Godes: ende diese wederstaen / die sullen het Oordeel teghen henseluen nemen / &c. Rom. 13. a / 1. Indien hy nu seydt / een yegelijck / soo en wil hy niemandt wtghenomen hebben / oock die Predicanten selfs niet / soo wel als oock die gheheele Kercke Godes.

Besluydt.

Alsoo hebben wy dan nu tot niemants achterdeel ofte versmadenisse / maer tot yeghelijcks: insonderheydt doch / der eenvoudighen ende goethertighen / onderwijsinghe / claerlijck ende duydtlijck bewesen: Dat die Roomsche Kercke / niet en sy die oude / Apostolische / Catholijcke: Ende dat die Lutersche / met recht niet en mach ghenoemt worden die Euanghelische: Noch die Caluinische / die ghereformeerde: Ende veel min die Herdoopersche / die reyne Kercke Godes: Waerom sy al te samen / ende een yeghelijck van hen / wel ghemack doen mogen / om hen-selfs te verheuen / ende haer wt te gheuen voort gheene / dat sy niet en zijn / ofte anderen beneffens heur als ongheloouighen / ofte immers als die gene / die minder Godes Volck ende Kerck zijn souden / dan sy-luyden zijn / te verachtẽ. Maer dit nu aldus bewesen hebbende / en willen wy nochtans (als bouen verhaelt is) niet segghen / dat niemandt onder den Catholijcken / Catholisch ende Apostolisch: Niemant onder die

Evangelischen/ Evanghelisch: Niemant onder den Gerefor-
meerden ghereformeerdt zijn. Niemant vanden Herdoopers/
vroomlijck ende Christelijck leeren ofte leven souden: Dat sy
verre: Want Godt die Heere/ over al noch die synen heeft/ en
behout hem altijdt noch sommighe/ die haer knyen voor den
Baal niet en buyghen. 1. Regum. 19. b/ 18. Ende wt ghenaden
laet hy weynich overblijven/ ten eynde/ dat wy niet als Sodo-
ma ende Gomorra worden moeghen/ Esa. 1. a/ 9. Alsoo en twij-
fele ick niet/ of daer zijn noch over al vroome ende Godtsalige
Mannen/ so wel Leeraers ofte Predicanten als Huysvaders/
die haer Ampt trouwelijck bedienen/ Christlijck/ Apostolisch/
Evanghelisch ende suyver leeren/ ende leven: Ende het gheene
dat vervallen is/ wederom (soo veel moghelijck is) oprechten:
maer ick segghe/ vanden meesten hoop/ die met verachtinghe
van haren naesten hen-selfs verheffen/ ende aenprijsen voort
gheene/ dat sy met der daedt niet en bewijsen. Paulus die
Heylighe Apostel seydt van hem selven aldus/ wy en derven
ons selfs (seydt hy) niet inreeckenen/ noch mede reeckenen met
sommighe die hen-selven prijsen/ maer dese en verstaen niet/
dat sy hen selven meten/ ende hen-selven met hen-selven ghe-
lijcken. Maer wy en sullen niet roemen boven maten: maer
nae die mate des regels/ wiens mate ons Godt gedeelt heeft/
roemen wy. 2. Corintheren. 10. b/ 12. Soo dan Paulus/ die
welcke een wtvercoren vadt Godes zijnde/ wtnemende gaven
vanden Heere ontfanghen hadde/ hem-selven niet prijsen/
noch boven maten en dverste roemen: Wie zijn wy dan/ die
wy ons alsoo selfs prijsen/ ende boven maten roemen? Die
wijse Coninck Salomon seydt aldus/ laet v eenen anderen lo-
ven/ ende niet v eyghen mondt: eenen vreemden/ ende niet v
eyghene lippen: Proverbiorum. 27. a/ 2. Maer wy prijsen ons
selfs/ ende willen van alle-man zijn ghepresen: wy gheven ons
selfs wt/ die eene voor een oudt Apostolisch/ Catholijck/ die an-
der voor een Evanghelisch: Die derde voor een gereformeer-
de/ die vierde voor een reyne/ ofte vandt cleyn Hoopken te
zijn. Maer wy en bewijsen het ghene dat wy profiteeren met
der daedt niet: Ende die het met der daedt bewijsen/ verach-
ten wy somwijlen/ als ongheloovighen/ ongherechten/ Godt-
loosen

loosen ende Ketters/daerom dat sy ons voor soedanich/als wy ons wtgheuen/ende ghehouden zijn willen/niet houden ende vereeren. Maer souden dese nu niet met recht tot ons segghen moghen/ Ghy hebt den naem/ende ick hebbe die daet: Bewijst my uwen Naem wt uwe daet/en ic sal wt mijner daedt/mynen Naem bewijsen: Wandt voor Godt en zijn niet gherechtvaerdicht (seydt Paulus) die de Wedt hooren/ maer die de Wet doen/sullen gerechtvaerdicht worden. Want als die Heyden die de Wet niet en hebben/van natuer die inhoudt des Wedts doen/dese die Wedt niet hebbende/zijn hen seluen een Wedt: Als die bethoonen het werck der Wedt/ in haere herten ghescreuen/&c. Ende daer na seydt Paulus wyder aldus: Wandt die en is gheen Joode/die indt openbaer alleenlijck een Joode is: Noch die besnijdinghe/die alleen is indt openbaer inden vleysche/en is gheen besnijdinghe/maer die is een Joode/die indt verborghen een Joode is: Ende die besnijdinghe des herten/inden Gheest/niet in die Letter/die is een besnijdinge/des welcken lof/niet en is wt den Menschen/maer wt Godt. Romanorum. 2. b/ 13. 28. Willen wy dan voor die oude Apostolische/Chatholijcke/ voor die Euangheliſche/voor die ghereformeerde/voor die reyne kercke ghehouden ende aenghesien zijn/ soo laedt ons dat selue met der daedt bewijsen: Ofte connen ende willen wijdt met der daedt niet bewijsen/soo en laedt het ons oock niet quaelijck van den gheenen neemen/die ons daer voor niet en connen houden ende vereeren. Maer die widt/widt/ swardt/swardt heeten/ende het boose/niet ghoedt/noch het ghoede quaedt heeten? Wt Duysternisse gheen licht/noch wt licht Duysternis: wt sueren gheen soedt/noch wt soeten suer maecken connen: Wandt den gheenen die sulcks doen/werdt het eewighe wee/van G O D T selffs ghedreycht. Esaias. 5. c/ 20. Laedt ons dan met den Naemen/ dat wy G O D E S Kerck ende Christen heeten/ghenoeghen laeten/ende anderen onsen naesten/den Naem oock niet misghunnen/ouermidts wy doch niet beeter en zijn/ dan sy-luyden/ of wy wel wat meer letterlijcke kennisse/ ende meer eenen schijn van gherechticheydt souden moghen

hebben/dan sy: Maer dat en sal ons voorwaer ter salicheydt
niet helpen.

Maer overmidts noeyt yemandt soo gheleerdt/soo vroom
ende Godtsalich gheweest/ofte soo wel/recht ende Christelijck
gheschreven heeft/dat niet van sommighen qualijck verstan-
den/van sommighen qualijck gheduydet / ende daerom oock
ghelasterdt is gheworden. Soo hebbe ick voorwaer hooch-
lijck te bevreesen/dat dit mijn eēvoudich schrijven/goedē raet/
ende trouwe waerschouwinghe/van veelen qualijck verstan-
den/van sommighen qualijck gheduydet/ ende opt hoochste
ghelastert sal werden: ende dat eensdeels van weghen mij-
nen Persoon/anderdeels van weghen deser materie / die hier
van my/na mijner eenvout/cleynen verstant ende gaven van
Godt ghegheven(ghetracteerdt werdt. Aengaende mijn per-
soon/sullen sommige(weedt ick wel) my/niet alleen van groo-
te ongheleertheydt/ende groven eenvoudighen stijl/ofte ma-
nier van schrijven/maer oock van Ketterien/valsche leer / en-
de meuterie beschuldighen: Maer soo veel aengaet die mate-
rie selfs/ so sal die selve oock/als Ketterisch/ende tot vernielin-
ghe der Kercken Godes/ende aller goeder Disciplijn/ ende or-
dinantie dienende / gheduydet worden. Soo veel dan mijn
Persoon aengaet/bekenne ick van herten gaern / dat ick nae
der cunst niet en heb gheschreven: Maer na mijner eenvoudt/
pondt ende verstandt/dat my die Heere wt ghenaden verleent
heeft/heb ick my schuldich ghekendt / ende kenne my schul-
dich/mynen naesten te dienen. Maer dat ick eē Ketter / valsch
Leeraer ofte meutmaecker zijn soude/ daer van bevrijdet my
(Godt sy ghedanckt)mijn eyghen conscientie/meer by my zijn-
de ende geldende/ dan duysendt ghetuygen : Hoe wel ick oock
niet en twijffele/of alle vroome ende onpartydige /mijn schrif-
ten lesende/sullen my gaern hier van ontschuldighen. Daerom
ick het gheene/dat mijn teghenspreeckers ende benijders seg-
ghen ende lasteren/weynich achten. Maer aenghaende die
saeck selfs/die ick hier tracteer/ben ick wel verseeckert/ dat sy
seer Odioes ende verhaetet is[overmidts ick der eener par-
tien niet voorstaende/danderen veracht ende verdoeme/ maer
sy alle te ghelijck bestraffe/ende eenen yeghelijcken haer faute

(daer

(daer in sy berispelijck is) aenwijse] maer daerom nochtans niet ketterisch/valsch ofte oproerisch en is. Doch en wil ick niet sustineeren/ dat sy sonder eenighe faute sy / ende ick niet erghens in soude moeghen ghemist ofte ghedwaeldt hebben: Wandt ick my eenen Menschen die dwalen can/ van herten gaern altijdt bekendt hebbe/ende bekenne : Altoos doch dit voor seecker wetende/dat ick met weeten ende willen nergens ghedwaeldt/noch wt haedt/nijdt/afgunsticheydt/van eenighe Persoon ofte Kerck/die sy dan ofte werde ghenoemdt / wie sy wil/ditte/ofte yet dergheliicken hebbe gheschreuen. Soo en soecke ick oock hiermede gheen menterie aen te rechten/ ofte die waerachtighe Kercke Godes ende der seluen goede ordinantie ende Disciplijn te vernielen/ maer veel meer mynen naesten te stichten/ ende tot der waerachtigher eenicheyt [die niet inden wtwendighen schijn ende ghelaet/ ofte in Ceremonien/maer in den Gheest ende Waerheydt bestaedt]te prickelen ende te vermanen: ghelijck alle vroome ende onpartijdighe Lesers/dit aldus waerachtich te zijn / ondervinden ende oordeelen sullen connen. Daerom/soo yemandt my soude aenwijsen connen/dat ick erghens in ghedwaelt/ende min dan recht soude ghevoeldt ende gheschreuen hebben / die sal my grooten danck doen/sulcks aenwijsende : ende ick daer van met Godts Woordt in myner conscientie ouertuycht zijnde/sal my niet schaemen noch weygheren / mijne feylen te bekennen: Maer soo yemandt/het waer wt onverstandt ofte nijdicheydt/erghens dit mijn schrijuen ofte gheuoelen/ anders wilde duyden/dan inden sin ende verstandt/ als het van my gheseydt ofte gheschreuen is / sal ick veroorsaeckt worden/mit ontschuldinghe my breeder te verclaren. Doch soo yemandt sonder reden/woude voordtgaen om te lasteren/het ghene/dat hy niet en weet/niet en verstaet/ende mit der Heylligher Godtlijcker Schriftueren ende Waerheydt niet wederlegghen soude connen / dat sal ick door Godes ghenaden/mit stil-swijghen verdraghen / naet exempel vandien: Die als hy versmaet was/heeft niet wederom versmaet/ende en dreyghde niet / als hy leedt/maer gaf het hem ouer/ die recht oordeelt. 1. Petri. 2. c/23.

Achste Artijckel.

Die Godt ende Vader ons Heeren Jesu Christi/ wil ons al te samen /met synen Heylighen Gheest /soo langs soo meer ende meer regieren: Die ooghen ons verstandts verlichten/ ende mit den bandt der rechter /waerer eñ ongeueynsder liefden(van ons alle partijdicheydt/ende wat die selue baerende ofte voortbrenghende is/als haedt / nijdt/afgunsticheydt/lueghen/lasteren/ ende dergheljicken sonden wech genomen hebbende) aen ende in malcanderen verknoopen ende verbinden / tot zijns Naems eere/tot stichtinge ons naesten/ende onser selfs weluaert ende salicheydt. Amen.

***

